Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

היינט 22 זייטען

פרייז 30 גראשען

נייער פאלקסבלאט

№ 131 | Łódź, Czwartek, 6 czerwca 1935 r. | דרייצנטער יאהרגאנג | לאדז, דאנערשטאג, ה' סיון תרצ"ה | № 131

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

פערשארפטער רעגירונגס-קריזיס אין פראנקרייך

לאוואל זיך צוריקגעצויגען פון דער מיסיע צו שאפען דעם נייעם קאבינעט. — ס'קומט די רייה אויף הערי'ן אדער פעטרי'ן

פאריז, 5 (ספ. טעל.)

כמעט די גאנצע פראנצויזישע פרעסע שטעלט פעסט, אז דער רעזולטאט פון דער נעכטיגער אפשטימונג אין פארלאמענט איז געווען א גרויסער פעהלער. ווי „עקא דע פארי" שרייבט, האט די אפשטימונג געמאכט דעם איינדרוק פון א דונער־שלאג. אפילו די ראדיקאלע צייטונגען דרוקען אויס זייער אונצופרידענהייט צוליב דער שטעלונג פון דער ראדיקאלער פראקציע אין פארלאמענט, וואס א טייל איהרער האט געשטימט געגען די פולמאכטען פאר דער רעגירונג, אין וועלכער עס איז געווען פארטרעטען זייער פיהרער הערי.

איינער פון די דאזיגע ראדיקאלען, וועלכער האט געשטימט געגען בויסאנ'ס רעגירונג, פראפ. מארטין, ערקלערט אין דער צייטונג „קאנקארד" פארוואס ער האט געשטימט געגען דער רעגירונג.

מען האט פון אונז פערלאנגט, האט ערקלערט פראפ. מארטין — אז מיר זאלען אויף בלינד בעשליסען וועגען אויסערגעוועהנליכע פולמאכטען דאס הייסט אויסצושטריכען דעם וויכטיגסטען געזעצגעבונגס־געדאנק. גלייכצייטיג איז אונז ערקלערט געווארען, אז שטימענדיג פאר די פולמאכטען, שטעלען מיר זיך אויס א צייגניש פון פחדנות און בעגרעניצטער פעהיגקייט צו יעדען מין שעפערישע טעטיגקייט. קורץ, מ'האט פון אונז פערלאנגט, אז מיר זאלען אפחתמ'ענען די לעגענדע, אז דער פארלאמענט איז נישט פעהיג אויף פאזיטיווע לייסטונגען. שטימענדיג געגען דער רעגירונג, האבען מיר געוואלט ראטעווען די ווירדע פון פארלאמענט.

פון דער אנדערער זייט זענען די רעכטע גרופי־רונגען נישט געבויגט דערצו, אז דער פארלאמענט זאל אויפגעלעזט ווערען, ווייל אין די איצטיגע בעדינגונגען ביים הערשענדען וואהל־סיסטעם וואלטען די פארלאמענט־וואהלען אין איצטיגען מאמענט גע־קענט ברענגען א נצחון דעם אמאליגען לינקען קאר־טעל.

לאוואל שאפט דעם נייעם קאבינעט

פאריז, 5 (ספ. טעל.)

לאוואל האט היינט איבערגענומען די מיסיע צו שאפען די נייע רעגירונג. די מיסיע האט ער אויף זיך גענומען מיט די וויט־געהענדסטע בעווארענישען ווילענדיג קודם כל זיך בעקענען מיט דער סיטואציע און בעטראכטען די שאנסען פון דער אייגענער עווענ־טועלער קאמבינאציע. טראץ דער רוה און דעם קאל־טען בלוט, וואס מען ווייזט ארויס אין די פאלי־טישע קרייזען צו דער געשאפענער לאגע, פיהלט זיך אין דער לופט אנ'אונרוהיגקייט. די גרעסטע מורא ווייזען ארויס די פינאנציעלע ספערען, ווייל אין קאן פון פארלאמענטארישען שפיל שטעהט דער גורל פון פראנק.

אינטערעסאנט, אז א געוויסער לינקער דעפו־טאט רעניטא, וועלכע האט נעכטען געשטימט גע־גען דער רעגירונג, רוקט ארויס דיקאנדידאטור אויפן נייעם פרעמיער זשארזש מאנדלען, דעם געוו. רעפע־רענט פון קלעמאנסא'ס רעגירונג.

שאפען א „רעפובליקאנישע דיקטאטור" פארן אלגעמיינעם וואויל

פאריז, 5 (ספ. טעל.)

„רעפובליקע" בעטאנט, אז דער נייער קאבי־נעט מוז געשאפען ווערען אין די נאהענטסטע 24 שעה און מוז תיכף בעקומען פולמאכטען פון פאר־לאמענט. די אינטערעסען פון לאנד שטעהען העכער פון די אינטערעסען פון וועלכע עס איז פאליטישע גרופירונגען. די דעפוטאטען־קאמער מוז אנהויבען לענגערע פעריען. דאס איז דער איינציגער וועג צו רא־טעווען די וואלוטע.

„עקסעלסיאר" און אנדערע רעכטע צייטונגען שטעלען פעסט, אז די פעראנטווארטליכקייט פאר'ן פאלען פון בויסאנ'ס רעגירונג פאלט אויף די סא־ציאל־ראדיקאלען.

„עקא דע פארי" ווייזט אן, אז די פאלגען פון דעם זיך פערשלעפענדען רעגירונגס־קריזיס רופט זיך אפ פאטאל אויף דער אויסערן־פאליטיק.

„וויקטארע" שרייבט, אז די סיטואציע איז א געפעהרליכע. דאס איינציגסטע מיטעל אויסצומיי־דען די געפאהר פון א בירגער־קריג, איז צו קאנ־צענטרירען אלע כוחות פון פאלק. די צייטונג ווייזט אן, אז מארשאל פעטען איז די פאסענדסטע פערזאן צו נעמען די מאכט אין זיינע הענט אריין און צו ערקלערען א „רעפובליקאנישע דיקטאטור פאר אלעמענס וואויל".

די קאמוניסטישע „הומאניטע" און דער סאציא־ליסטישער „פאפולער" זאגען זיך ארויס פאר'ן אויפ־לעזען דעם פארלאמענט און אויסשרייבען נייע וואה־לען אויפ'ן יסוד פון ביז־איצטיגען וואהל־סיסטעם.

מינ. לאוואל ציהט זיך צוריק.

פאריז, 5 (ספ. טעל.)

נאכדעם ווי די בעראטונגען מיט די בעזונדערע פאר־טייען האבען קיין רעזולטאט נישט געבראכט. פון אומעטום האבען זיך געשאטען רעזאלוציעס פאר א רעגירונג פוןברייטער קאנצענטראציע און פאר א רעגירונג פון א לינקער מעהרהייט — האט מיניסטער לאוואל זיך צוריקגעצויגען פון דער מיסיע צו שאפען די נייע רעגירונג.

פאר א לינקער רעגירונג

פאריז, 5 (ספ. טעל.)

היינט זענען פארגעקומען א רייה בעראטונגען פון די פארלאמענטארישע גרופירונגען. בעזונדערס לעבהאפט איז געווען די זיצונג פון די ראדיקאלען. עס איז פארגעלעגט געווארען די סאציאליסטען, אז זיי זאלען צושטעהן צו דער רעגירונג צו פערטיידי־גען דעם רעפובליקאנישען רעזשים. די סאציאליס־טען זענען איינגעגאנגען דערויף. די ראדיקאלען האַ־בען זיך ארויסגעזאגט געגען די פולמאכטען און האַ־בען געפאדערט, אז די טעקעס פון אינערן־מיניס־טער, פינאנץ־מיניסטער און יוסטיץ־מיניסטער זאלען געגעבען ווערען די ראדיקאלען. די פראנצויזישע סא־ציאליסטען און נעא־סאציאליסטען האבען זיך ארויס געזאגט פאר שאפען א לינקע רעגירונג.

היינט — א זיצונג פון סיים און סענאט

פ.פ.ס. גרייט צו אנ'איינגענעם פראיעקט וועגען דער וואהל ארדינאציע

נעכטען זענען פארגעקומען א גאנצע רייה זי־צונגען פון פערשידענע קלובען. דער פויערים־קלוב האלט זיך אין איין שפאלטען. מען וויל זיך בעווארענען מיט מאנדאטען אין קינפטיגען סיים. אויך די נעכטיגע זיצונג איז געשטאנען אונטער'ן צייכען פון וויטערדיגער אפשפליטערונג.

דער פ.פ.ס.־אישער סיים־קלוב האט אויסגע־פערטיגט אנ'אייגענעם פראיעקט פון א וואהל־אר־דינאציע צום סיים און סענאט. דער פראיעקט ווערט זיך שטיצען אויפ'ן פרינציפ פון פיר־פאכיגען וואהל־רעכט. דער פראיעקט זאל אונטערגעשטיצט ווערען דורך די פויערים, נ. פ. ר. און כ. ד.

היינט קומט פאר די ערשטע זיצונג פון דער אויסערארדענטליכער סיים־סעסיע.

סענסאציאנעלער פראצעס
וועגען רויב-אנפאל אויף דער פירמע טראובע

נעכטען איז אין היגען קרייז־געריכט פארגעקו־מען דער פינאל פון א גרויסען פערברעכען, וועלכער האט בשעתו ארויסגערופען א סענסאציע ביי אונז אין שטאט. ס'האנדעלט זיך וועגען דעם גרויסען שאנטאזש, וועלכער איז אדורכגעפיהרט געווארען ביי לאה טראובע אויף פעטריקאווער 22, וועלכע האט געפיהרט

א נישט-לעגאל טויש - קאנטאר

און ביי וועלכער מ'האט דעמאלט צוגענומען אנ'אונגעהויערע סומע געלד.

דער ריכטער־קאמפלעט איז בעשטאנען פון ריכ־טער איליניטש אלס פארזיצער און די ריכטער גזשע־לאווסקי און וואלסקי אלס בייזיצער. בעשולדיגט האט פראקוראר דרעשער, פערטיידיגט די אדוואקא־טען: קרילאוויעצקי, פינעס, שטשעך און לילקער.

די בעשולדיגונגס־באנק האבען פערנומען דער 53־יעהריגער פאוועל גראמבערג, עטליכע מאל פע־שטראפט פאר פאבריצירען פאלש געלד צו 1 יאהר אנדערהאלבען יאהר, 2 יאהר און 6 יאהר טורמע.

דער 33־יעהריגער קאזשימיעזש סאביעראיסקי. בעשטראפט פיל מאל פאר דעפראודאציע און גנבות.

דער 59־יעהריגער וואצלאוו יאסטזשעבסקי, א פראפעסיאנעלער קאסע־ברעכער בעשטראפט פאר אויסברעכען קאסעס אויף דער באהן־סטאציע אין סטאראגראד אויף 2 יאהר טורמע און אויף דער באהן־סטאציע אין בראדניצע אויף 6 יאהר טורמע.

אלע דריי דערמאנטע פערברעכער זענען וואר־שאווער, ווייטער האבען די בעשולדיגונגס־באנק פערנומען דער 48־יעהריגער שלום הארעוויץ, דער 65־יעהריגער יצחק גרינבערג און דער 27־יעהריגער שמעון גרינבערג.

אין בעשולדיגונגס - אקט

ווערט געזאגט: דעם 13. סעפטעמבער 1934 זענען צו לאה טראובע אויף פיעטריקאווער 22 געקומען 3 פערשוין איינער אין א מונדור פון א פאליציי־קאמיסאר, דער צווייטער, האט זיך פארגעשטעלט אלס נאטשעלניק פון 9־טען שטייער־אמט און דער דריטער אלס סעקרעטאר פון דעמזעלבען שטייער־אמט. די געקומענע האבען ערקלערט, אז זיי זענען געקומען אדורכפיהרען א רעוויזיע צוליב דעם, ווייל ביי טראובע אין שטוב ווערט געפיהרט אנ'אונלעגאל טויש־קאנטאר, דערביי האבען זיי געוויזען א געדרוקטען בעפעהל אדורכצופיהרען א רעוויזיע מיט א שטעמפעל פון 9־טען שטייער־אמט. ביי דער פרוי טראובע אין שטוב האבען זיך דעמאלט גע־פונען 17 פערשידענע אינטערעסאנטען.

דער פלומרשטער קאמיסאר האט זיך אוועקגע־שטעלט ביי דער טיר, ווער ס'איז אריינגעקומען אין דער וואוינונג האט ער אריינגעלאזען, אבער ארויסלאזען האט ער קיינעם נישט. די פערשוינען האבען אנגעהויבען אדורכצופיהרען די רעוויזיע, בעת וועלכער זיי האבען געפונען 4000 זל., 5500 רומענישע לעי, 4850 פראנצויזישע פראנק, 1000 טשעכישע קראנען, 1500 דייטשע מארק, 400 דאָ־לאר, א חוץ פיל געלד, וועלכע די אויספארשונג האט נישט פעסטגעשטעלט. דער „נאטשעלניק" האט גע־צעהלט די געפונענע וואלוטע און האט דיקטירט דעם „סעקרעטאר", וואס ס'איז געפונען געווארען בעת דער רעוויזיע. דאס געלד האבען זיי אריינגעלעגט אין קאנווערטען און פערלאקעוועט.

אין מיטען דעם דורכפיהרען די רעוויזיע האט די פרוי טראובע געפרובט אונטערצוהאנדלען מיטן „נאטשעלניק", צי ס'געהט נישט צו פערדרייבען דעם ענין.

דער „נאטשעלניק" האט זי בערוהיגט, איבער־לאזענדיג איהר א געדרוקטע אויפפאדערונג צו קו־מען צומארגענס אין שטייער־אמט און דארט וועט דער ענין ערלעדיגט ווערען, און ס'איז מעגליך, אז זי וועט צוריק בעקומען דאס געלד.

די „רעווידענטען"

האבען אויך קאנטראלירט די טאשען פון אלע אנוועזענדע.

אבער זיי האבען זיי גארנישט גענומען. נאכדעם האבען זיי אריינגעלעגט דאס צוגענומענע געלד ביי דער פרוי טראובע און זענען אוועק.

אויף צומארגענס האט די פרוי טראובע דער־צעהלט וועגען דער רעוויזיע איהרם בעקאנטען פאנעלמאן, וועלכער האט איהר גע'עצה'ט, אז זי זאל וועגען דעם מעלדען דער פאליציי, ווייל די גאנ־צע מעשה זעהט אויס זעהר פערדעכטיג. די פרוי טראובע האט אבער מורא געהאט דאס צו טון צו־ליב דעם, ווייל זי האט געפיהרט דאס אונלעגאלע טויש־קאנטאר, זי איז אבער אוועק אין 9־טען שטייער־אמט, לויט דער אויפפאדערונג, און דארט האט זי זיך דערוואוסט, אז דער אמט האט קיין שום רע־וויזיע נישט בעאויפטראגט אדורכצופיהרען און אז די גאנצע מעשה איז א שווינדעל. ערשט דעמאלט האט זי געמאלדען דער פאליציי.

די ערשטע אויספארשונג, וועלכע די פאליציי האט אנגעהויבען האט נישט געגעבען קיין שום רע־זולטאט, ערשט דאן ווען די לאדזער פאליציי האט דורך א טעלעפאנאגראם צעוויסען געגעבען אין אלע פאליציי - קאמאנדאס. דעם אויסזעהען פון די פער־שוינען, וועלכע זענען בעגאנגען דאס פערברעכען, לויט דעם, ווי עס האט זיי אפגעשילדערט די פרוי טראובע. פון ווארשע איז דעם 16־טען סעפטעמבער אנגעקומען פאלגענדער ענטפער פון דער ווארשע־ווער פאליציי:

„דעם 11־טען סעפטעמבער 1934 זענען מיט'ן צוג, 1 א זייגער בייטאג ארויסגעפאהרען פון ווארש צוויי פערברעכער, וועלכע זענען פערדעכטיג געווען אין פערשפרייטען פאלש געלד. נאך זיי זענען נאכגע־שיקט געווארען צוויי אויספארשונגס־בעאמטע, וועל־כע האבען פעסטגעשלעגט:

די צוויי פערברעכער: גאמבערג און סאביעריי־סקי זענען אנגעקומען קיין לאדז 4 א זייגער נאכמי־טאג. אויף דער באהן, האט זיי אפגעווארט א פער־שוין, וועלכער האט

זיי אוועקגעפיהרט אין א וואוינונג אויף גדאנסקא 37.

די וואוינונג האט געהערט צו שלום הארעוויטש. דעמ־זעלבען טאג איז קיינער פון דער דאזיגער וואוינונג נישט מעהר ארויסגעגאנגען. צומארגענס אינדער־פריה, איז פון הארעוויטשעס וואוינונג ארויסגעגאנ־גען סאביערייסקי, איז אוועק אין אסטראווסקיס פא־פיר־געשעפט, פעטריקאווער 55 און דאן — צום גראוויר בידערמאן, פיעטריקאווער 39, פון דארט איז סאביערייסקי צוריקגעגאנגען צו הארעוויטשען נאכמיטאג איז סאביערייסקי ווידער ארויסגעגאנגען, צוזאמען מיט הארעוויטש'ן; זיי זענען אוו,עק אויף דער 11.־ליסטאפאד־גאס 54 אין א געשעפט פון פאַ־ליצייאישע היטלען, אין געוועלב איז אריין נאר סאַ־ביערייסקי, הארעוויטש האט געווארט דרויסען, פון געוועלב איז ארויס סאביערייסקי מיט א פאפירע־נער טארבע, אין וועלכער ס'האט זיך געפונען א היטעל. פון דארט זענען זיי אוועק אויף אגראדאווע 3 אין די האלעס, וואו זיי האבען געקויפט א גרא־נאטענע בלוזע און א פול־פעדער און פון דארט זע־נען זיי צוריק אוועק אהיים.

אין אווענד זענען גאמבערג, סאביערייסקי און הארעוויטש אוועק אין א דרוקעריי אויף פילסוד־

(ווייטער זעה 20־טע זייט)

שבת שבועות דעם 8.טען יוני, אנהייב 2 נאכמיטאג לטובת די בעראכאוו-שולעז

הערענאוז א גרויסע גארטען-פערוויילונג

קאנצערט פון פילהארמאניע-ארקעסטער אונטער דער דירעקציע פון סעוו. פיעטרושקא.

אויפטריט פון די גימנאסטישע גרופן פון ספארט-קלוב „טייפון" אונטער אנפירונג פון אינסטר. ש. פעלמאן פיראמידען אויפ'ן וואסער ביי א הערליכער אילומינאציע אוז ראקעטן-באלייכטונג. רייכע-אטראקציעס פערמעטונגען

קינדער-פערוויילונג יעדעס קינד בעקומט א מתנה. א רייכע פאנטעז-לאטעריע טויזנטער ווערטפולע פאנטען. בילעטן צום פרייז פון 75 גראשן

שוין צו בעקומען אין דער בעראכאוו-שול און שורעק-קינדער-היים (פל. קאשטשעלני 4), בעראכאוו-ביבליאטעק (על. קאשטשושקי 9), ס. ק. „טייפון" (על. קאשטשושקי 21) און אין די פראפ: ערבייטער-פאריינען

שטראלענדיגע געזיכטער

עם ווערט, אהן צווייפעל, בעלויכטען מיט א ליבליכען שמייכעל דאס פנים פון א מענשען, וועלכער ארבייט שווער זיין גאנצען לעבען, ווען ער קומט צו דער ארבייט און דא טרעפט איהם א גוטע בשורה: ער האט געוואונען אויף דער לאטעריע.

דער שליח פון אזא בשורה איז א לאס פון דער פלוכה-לאטעריע, און דער פאריגער טערטער קלאס איז עס געווען דער לאס נומער 143-170

מיר האבען שוין מיטגעטיילט וועגען איין פערטעל פון דעם לאס. די אנדערע, לויט דער רמה. פערטעל האבען בעזוצט די ארבייטער ביים קעסטער אין דער קויהלען-גרוב אין מארושעווב און ניוסק, תינטער סאסנאוויץ, ה' רשמזיא און זיינע חברים.

ווער עס ווייס, ווי שווער עס ארבייט זיך אין די קויהלען-גרובענס, דער פערשטייט, אז דאס געהינגט איז אריינגעפאלען אין ווטע העגד. דער ה' רשמזיא און זיינע חברים, גליקליכע פון געווינס, שפילען וויטער. זיי הילען געווינען נאך אמאל און היבאלד זיי האבען לאסען צו דער 33-טער לאטעריע, האבען זיי ווידער אלע שאנסען צו געווינען.

אין דער 33-טער לאטעריע איז לייכטער צו געווינען, ווייל חוץ די 4 פרעמיען, איז נאך פאראהן אין איהר א אומזיסטע צוגאב-חנוכה-ציהונג דעם 20. דעצעמבער ד. י.

די ציהונג צו דער 1. קלאס הויבט זיך אן דעם 19-טען יוני.

אכטונג, דאמען!

אין מיין ניי-ערעפענטן קליידער-אטעליער אויף בזשעזשינער 11 פראנט, 1. שטאק

בעקומט מען צו יעדערצייט פערש.

באלאווע- און חופה-קליידער

קאנקורענץ-פרייזען! סאלידע בעהאנדלונג!

Wypożyczalnia sukień balowych i ślubnych

M. Józefowiczowa

Brzezińska 11,

front 1 piętro, m. 5.

ציינאציינעק

דר. מעד. וו. לאסקי

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען

נעהמט אן. ווי געוועהנליך, פון 15-טען מאי אן

ווילע „מעגטאבא"

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אוים דעם ה'

שמואל טאלמאז

צוליב'ן טויט פון זיין

פאטער נ"ע

זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים

די פערוואלטונג פון שטריקער-מייסטער-פעראיין אין לאדז.

דער שווער געטראפענער

פאמיליע העבער

צוליב'ן טויט פון זייער

פאטער נ"ע

דריקען מיר אוים אונזער אויפריכטיגסטען מיטגעפיהל. המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים

די פערוואלטונג פון שטריקער-מייסטער-פעראיין אין לאדז.

Dom Transportowo-Ekspedycyjny

S. Jelin i I. Rudomin Sp. Akc.

62 Piotrkowska 62

tel. 102-07 i 214-71

וויכטיג פאר עמיגראנטען און טוריסטען!

רעגעלמעסיגער פערקעהר נאך

PALESTYNA ארץ-ישראל

מיט דעם דאמפער „POLONJA"

פינקטליכע צושטעלונג. אויסקונפטע! ווערען יעדען איינציגען ערטיילט.

הנהלות

הגמנסיות ובתי-הספר העממיים

של החברה ליסוד בתי-ספר עברים בלודז

מודיעות כי הלשכות של

הגמנסיה הראשונה לנערים,

רחוב מניסטרצקה 21, טלפון 134-11

הגמנסיה השניה לנערים,

רחוב מניסטרצקה 22, טלפון 134-12

הגמנסיה לנערות,

רחוב פירמוביץ 6, טלפון 127-95

מקבלות בשעות העבודה, משעה 10 עד 14, הרשמות אל הגמנסיות ואל כל המחלקות של בתי-הספר העממיים.

ההרשמות של ילדים וילדות בגיל ארבע שנים ומעלה אל

גן הילדים של החברה הנ"ל

מתקבלות בלשכת גן הילדים, שנקביטש 26, טלפון 245-36.

די לייטונג

ב"ה

פון די ערשטע ארטאדאקסישע מוסדות החנוך

„דרכי נעם" — אין — לאדז

1-טער „דרכי נעם" קילינסקיגא 50 טעל. 215-26

2-טער „דרכי נעם" אל. 1 מאי 20 טעל 200-43

מאכט בעקאנט, אז עס קומען שוין פאר אין די אויבענדערמאנטע מוסדות די איינשרייבונגען פון תלמודים צום נייעם שול-יאר 1935/1936.

אויך אלע אלטע תלמידים מוזען בענייען די איינשרייבונגען אויפ'ן קומענדען שול-יאהר.

די מתיבתא לתלמוד ולהוראה ווערט צום נייעם שול-יאהר פערגרעסערט אונטער דער לייטונג פון רבנים גדולי התורה.

די העכערע קלאסען ווערען רעארגאניזירט, און א חוץ א בריטען האנדעלס-קורס וועלען אויך געלערנט ווערען 2 פרעמדע שפראכען.

די גן-ילדים'ס ביי די ערציהונגס-מוסדות ווערען צום נייעם שול-יאהר פערגרעסערט און פערשענערט און וועלען שטיין אונטער דער לייטונג פון אנ'ערשטקלאסיגען ספעציאליסט אויף דעם געביט.

די קאנצעלאריעס זענען טעטיג טעגליך פון 9—1 און פון 4—7.

די לייטונג.

הסתדרות „מזרחי" זאכאדניא 63

אין צוזאמענהאנג מיט דער שקל אקציע וועלען רעדען א. ד. ט. „די אויפגאבען פון רעליגיעזען יודענטום אין יעצטיגען מאמענט" פאלגענדע רעדנער אין די אונטען אויסגערעכנטע שוהלען:

אין ערשטען טאג שבועות: ביהכ"נ „סיני" גלובנא 62 — ה' שלמה ליכטענבערג; ביהכ"נ „יחלת יעקב" גלובנא 60 — ה' יעקב דוד יאמניק; ביהכ"נ דרייכערס, פאלודניאווא 28 — ה' ברוך ניימאן; ביהכ"נ דליטא, קילינסקעגא 29 — ה' ליבינגער; ביהכ"נ פילסודסקעגא 25 — ה' יהודה וויינשטאט; ביהכ"נ ע"ש שעפנער, נארוטאוויטשא 43 — ה' משה ראזענבערג; ביהכ"נ „אנשי פלאצק" פילסודסקעגא 29 — ה' זאכאריאש; ביהכ"נ „גמילת חסדים" פל. וואלנאשטשי 3 — ה' אשר טשיכאטא; ביהכ"נ ע"ש יונגסטער, טראוגוטא 12 — ה' ב. מארעק; ביהכ"נ דרעוונאווסקא 11 — ה' ישראל גאלדהאמער.

אין צווייטען טאג שבועות: ווילקער שוהל, זאכאדניא 56 — ה' משה העלמאן; וואהלינער שוהל, וואלטשאנסקא 6 — ה' ב. מארעק; „באר מרים", נאווא זאזשעווסקא 14 — ה' יעקב דוד יאמניק; „תהלת ישראל", פיעטריקאווער 19 — ה' משה ראזענבערג; „זובחי צדק", פיעטריקאווער 24 — ה' ברוך ניימאן; שוהל וואול טשאנסקא 43 — ה' יהודה וויינשטאט; שוהל פיעטריקאווער 25 — ה' ליבינגער.

יודען!

זאל קיינער פון אייך נישט פעהלען אין דער גרויסער בעפרייאונגס-מחנה, וואס בויט ארץ-ישראל!

בעזארגט אייך מיט וואהל-רעכט צום 19-טען ציוניסטישען קאנגרעס!

קויפט אויס דעם שקל תרצ"ה!

שקלים צו בעקומען:

1) ציוניסט. ארגאניזאצ. שרודמיעסקא 29
2) פועלי ציון (צ. ס.), פיעטריקאווער 83
3) „מזרחי", זאכאדניא 63
4) „חיזא", שענקיעוויטשא 26
5) „התאחדות", פילסודסקיעגא 76
6) יוגענטשאפט-פארטיי " 57
7) החלוץ בעל מלאכה " 69
8) העובד, פל. וואלנאשטשי 6
9) פליישער-פעראיין, ב. יאסעלעוויטש 16
10) טראנספארט-פעראיין " 16
11) הנוער הציוני פיעטריקאווער 86
12) החלוץ כלל ציוני " 86
13) התחיה, שרודמיעסקא 20
14) השומר הצעיר, פיעטריקאווער 110
15) גארדאניא. זשעראמסקיעגא 31
16) קליי-הענדלער פעראיין, זגיערסקא 38
17) קיבוץ בעראכאוו, לעשנא 41
18) „ בילוי, וואלטשאנסקא 27
19) „ בדרך, קילינסקיעגא 99
20) „ מאהיליווער, פאמארסקא 25
21) החלוץ המזרחי, נארוטאוויטשא 7
22) השומר הדתי, 6 שערפניא 25
23) בני ציון, רזשגאווסקא 7
24) דורשי ציון, לימאנאווסקיעגא 26
25) „אהל יעקב", גדאנסקא 18
26) „סיני", גלובנא 62
27) „באר מרים", נאווא-זארזשעווסקא 18
28) אדמיניסטראציע „נייער פאלקסבלאט"

דאס בעוואוסטע

טר און קארט-געשעפט פון

M. TAZBIR

לאדז, פיעטריקאווער 23, טעל. 226-39, פראנט II שטאק

טיילט מיט, אז צום קומענדען פריהלינג-סעזאן בעזיצט איך אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון די נייעסטע און מאדערנסטע

הערען און דאמען-שטאפען

פון די בעסטע בילליצער און טאמאשאווער סחורות צו די ביליגסטע פריזען.

ספעציעלער אויסוואל פון **רעשטען** וואס מען פערקויפט מיט **30%** ביליגער

געדענקט די אדרעס!

רעעלע און סאלידע בעהאנדלונג!

אויף שבועות

עמפפעהלט

גוטע ווינען ביליגע

די זייט 70 יאהר עקז. וויינהאנדלונג

— פון —

ע. שיקיער

אינה: ישראל שיקיער

לאדז, פולנאצנא 1, טעל. 107-84.

אכטונג עלטערן!

א יודישע רעליגיעזע נאציאנאלע ערציהונג!

א רייכען פראגראם פון למודי קודש!

א רעגירונגס פראגראם פון למודי חול!

א געהעריגער פעטערליכער אויפזיכט!

בעקומט אייער קינד אין דעם בעריהמטען לעהר-אנשטאלט

„תחכמוני"

שענקעוויטשא 3, טעל. 143-78

וועלכער געפינט זיך אונטער דער הויפט-לייטונג פון דיר. ב. מארעק.

אויפ'ן פערלאנג פון די עלטערן, ווערט דער שול-לאקאל פערגרעסערט און איבערגעבויט.

איינשרייבונגען צום נייעם שול-יאהר נעמט אן די קאנצעלאריע טעגליך פון 9 ביז 2 און פון 5 ביז 8 אווענד.

די דירעקציע.

Tyfus brzuszny jest chorobą brudnych rąk —

myjcie ręce przed każdem jedzeniem.

„שיר" „שיר" „שיר" „שיר"

העלענאָוו א גראַנדיעזער קאָנצערט פֿון „שיר־כאָר"

שבת, ד. 15 יוני 1935, 9 אָוונט קומט פֿאָר אין „העלענאָוו"

אונטער דער לייטונג פֿון פּראָפ. י. פֿילוווישיס. ס׳נעמען אַנטייל: דער „שיר־כאָר". דער פֿילהאַרמאָנישער אָרקעסטער.
דער אָרקעסטער ביים „שיר" און די סאָליסטן: ס. קראַפּיוואַניק (סאָפּראַן), ר. גרינשפּאַן (אַלט) און ה. טורליק (טענאָר).
ביים קלאַוויר: א. באַלזאַם און ד. בליטענטאַל. אין פּראָגראַם: I קלאַסישע מוזיק 1) ר. וואַגנער: טריומף מאַרש פֿון דער אָפּערע „טאַנהויזער"; 2) ג. הענדל – פֿראַגמענט פֿון „יהודה המכבי"; 3) שובערט: שירת מרים. II יודישע מוזיק 4) מ. געלבאַרד – איך ליב די אַרבייט; 5) ל. ליאָוו – חסידישע ראַפּסאָדיע; 6) ל. ליאָוו – חמשה־עשר. —::— בילעטן צום פּרייז פֿון 1,09 און 54 גר. צו בעקומען אין לאָקאַל פֿון „שיר", נאַרוטאָוויטשאַ 32 פֿון 9 ביז 10 אין אָוונט. —::— געזעלשאַפֿטן בעקומען הנחה בילעטן ביז דעם 14טן ד. ח. —::— אַריינגאַנג אין גאָרטן פֿון 2 א זייגער נאָכמיטאָג.

דינסטאָג, דעם 11 יוני קומט פֿאָר אין זאַל „פֿילהאַרמאָניע"

אַ גרויסע אַקאַדעמיע איסר בעזמאַן

געווידמעט דעם אָנדענק פֿון פֿאַרשטאָרבענעם לאַנגיעהריגען יודישען טעאַטער־דירעקטאָר פֿון די לאָדזער טעאַטערן.

אין דעם אָוונט בעטייליגען זיך אַלע יודישע און פּוילישע אַרטיסטען

אָפּער־קאָנטאָר פֿון דער סינאַגאָגע ה׳ לוואָוויטש. סינאַגאָגען־כאָר אונטער דער לייטונג פֿון דיר. דאַרגוזשאַנסקי.
פֿערגרעסערטער פֿילהאַרמאָנישער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פֿון דיר. טעאָדאָר רידער.
אָרגאַניזיר־קאָמיטעט.

בילעטן שוין צו בעקומען אין דער קאַסע פֿון „פֿילהאַרמאָניע" פֿון 11 ביז 2 און פֿון 5 ביז 7 אָוונט.

מזל טוב

צו דער חתונה פֿון פֿרל׳

גוטאַ שאַפּראַן

מיט הערן

הערמאַן דרעוונאָווסקי

ווינשן א האַרציגן מזל־טוב און א גליקליך און צופֿרידן צוזאַמענלעבען

איגנאַץ פּאַמעראַנץ און פֿרוי
בנימין זילבערבערג און פֿרוי
פּינקוס ווייַנטרויב און פֿרוי
טאָלאַ זילבערבערג און התן

פֿאַלאַ ראַבינאָוויטש
משה זאַנאַבענד

האָבען חתונה געהאַט

לאָדז, אין יוני 1935

צו דער חתונה פֿון אונזער ליבע טאָכטער, שוועסטער און שוועגערין

פֿאַלאַ ראַבינאָוויטש

מיט ה׳

משה זאַנאַבענד

ווינשן אַ האַרציגן מזל טוב און אַ גליקליכע צוקונפֿט

פּ. ווייַנטרויב און פֿאַמיליע
מוטער, שוועסטערן און ברודער ראַבינאָוויטש
פֿעלאַ ראַבינאָוויטש און בערעק עדעלסבערג
י. גאָלדשטיין און פֿאַמיליע, אַרגענטינע
מ. יודקעוויטש און פֿאַמיליע, אַרגענטינע

7-mio kl. pryw. szk. pow. męska
Nauka i Wychowanie
Piłsudskiego 62, tel. 245-97

צום נייעם שול־יאָהר ווערט געעפֿענט פֿאַר די אַבּ־סאָלווענטען פֿון VI־טער פֿאָוושעכנער אַ העכערע קלאַס מיט׳ן קורס פֿון 1־טער גימנאַזיאַל־קלאַס.
יודאַיסטישע לימודים אין אַ גרויסען מאָסשטאַב.
ריטמיק. — שוויטעמליצאַ. — ביי דער שול איז טעטיג אַ פּרעבעל־שול פֿאַר יונגלעך און מיידלעך.
מעסיגע פּרייזען. פֿאַר אומפֿערמעגליכע הנחות.
די קאַנצעלאַריע איז טעטיג טעגליך פֿון 9 ביז 1 און 6—8 אָוונט.
די שול־פֿערוואַלטונג און עלטערן־קאָמיטעט.

דער הערבסט־־שדוכים

ב״ה — מז״ט

אברהם יעקב ב״ר מאיר דוד נ״י פּישאַף
רייצה ב״ר שרגא פֿייוויש נ״י ווייסמאַן
מאורשים.

לאדז. תרצ״ה.

בברכת מז״ט יחמה ולבבית אנו מברכים את בננו היקר
כמר אברהם יעקב נ״י
לאירושיו עם העלמה העדינה
מרת ריצה תחי׳
יה״ר שנזכה לרוות ממנו רב נחת עדי עד כחפצו וכחפץ.
ההורים.

מעמק לבנו אנו מביעים בזה ברכת מז״ל חמה להורינו הנעימים שיחי׳ לאירושי בנם הוא אחינו האהוב
מר אברהם יעקב
יתן ה׳ שתזכו לראות ממנו ומכל צאצאיכם רב נחת כל הימים.
האחים: אהרן צבי, יהודה ארי׳ פּישאַף

זר של פרחים ובתוכם ברכת מז״ט אנו מגישים לחברנו החביב מזכיר ראשי של השעורי ערב שלנו
כמר אברהם יעקב נ״י
לאירושיו. תזכה לבנות ביתך ברוח ישראל סבא בארץ אבותינו.
חברי הועד
של אגודת לומדי שעורי ערב
שע״י צא״י בלודז נאָוואָמיעסקאַ 4

קבל נא ידידנו וחברנו
מר אברהם יעקב נ״י
את ברכתינו החמות הנובעות מעמק לבנו לרגלי בואך בברית האירושין את העלמה בחירת לבך
מרת רייצה תחי׳
בנה ביתך על הרי ציון וירושלים!
משה פישל פינקעלשטיין
פלשיאל בארנשטיין
מיכאל בּאַראַוויעצקי

סל מלא ברכות ובתוכם ברכת מז״ט אני מברך לידידי מר
מר אברהם יעקב נ״י פּישאַף
לאירושיו עם העלמה
מרת רייצה תחי׳ ווייסמאַן
ויזכה לבנות ביתך על הרי ציון וירושלים.
לייב בערקאַן.

האַנטווערקער־שול אין פּיעטרקאָוו

ס׳ווערען אָנגענומען תּלמידים אין די אָפּטיילונגען פֿאַר

מעכאַנישע שלאָסעריי
— און —
מעבּל־טישלעריי

ביי דער שול איז פֿאַראַן אַ אינטערנאַט פֿאַר תּלמידים פֿון דער פּראָווינץ
גענויערע ידיעות, פּראָספּעקטען ערטיילט:
Szkoła Rzemiosł, Piotrków-Tr., ul. Leonarda 12.

נאָר פֿאַר מענער!

דער לאַנג־עקזיסטירענדער לאָדזער ערשטקלאַסיגער ספּעציאַליסט פֿון הויזען איז צוריקגעקומען פֿון פּאַריז.
חער עס וויל טראָגען הויזען לויט דער לעצטער מאָדע דאַרף זיך ווענדען נאָר צו דעם ספּעציאַליסט פֿון הויזען.

B. FAJWLEWICZ אַלעע 1. מאַי 2, פֿראָנט, 1. שטאָק

קומט און איבערציוגט אייך רעקלאַמע פּרייזען!

כשר איבערראַשענדע נייעס!!! היגיעניש

דער גוט־בעקאַנטער

פּענסיאָנאַט „RAJ"
JURKIEWICZA, tel. 27

אין ווישניאָוואַ גוראַ אין זייבערטס שענסטען פּלאַץ איז טעטיג און נעמט אויף געסט.
מיר עמפּפֿעהלען די ג׳ געסט: טרוקענע, זוניגע צימערן מיט אַלע בעקוועמליכקייטען. — די קיך געפֿינט זיך אונטער דער לייטונג פֿון רוטינירטע קרעפֿטן.
קאָנקורענץ־פּרייזען! סאָלידע בעדינונג!
אינפֿאָרמאַציעס ווערען ערטיילט אויפ׳ן אָרט.

פּאַרייז פֿון האַלץ־אינדוסטריע אין פּוילן

אָפּטיילונג אין לאָדז. פּיעטריקאָווער 45.

שבת, דעם 8־טען יולי ד. י. 8 אָווענד

קומט פֿאָר

די פֿייערליכע ערעפֿנונג פֿון נייעם לאָקאַל

אין דעם לאָקאַל ווערט געעפֿענט א לעזע־זאַל, שפּיל־זעלער ווי: שאַך, דאַמינע, קאָרט א. אז. וו. ווי אויך

אַ רייך־פֿערזאָרגטער בופֿעט

עס ווערען אויך אַרויסגעגעבן פֿריהשטיקען און אָווענד־ברויטען. איינגעטריט פֿאַר מיטגלידער און פֿערבעטענע געסט.

מיט אַכטונג די לייטונג פֿון קלוב. 8044

שפּאָרט געלד

דורך קויפֿען רעיעלע סחורה

צו די ביליגסטע פּרייזען

לאָזט זיך נור ביי דער פֿירמע

„באַרוין"

לאָדז, נאַוואָמיעסקאַ 30 טעל. 58־210

וועלכע איז די איינציגע

ביליגע און רעיעלע קוועלע

פֿון גוטען קידוש־ווייַן

ביז די געשמאַקסטע פֿאַלעסטינער, אונגאַרוויינען, ווי אויך אַלע סאָרטען

ליקיער, בראַנפֿען׳ס און מעהד

דעם טיפֿסטען מיטגעפֿיהל דריקען מיר אויס אונזער חשוב׳ן פֿריינד

זעליג בירנצווייג און פֿאַמיליע

צוליב׳ן טויט פֿון זייער אונפֿערגעסליכער מוטער

נ״ע שרה רבקה

זיים געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

משה פאָזנאַנסקי
און פֿאַמיליע.

צום פֿריהלינג שיך

די לעצטע מאָדעלען

עמפּפֿעהלט

SALON OBUWIA
A. OGÓREK
Łódź, Zawadzka 11, tel. 202-86.

בעמערקונג: ספּעציעלע אָפּטיילונג פֿון מענער־שיך אין אַ גרויסען אויסוואַהל.

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראָלאָג

ספּעצ. פֿאַר נירען, בלאָז און אורין־קראַנק.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95
נעהמט אָן פֿון 2—3 און פֿון 6—8 אָוו.

Dr. med. **M. TAUBENHAUS**
ספּעציאַליסט
פֿאַר אַקושעריע און פֿרויען־קראַנקהייטען
פֿערהיטונג געגען שוואַנגערשאַפֿט
זגערזשער 11, טעל. 246-09
נעמט אָן פֿון 4—8 אָווענד.

ערשטקלאַסיגער

הערען־שניידער אַטעליער
Bracia GRANAS
36 זגערזשער גאַס 36

אין הויף, 2־טער איינגאַנג, 2־טער שטאָק.

נעהמט אָן אַלעראַרט בעשטעלונגען ווי: אַנצוגען, סמאָקינגען, פּאַלטאָנס, לויט די נייעסטע מאָדעלען, פֿון אייגענע און אויך אָנפֿערטרויטע סחורות, צו צוגענגליכע פּרייזען.

א לאטעריע-לאס
שטארקט און שאפט דאס גלויבען אין א בעסערן מארגען
u KAFTALA
לאדז, פיעטריקאווער 54

או מס מאלען שטענדיג גרויסע געווינסען, וואו ס'זענען לעצטענס געפאלען:
צוויי מאל צו

1.000.000 זל.

אויף נומער 72,450 i 61,41 — פיר מאל צו

100.000 זל.

אויף נומער 133,710 i 112,612, 107,462, 85,899
ווי אויך א רייהע געווינסען צו

50,000 זל., 20,000 זל., 10,000 זל. א. ז. וו.

מיר צאהלען אויס יאהר-יעהרליך אונזערע שפילער

מיליאנען זלאטעס.

בעשטעל אלזא ווי אמשנעלסטען א לאס צו דער 1-טער קלאס 33-טער לאטעריע
די ציהונג הויבט זיך שוין אן דעם 19-טען יוני.
בריפליכע בעשטעלונגען ווערען ערלעדיגט תיכף פער פאסט.
קאנטא P. K. O. נומער 304.761.

אכטונג מתפללים!

פון ביהכ"נ ע"ש יונגסטער, טראגוטא 12 | פון ביהכ"נ דוואהלין, וואלטשאנסקא 6

מארגען, דעם ערשטען טאג שבועות און איבערמארגען, דעם 2-טען טאג שבועות וועט האלטען א רעפעראט א. ד. ט.:

„די אויפגאבע פון רעליגיעזן יודענטום אין איצטיגען מאמענט"

דער בעוואוסטער מטיף, דירעקטאר פון „תחכמוני"

ה' דוד מארעק

דעם 1טן טאג אין יונגסטער'ס שוהל און דעם 2טן טאג אין וואהלינער שוהל

ועד המזרחי.

יובילייאהר 1895—1935, סך 40 יאהר

ארטאפעדישער אנשטאלט
ר. קאוואלסקי

11 ליסטאפאד 26, טעל. 132-59.

מאדערנע ארטאפעדיע פון איינענער פראדוקציע אונטער דער לייטונג פון בעריהמטע פאכמענער. פאלבע זענען געווארן אויסגעצייכנט מיט גאלדענע און זילבערנע מעדאלן אויף אויסשטעלונגען: עמפפעהלט פויך-פאסען (ראנטאר ארע) פראטעזען, גארסעטען אויף מאס. פערפרימונגען פון ריקען-ביין, גלייך-האלטענדע אנלאגען און אויף פלאטפוס. צאהלרייכע דאנקזאגונגען פאר חירורגישע אויספירונגען פון פראנקסיס. דער ארטאפעדי-אנשטאלט איז אויפ'ן ארט. שנעלע און סאלידע אויספירונג. די פרייזען זענען צוליבן יובילעאום יאהר נידריג.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט דער ג' קונדשאפט
צו אונזער פאבריקס-לאגער פון די בעריהמטע

רייזפערשלוסען

איז איבערגעטראגען געווארען אין הויפט-גאלאנטעריע-געשעפט פון

ה. אפעלבוים

2 פולנאצנא 2

וואו מען בעקומט אויך אלערליי שטריקערייצודאטען ווי: קנעפף, טאשמעס, נאדלען א. א. וו.
מיט אכטונג
„שטאנצמעט" א. ג.
ביי ה. אפלבוים, פולנאצנא 2
טעל. 142-92, פ. ק. א. 68384.

3-טער טעאטער-פעסטיוואל
אין מאסקווע

פון 1-טען ביז'ן 10-טען סעפטעמבער 1935

איינשרייבונגען און גענויערע אינפארמאציעס דורך:

Wszystkie oddziały „ORBISU" w Warszawie
„ORBIS" ul. Marszałkowska 153, tel. 2=50=86
„UNION LLOYD" ul. Chmielna 44, tel. 6=22=24
Wszystkie oddziały „WAGONS LITS COOK"

Z prawami gimnazjów państwowych
GIMNAZJUM ŻEŃSKIE
i Szkołą Powszechna
Eugenji Jaszuńskiej - Zeligmanowej
tel. 168=82 — Południowa 18 — tel. 168=82

איינשרייבונגען פון נייע שילערינס נעמט אן דער סעקרעטאריאט טעגליך
פון 9—2 נאכמ. און פון 5—7 אוונד.

Koncesjonowane Kursy
Kroju i Szycia
A. ROGOZIŃSKI
85 Piotrkowska 85, tel. 212-34

איך לערן אויס צושניידען לויט דעם נייעסטען ענגלישען סיסטעם מיט גראדע אקסלען און גראדע שטרייפען צו זעהר מעסיגע פרייזען.
דער נייער קורס הויבט זיך אן נאך שבועות.
בעמערקונג: פערים שטענדיג אויף לאגער.

א קראנקער מאגען
איז אפט גורם פערשידענע קראנקהייטען.

ZIOŁA z GÓR HARCU Dra LAUERA

איז א גוט מיטעל צום רעגולירען דעם מאגען, זיי בעזייטיגען אבסטרוקציע, זענען א מילד נאטירליך דורכפיהר-מיטעל, זיי בעזייטיגען די פוילנגס-עלעמענטען העלפע פ.רסמיען דעם קערפער.

ZIOŁA z GÓR HARCU Dra LAUERA

ווערען אויך גערן געברויכט דורך קראנקע בע לעבער, ניערן, גאלשטיינער- און מערירען.

פענסיאנאט „ווינגאטש"
קאלומנא, לובעלסקא № 15
טעל. נומ' 13.
פרישקלאסיג, עלעגאנט מיט'ן בעסטען קאמפארט.
שטרענג כשר! די מאדערנסטע בעקוועמליכקייטען!

שייטלען
מיט פאריזער שריינדן און פערטיגע שייטלען
ביי קערש.
סקווערא 15

אונזער חשוב'ן גבאי
דוד ריינערמאן
צו דער חתונה פון זיין טאכטער
דבורה
מיט ה' **שמחה ריינערמאן**
ווינשען מיר מזל טוב און דעם יונגען פאר א גליקליך צוזאמענלעבען
חיים דזשעווינסק
נימן מפללער
שמעון ווייסקאפ

צו דער חתונה פון אונזער ליבען ברידער
משה זאנאבענד
מיט פרל.
פאלא ראבינאוויטש
ווינש איך א גליקליכע צוקונפט און א צופרידען צוזאמענלעבען
ישראל און רעגינא זאנאבענד

א הערצליכען מזל טוב ווינשען מיר אונזער ליבען פריינד
אברהם נחום פרענקעל און פרוי
צו דער חתונה פון זייער ליבען זוהן
מטות לייב
מיט פרל. **רויזע בילטשער**
און דעם יונגען פאר א גליקליך צוזאמענלעבען
שמואל זוממאן און פאמיליע

אונזער חשוב'ן פרעזעס ה'
דוד טאראדייקא
צו זיין 60 יעהריגען געבורטסטאג ווינשען מיר איהם אריכת ימים ער זאל זוכה זיין צו פייערן זיין 100 יעהריגען יובילעאום
די פראיינינטע בדחנים אין לאדז

א הערצליכען מזל טוב ווינשען מיר אונזער אקמיוועי מיטגליד ר'
אברהם נחום פרענקעל און פרוי
צו דער חתונה פון זיין ליבען זוהן
מטות לייב
מיט פרל. **רויזע בילטשער**
און דעם יונגען פאר א גליקליך צוזאמענלעבען
חברה „עץ החיים" מארושעטשנא 8
היגאים שמואל זוממאן
אשר ווינריב

מזל-טוב אונזער חשובי מיטגליד
שמעון ווייסקאפף
צו דער בר מצוה פון זיין בן-יחיד
ניסן
מיר דאנקען איהם פאר זיינע שפענדען
די מתפללים פון „תומכי חולים"
סקלאדאווע 13.

Z intencji zaślubin kolegi naszego
p. **Mońka Zonabenda**
z p. **Polą Rabinowiczówną**
życzymy wiele szczęścia i świetnej przyszłości
F. Kapłan i Małżonkowie Lasman

Uzdrowisko Włodzimierzów
pięknie urządzony
Pensjonat „ZAKOPIANKA"
pod zarządem p. **Birmana.**
ערשטקל. כשר'ע קוך, ווי אויך דיעטישע.
הערליכע זוניגע צימער'ן מיט ווערענדעס.
אייגענער וואלד, ווי אויך אייגענער פארק.
15 מארגעס אויבס-גארטען.
הערליכע פראזשעט בי דעם פליסענדען טייך LUCZĄŻA ערשטקלאסיגע בעדינונג!
אויך צו פערדינגען הערליכע אויסמעבלירטע זומער-וואוינונגען איין-שטוביגע און שטובען מיט קיכען ביי ה. בירמאן.
7871

7 kl. pryw. szk. powsz. Żeńska i przedszkole „Świat Dziecięcy"
Klary Wolfsonowej
Łódź, Zawadzka 1, tel. 207.86.

I Szkoła nowoczesna, koncesja Nr. I 28959/35 poza programem daje CAŁKOWITĄ OPIEKĘ uczenicom. Młodzież wraca popołudniu do szkoły i obrabia lekcje pod obserwacją i wskazówkami pedagogów.

II Klasa VII obejmuje KURS I KL. GIMNAZJAŁNEJ. III. Specjalny nacisk kładzie się na jęz. hebr. i przedm. judaistyczne. IV. Dzieci do kl. I przyjmuje się od lat 6, do przedszkola od 3 lat. V. Dzieci małe bywają odprowadzane i przyprowadzane do szkoły. VI. W r. szk. 1935/36 dla kl. VI i VII nadobowiązkowa nauka zawodów. VII. CENY NISKIE

Kancelarja przyjmuje zapisy codziennie i załatwia zgłoszenia do Komisji Powszechnego Nauczania

הננו מברכים בברכת מז"ט את חברנו הנכבד
מר אברהם שווארצבארד
לאירושיו את העלמה
מרת אסתר לאכמאן
תהי' דרכם סוגה בשושנים
חברה תפארת צעירים בלאדז

צו פערדינגען
פון זאפארט א גרויסע פראנטאווע פלאץ מיט א גרויסע שאפע, ווי אויך צוויי ליכטיגע קעלערס אויף ווערקשטעלן.
צו ערפאהרען ביים ווירט שורעק.
פולנאצנא 26.
8040

Dr. med.
W. Lubraniecki
ספעצ. פאר אינערליכע קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
AL. 1 MAJA 21, telef. 108-65

Dr. med.
MARJA KOHNOWA
געוו. ארצט פון אויגען-קליניק אין ווין
ספעצ. פאר אויגען-קראנקהייטען
לאדז, פילסודסקיעגא 51.
טעל. 170-03.
נעהמט אן פון 1—12 און פון 4—6 נאכמ.

פאר גארד,
בישוטעריע
און לאמבארד-סוויטעס
צאהלט די העכסטע פרייזען
אליזאר פיאלקא
פיעטריקאווער 7.

Dr. med.
Jerzy Sudya
ספעצ. פון פרויען-קראנקהייטען און אקושעריע
וואוינט יעצט אויף
Legjonów 11 (Zielona) Tel. 124-54
נעמט אן פון 4 ביז 7 אוונט.

Dr. med.
Leon Familier
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
6. שערפליען 37 (בענעדיקטא
נעהמט אן פון 5—7 נאכמ.

רעטשניצע
פון דאקטוירים - ספעציאליסטען
זגערזשער 17
טעל. 116-33
רענטגען-קאבינעט
ווענעראלאגישעס אמבולאטאריום
פון 9 פריה ביז 8 א זייגער אוונט.
וויזיט 3 זל.

Dr. Med.
J.Schlosser
כירורג
האט זיך איבערגעצויגען אויף
צעגעלניאנא 30 טעל. 122-16
נעהמט אן טעגליך פון 4-7 אוו.

היט זיך פון טיפוס!

צוגעשיקט פון לאדזער „מאז" אין צוזאמענהאנג מיטן מארגענדיגען געגען-טיפוס-טאג

פון ד"ר מ. שוואלבע

די געזונדהייטס אפטיילונג פון לאדזער מאגיסטראט מיט דער הילף פון א רייה אנדערע געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס, וועלכע האבען א שייכות צו געזונדהייטס-פראבלעמען האט בעשטימט דעם 7. יוני אלס א געגען-טיפוס-טאג — א טאג, אין וועלכען עס זאלען דערמאנט און אויפגעפרישט ווערען אין בעוואוסטזיין פון דער לאדזער בעפעלקערונג דאס פראבלעם פון בויך-טיפוס, פון וואס קומט די קראנקהייט, ווי אזוי קען מען זיך אנשטעקען מיט בויך-טיפוס, ווי אזוי ווערט די קראנקהייט פערשפרייט, ווי איז דער פערלויף פון דער קראנקהייט און דאס וויכטיגסטע — ווי אזוי קען מען זיך פון טיפוס פערהיטען.

ספעציעל פאר לאדז איז די פראגע זעהר וויכטיג, ווייל ביי אונז קומען פאר פאלען פון בויך-טיפוס אפשר א גאנץ יאהר, און בעזונדערס אין ענדע זומער און אין הערבסט-צייט, אויגוסט, סעפטעמבער, אקטאבער.

ספעציעל פאר לאדז — ווייל אין אונזער שטאט וועלכע צעהלט א בעפעלקערונג וואס שטייגט איבער א האלבען מיליאן — ביז זעקס הונדערט טויזענט איינוואוינער — איז נישט פערהאן דאס הויפט געוועהר אין קאמף געגען בויך-טיפוס — דאס הייסט צענטראלע וואסערלייטונג און קאנאליזאציע.

און ווייל די הויפטמיטלען ווערען ערשט איצט איינגעפיהרט אין אונזער שטאט און עס וועט נאך געדויערען לאנגע יאהרען ביז מיר וועלען קענען געניסען פון די דאזיגע צוויי הויפט-פאקטארען פון אלגעמיינער היגיענע, דארפען מיר מיט דאפעלטער ענערגיע אפהיטען די מיטלען פון אינדיווידועלער היגיענע, פון היגיענע פון יחיד אין קאמף געגען בויך-טיפוס. זאלען מיר זיך דערמאנען, דער סיבה פון בויך-טיפוס איז א באציל, וועלכער איז ענטדעקט געווארען פון דייטשען געלערנטען עבערט. ווי דאס רוב באצילען, פערטראגט נישט די עבערט-באציל די זונען-ליכט און אויך די בעקאנטע דעזינפעקציע-מיטלען, ווי לוואל, קארבאל, קאלך א. א. וו. די באציל געפינט זיך דער עיקר אין שטולגאנג פון חולה, אין זיין אורין, אויף אלע זאכען, וועלכע דער קראנקער בענוצט, געפינען זיך די עבערט-באצילען, אין זיין וועש, אין די כלים, וועלכע ער געברויכט, אין געשיר א. א. וו. דער קראנקער און אלע זיינע זאכען זענען די הויפט-מקורים פון וועלכער דער געזונדער מענש קען זיך אנשטעקען מיט בויך-טיפוס, אויב דער געזונטער, וועלכער קומט מיט דעם חולה אין בעריהרונג, און וואשט נישט די הענט, בענוצט דיזעלבע כלים, וועלכע ווערען נישט ריין געוואשען און געשארט מיט דעזינפעקציע-מיטלען, אויב דער געזונטער היט נישט אפ די כללים פון היגיענע דאן קען דער געזונטער קראנק ווערען, און פערקעהרט, קען זיך געפינען אין זעלבען הויז און אפילו אין זעלבען צימער מיט דעם קראנקען און זיך נישט אנשטעקען, אויב מען זארגט, אז די באציל זאל נישט אריינפאלען אין שפייז און אין געטראנק, וואס מען געברויכט.

דאס בעסטע און ראדיקאלסטע מיטעל איז דעם קראנקען אריבערפיהרען אין שפיטאל, נאר א שפיטאל קען שאפען אזעלכע בעדינגונגען אז דער טיפוס-קראנקער זאל נישט זיין די קוועלע פון פערשפרייטען די קראנקהייט, שוין אפגעזעהען דערפון, אז די קראנקהייט איז א לאנג-דויערענדיגע, ביי וועלכער ס'קומען אפט פאר קאמפליקאציעס. די לאדזער בעפעלקערונג, וועלכע וואוינט על-פי-רוב אין שלעכטע וואוינונגס-בעדינגונגען, ענג, אפט אן די עלעמענטארסטע היגיענע-איינריכטונגען, ווי אפטריט אין וואוינונג, באדע-צימער, און זעהר אפט אויך אן וואסער-לייטונג, דארף ספעציעל וועגען דעם געדענקען, דארט וואו ס'איז נישטא די אויסגערעכענטע בעקוועמליכקייטען, דארט דארף דער טיפוס-קראנקער נישט פערבלייבען אויף היילונג; די באהענטע און פריינד מוזען אנווענדען אלע מעגליכע מיטלען, דער קראנקער זאל איבערגעפיהרט ווערען אין שפיטאל, בפרט, ווען קיין שוועריקייטען ביים אננעמען א טיפוס-קראנקען אין שפיטאל ווערען נישט געמאכט.

אויב אבער דער קראנקער, צוליב די, אדער אנדערע טעמים, פערבלייבט אינדערהיים, דארפט מען געדענקען וועגען אפהיטען די גרעסטע ריינליכקייט אין פארזיכטיגקייט, ערשטענס דארף מען וועגען יעדען קראנקען מעלדען אין ארטיגען געזונדהייטס-אמט, אמת דאס טוט דער הויז-דאקטאר, אבער ס'קומט אויס דעם פראקטישען דאקטאר צו הערען זעהר אפט ווענדונגען און ביטעס מצד די ארומיגע פון קראנקען, אז זיי ווילען נישט מעלדען, די ביטעס האבען קיין שום לאגישען גרונד, עס איז אונבעדינגט נויטיג מען זאל וויסען וועגען יעדען פאל פון טיפוס-קראנקהייט, מען זאל באלד צוטרעטען זוכען די קוועלע פון וואנען גענעמט זיך די קראנקהייט, מען זאל באלד צוטרעטען צו בעקעמפען די קראנקהייט, צו אונשעדליך מאכען די ערשטע קוועלע, פון וואנען די קראנקהייט הויבט זיך אן צו פערשפרייטען. אבער וועגען דעם נאך אביסעל שפעטער. דערווייל קעהרען מיר זיך אום צו אונזער קראנקען וועלכער איז געבליבען אין הויז.

נאכדעם ווי די ערשטע מענשליכע פליכט איז ערפילט געווארען — די מעלדונג וועגען קראנקען איז אפגעגעבען דער סאניטארער אויפזיכטס-מאכט — איז נויטיג צו פארארדנען, אז אין שטוב זאלען זיך נישט געפינען קיין איבעריגע מענשען. מען דארף זיך בעמיהען, אז די קינדער זאלען אין דער צייט פון קראנקהייט אינגאנצען נישט זיין אינדערהיים, און צווישען די עלטערע זאלען בלייבען נאר די, וועלכע מוזן פערבלייבען כדי צו פלעגען דעם קראנקען.

בויך-טיפוס ווערט אנגערופען די קראנקהייט פון שמוציגע הענט, ווייל דער קראנקהייטס-באציל ווערט אפט מיט די אייגענע הענט אריינגעפיהרט דורכ'ן מויל אין די אינערליכקייטען פון געזונדען מענשען און שטעקען איהם אן. די מענשען, וועלכע געפינען זיך ארום דעם קראנקען, דארפען אין דער גרעסטער ריינליכקייט האלטען די הענד. נאך יעדער טעטיגקייט ארום דעם קראנקען דארפען די הענט געוואשען ווערען מיט ווארים וואסער, מיט זייף און מיט א בערשטעל און דערנאך אפגיסען מיט ספיריטוס, דער שטול-גאנג און די אורין פון קראנקען מוזען גענומען ווערען אין א פארצעלייענעם בעקען און יעדעס מאל בעגאסען ווערען מיט פרישען קאלך, אדער פינף פראצענטיגען קארבאל, אדער מיט קלארעק, אויך אלע אנדערע אפפאלען פון חולה, זיין געשיר, וועש, מוזען גוט געוואשן און דעזינפעקצירט ווערען: קאלך-וואסער מוז מען אלע טאג מאכען פרישע, דער שטול-גאנג מיט קאלכוואסער דארף א שעה שטיין און דערנאך ארויסגעגאסען ווערען אין קלאזעט, די פאדלאגע, די בענקלעך פון קלאזעט מוזען אויך געוואשען ווערען מיט קאלך-מילך. די שמוציגע וועש מוז אויך געהאלטען ווערען אין קארבאל דריי פראצענטיגען, אדער פינף פראצענטיגען איידער זיי ווערען געוואשען.

זעלבסטפערשטענדליך, אז גענויערע אנווייזונגען גיט דער דאקטאר, וועלכער בעהאנדעלט דעם קראנקען, צו וועלכען מען דארף זיך ווענדען; ער זאל היילען דעם קראנקען, אבער ער זאל אויך געבען אנווייזונגען, ווי אזוי צו פערהיטען די ארומיגע פון א נייער אנשטעקונג.

א גרויסע ראלע ביי דער פערשפרייטונג פון טיפוס שפילען די פליגען, ווייל אריבערפליהענדיג איבער פערשידענע ערטער, וועלכע ענטהאלטען אין זיך די טיפוס-באצילען, טראגען זיי די באצילען אריבער אויף די לעבענסמיטעל און זאכען.

און שליסליך מוזען מיר זיך אפשטעלען אויף וואסער, אלס מיטעל צו פערשפרייטען דעם בויך-טיפוס. אויב דער שטול-גאנג און די אורין פון טיפוס-קראנקען ווערט אריינגעגאסען אין קלאזעט, אין די דערמאהנטע כללים פון טויטען די באקטעריען זענען נישט דערפילט געווארען, דאן געהען די באקטעריעס פון קלאזעט אין הויף-קלאזעט-גרוב. אויב דער קלאזעט-גרוב איז נישט ווייט פון ברונעם, פון וואנען עס ווערט געשעפט וואסער פאר'ן גאנצען הויף, דאן דרינגען די באקטעריעס אדורך דורך דעם קלאזעט-גרוב אין ברונעם און די וואסער ווערט פערפעסטעט און דורך די רעהרען קומט אריין אין יעדער שטוב. דאס וואסער ווערט דער פערשפרייטער פון קראנקהייט די דערשיינונג איז אפט בעמערקט געווארען אין לאדז. דא זענען בעצייכענט געווארען פיל פאלען ווען אין א הויף זענען געווען אייניגע פאלען פון בויך-טיפוס אין וואוינונגען, וועלכע האבען צווישען זיך קיין שייכות נישט, ביי מענשען וועלכע קענען זיך נישט, צווישען איינוואוינער, וועלכע טרעפען זיך נישט. דאס איז פעסטגעשטעלט געווארען אין לאדז אייניגע מאל.

די כללים פון היגיענע, וועלכע מען דארף ספעציעל אבהיטען דאמאלס ווען עס קומט די צייט פון פערגרעסערטע צאהל פאלען פון בויך-טיפוס די כללים זענען פאלגענדע:

1) נישט טרינקען קיין רויהע וואסער, טרינקען נאר געקאכטע וואסער, וועלכע דארף פריש זיין אין א פערמאכטער גלעזערנער כלי, 2) נישט טרינקען קיין נישט געקאכטע מילך, מילך דארף געקויפט ווערען נאר דארט, ווי זי ווערט אפט איבערגעשיקט צו פריפונג אין מלוכהשען אנשטאלט פון היגיענע און אונטערזוכען פון לעבענס-פראדוקטען, איהר דארפט פאדערען פון אייער מילך-שווייגער, ער זאל אייך פון צייט צו צייט וויזען די בעשטעטיגונג פון היגיענע אנשטאלט, אז די מילך איז גוטע און ענטהאלט נישט קיין שעדליכע באקטעריעס, די דאזיגע מילך קען בענוצט ווערען נאר געקאכטע.

3) נישט עסען נישט קיין געוואשענע און נישט קיין געשיילטע אויבסט: עפעל, בארנעס א. א. וו. מוזען געשיילט ווערען; קערשען, פלוימען א. א. וו. מוזען אפגעוואשען ווערען מיט הייס געקאכט וואסער.

4) וואשען די הענט מיט ווארימע וואסער און זייף פאר יעדען עסען.

5) פערניכטען די פליגען, צו דעם צוועק דארף מען באלד נאך ידען אנבייסען גענוי אויפרוימען נישט איבערלאזען אויף דעם טיש נאכ'ן עסען ברויט, אדער אנדערע פראדוקטען, נישט איבערלאזען דאס געשיר נישט געוואשענע, מיט רעשט פון עסען, איינשאפען זיך שאטקעס גאנץ ביליגע, וועלכע ווערען בענוצט אין געוועלבער, און האלטען דאס ברויט און זעמעל, פוטער און מילך און אנדערע פראדוקטען אונטער די שאטקעס, וועלכע דערלאזען נישט די פליגען; אויב די פליגען האבען נישט מיט וואס זיך צו דערנעהרען, דאן האלטען זיי זיך נישט אין שטוב, נאר דארט וואו עס איז אומריין ווי די באלעבאסטע היט נישט אפ די ריינקייט, האלטען זיך פליגען, און דאן העלפען די מיטלען געגען פליגלעך וועלכע ווערען פערשידענע פערקויפט זעהר ווייניג, דערלאזט נישט שפיין פאר די פליגען, און זיי וועלען אליין פערשווינדען.

זיך לאזען מאכען אימפונגען געגען בויך-טיפוס, אזוי ווי ס'זענען פערהאן אימפונגען געגען פאקען, שארלאך, א. אז. וו. איז אויך פערהאן אימפונגען געגען בויך - טיפוס, די אימפונגען פערהיטען דעם מענש, ער זאל נישט קראנק ווערען, ווייל דער ארגאניזם זיינער בעקומט די פעהיגקייט צו בעקעמפען דעם טיפוס-באציל, אויב ער דרינגט אריין.

די געזונדהייטס-אפטיילונג פון מאגיסטראט פיהרט יעצט דורך די דאזיגע אימפונג דורך איינשפריצונגען, און ס'איז טאקע ראטזאם, אז די אלע, וועלכע זארגען פאר זייער געזונד און פאר'ן געזונד פון זייער פאמיליע, זאלען זיך דערויף דעצידירען און לאזען זיך אין מאגיסטראט מאכען די דאזיגע אימפונגען

מיט דריי יאהר שפעטער

(ערצעהלונג) ● נאכ'ן פראנצויזישען ● פון נ. פערלמאן

ווען לואי וועכטער האט, נאך א גאנצער נאכט פאהרען, דערזעהן דורכ'ן פענסטער פון וואגאן די ערשטע הינטערשטאטישע הייזער, די ערשטע נעפלעך, אזוי טונקעל און פערשטעלט אין דעם הערבסטיגען, גרויען פארטאג, — איז ער געווארען אומרוהיג מיט דעם אומרוהה פון א מענשען, וואס קעהרט זיך אום, אין יאהרען ארום, צוריק צו דעם פלאץ פון זיין יוגענד, פון זיינע בעסטע יאהרען.

מיט'ן אייגענעם ווילען האט ער זיך איצט אומגעקעהרט צוריק אהיים, צו דער גרויסער, ברויזיגער שטאט, פון וועלכער ער איז ערשט מיט דריי יאהר צוריק, אויך מיט'ן אייגענעם ווילען, געוועזן אנטלאפען. ער געדענקט, ווי דרינגליך עס איז דעמאלט געווען זיין פערלאנג צו אנטלויפען, ווי פריי ער האט אפגעאטעמט אין דעם עקספרעס-צוג, וואס האט אים געפיהרט פון דאנען צו דער האפען-שטאט ב., ווי זיין הארץ האט זיך געברייטערט, ווען ער האט אין א טג ארום אוועקגעשטעלט א פוס אויפ'ן דעק פון דאמפער, וואס האט איהם געזאלט אוועקפיהרען אריבער'ן ים.

ער איז געפאהרען אנצוהויבען א ניי לעבען, צווישען נייע פנים'ער, אין א נייער סביבה, א פארשטעהער פון דער עקספארט-פירמע, פאר וועלכער ער האט אזוי פיל יאהרען געארבייט. אבער דערפון האט ער דעמאלט ווייניג וואס געטראכט. זיין גאנצער אינטערעס איז געלעגען אין בערטא'ן, אין דער פרוי, וואס ער האט ליב געהאט און וועלכע ער האט שיער נישט געהאט צובראכען זיין לעבען. פון איהר איז ער דעמאלט געלאפען, צוליב איהר האט ער עס געזוכט די נייע שטעלע אין א פרעמדען לאנד.

לואי וועכטער האט געזאגט צו זיך, קיהלענדיג זיין שטערן אן דער שויב פון פענסטער: „איך בין איצט מיט דריי יאהר עלטער, אבער בערטא'ן קען איך נאך אלץ נישט פערגעסען... וואס וועט זיין? איז דאס טאקע די איינציגע ליבע פון מיין לעבען? וועל איך אייביג אזוי בענקען נאך איהר? אבער ווי וועט זי מיך איצט בעגעגנען?"

מיט פיינליך-צארטער בענקעניש, האט ער געטראכט פון דער שעהנער, יונגער פרוי. ער האט גאר נישט געוואוסט, וואס עס איז פארגעקומען מיט איהר אין די דריי יאהר, ווייל ער איז אנטלאפען, ווי א גנב, נישט לאזענדיג קיין אדרעס, נישט לאזענדיג קיינעם הערען פון זיך.

ער איז פערפאהרען אין א האטעל, נישט ווייט פון וואקזאל. לאנג אבער איז ער נישט פערבליבען אין דעם האטעל-צימער. אזוי ווי געטריבען פון א ווילען, וואס איז געווען איבער איהם, איז ער באלד ארויס אין גאס. ער איז געווען אומרוהיג און די שטאט האט איהם גערופען.

ער איז געגאנגען איבער די גאסען, מעכאניש, קוקענדיג ארום זיך מיט אויגען, וואס האבען ווייניג געזעהן. ער איז געבליבען שטעהן לעבען די אייזערנע גראטעס פון א פארק. אט דארט, אריבער דעם פארק, האט אמאל געוואוינט בערטא. ער האט דערקענט דאס הויז. אט די פיר פענסטער אויפ'ן דריטען שטאק, וואס געהען ארויס צום פארק צו, זענען אמאל געווען איהרע פענסטער. וויפיל מאל האט ער דארט געווארט אויף יענער באנק, ביז בערטא האט זיך בעוויזען ביי איינעם פון די פענסטער! מיט איהר ווייסער האנט פלעגט זי איהם ווייזען דעם צייכען, וואס זיי האבען געהאט אפגעמאכט צווישען זיך, אז אט באלד וועט זי ארונטערקומען צו איהם. א צוויי-דריי מאל, ווען דער מאן איהרער און דאס דינסט-מיידעל זענען געווען אוועק פון הויז, איז ער ארויפגעקומען צו איהר. ער האט געזעהן איצט אין געדאנק דעם פלאן פון דער וואוינונג — דאס גרויסע עס-צימער, דעם זאל מיט די שווערע בעגילטע שטוהלען און דאס שלאפצימער מיט דער ברייטער, ווייכער בעט.

בערטא'ס מאן, אלבערט פאלער, איז געווען א פערמעגליכער געשעפטסמאן, אבער מיט א יאהר פינף-און-צוואנציג עלטער פון איהר.

ווי אזוי האט זי, די בלאנדע, יונגע, פולבלוטיגע פרוי, גאר געקענט טון אזא שידוך? עס איז פונדעסט וועגען נישט געווען אינגאנצען איהר שולד. לואי האט דאס געוואוסט. זי איז געווען א יונג מיידעל, כמעט א קינד, און זי האט זיך נישט אפגעגעבען קיין רעכנונג וועגען דער פיינליכער פליכט, וואס זי האט גענומען אויף זיך. ווי א גוטע טאכטער, האט זי געפאלגט איהרע עלטערן, וואס האבען דורך דעם רייכען שידוך געוואלט זיך ראטעווען פון זיין אייגענער ארימקייט, און זי האט געזאגט „יא". זי וואלט אפשר נאך געקאנט אריבערטראגען דעם אונטערשיד אין די יאהרען, ווען ער וואלט זיך נישט ארויסגעוויזען צו זיין אזא שווערער, אזא הארטער מענש. דערצו איז ער נאך אויך געווען א ווילד-אייפערזיכטיגער מאן, כאטש בערטא איז, ביז איהר בעגעגניש מיט לואי'ן, פערבליבען א גוטע, איבערגעגעבענע, געטרייע פרוי.

בערטא און לואי האבען זיך בעגעגענט צום ערשטען מאל אין א זומער-האטעל, ביים ים. זיי האבען זיך בעגעגענט, זייערע בליקער האבען אויפגעבליצט איינס אקעגען אנדערען, — און די ליבע איז געבוירען געווארען. א, ווי זיי האבען זיך ליב געהאט! ווי געשפאנט עס איז באלד געווארען זייער לעבען! סוף-זומער, ווען ביידע זענען געקומען צוריק אין שטאט, האבען זיי יעדען טאג געמוזט צוטראכטען עפעס נייעס, כדי צו קענען זיך טרעפען אויג-אויף-אויג און נישט אויפוועקען דעם מאנ'ס פערדאכט... און זיי זענען ביידע טאקע געווען א גרויסארטיג פארל, — ער, הויך, טונקעל, לויטער מוסקולען; זי, שלאנק, מיט א מיידליש-גראציעזער, בויגיגער פיגור. זייער זוניגע, גליקליכע צייט האט געדויערט גאנצע אנדערהאלבען יאהר. ביידע זענען זיי געווען קאפריזנע, איינגעשפארטע, האבען זיי אמאל זיך טאקע געקריגט, אבער די ליבע איז דורך דעם, נאכ'ן איבערבעטען זיך, געווארען ערשט געשטארקט און בעפעסטיגט. לואי האט די ערשטע צייט געוואלט זי האבען אינגאנצען פאר זיך און געפאדערט, אז זי זאל פערלאזען איהר מאן און קריגען א גט. אבער בערטא, ווי הייס ס'איז נישט געווען איהר ליבע, האט דאך נישט געוואלט אויפגעבען אזא פעסטע, געזיכערטע עקזיסטענץ מיט איהר מאן.

— ווען איך וועל טראגען א פראסט, ארעם קליידעל, — האט זי איהם געזאגט, — וועסטו גארנישט וועלען קוקען אויף מיר.

עס איז אפשר טאקע נישט געווען קלוג פון לואי'ן, אבער איינמאל, אויף א באל, וואו זי איז געווען מיט איהר אייגענעם מאן, האט ער, כדי איהר וועה צו טון, ארויסגעוויזען שוין אביסעל צופיל אויפמערקזאמקייט צו א טענצערין. זי האט איהם יענעם אוונט גארנישט געקאנט זאגען, אבער אין אנ'אנדער אוונט, ווען זי איז געווען אליין, אהן דעם מאן, האט זי זיך ארומגערינגעלט מיט א חברה יונגעלייט און האט איהם, לואי'ן, גארנישט בעמערקט. דאס איז געווען איהר נקמה. און אזוי האבען די געליבטע, ווי אלע געליבטע פון אייביג אן, זיך געקריגט, זיך איבערגעבעטען, ביז וואנען עס איז געקומען א ריס, וואס האט אויסגעזעהן זעהר ערנסט און ענדגילטיג: פון קיין איבערבעטען זיך האט מעהר קיין רייד נישט געקענט זיין.

לואי האט לאנג ארויפגעקוקט צו די פענסטער איבער דעם פארק, האט בערטא נאך אלץ דארט געוואוינט? — האט ער זיך געפרעגט — צום טייוועל, איך וועל מוזען אנקלינגען און זיך מוזען אנפרעגען ביי דער הויז-אויפפאסערין.

ער איז צוגעגאנגען צו דער טיר, האט א דריק געטון דאס גלעקעל.

— וואוינט דא בערטא פאלער? — האט ער געפרעגט מיט א קלאפענדיג הארץ.

— אויפ'ן דריטען גארן.

ער האט געעפענט די גלעזערנע אריינגאנגס-טיר און זיך דערפילט איינגעוויקעלט אין שטילקייט. א דיקער טעפיך האט פערשטיקט דעם גערויש פון זיינע טריט. עס איז געווען שטיל אין דעם קארידאר מיט דער פייערליכער שטילקייט פון א טעמפעל. קיין סימן פון לעבען. ער האט זיך געלאזט געהן מיט פאמעליכדיגע טריט ארויף די שטיגען צו געבען זיך צייט אויף נאכצוטראכטען. אבער ווער ווייסט, צי זי איז איצט אין דער היים. און אויב אפילו יא, וועט זי וועלען אויפנעמען איהר אמאליגען פריינד? וועט עס נישט זיין פון איהם די גרעסטע נארישקייט אריינצוקומען מיט אמאל צו א פרוי, וואס ער האט געהאט פערלאזען נאך מיט דריי יאהר צוריק? אבער א כח, וואס איז געווען שטארקער פון איהם, האט איהם אלץ געטריבען ארויף, צום דריטען גארן. ווען ער איז שוין געשטאנען ביי דער טיהר, האט ער זיך נאך געקוונקעלט א ווייל'ע, דערנאך האט ער זיך אנגענומען מיט מוט און א דריק געטון דאס גלעקעל. ער האט געהערט פון אינעווייניג א שארפע קלינגעריי.

— איצט איז פערפאלען! — האט ער ארויסגעמורמעלט פאר זיך.

די טיר האט זיך געעפענט און א יונגע, שמוי-

(ווייטער זעה 20-טע זייט)

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבן

נייער פאלקסבלאט

דאנערשטאג 6 ה סיון תרצה

יוני

זון-אויפגאנג 3.17
זון-אונטערגאנג 7.52

דער ווירטשאפטליכער קריזיס
האט געבראכט צו א דעפיציט אין דער „אובעזפיעטשאלניע״

דער קריזיס ,וועלכער האט נישט געשווינט קיין שיכט פון דער בעפעלקערונג האט זיך ספעציעל אפגערופען אויף די אינדוסטריעלע קרייזען: אפגעשטעלט פאבריקען ,ווארשטאטען, ארויסגעווארפען פון זייערע ארבייטס-פלעצער מאסען ארבייטער.

די דאזיגע לאגע האט זיך שווער אפגערופען אויף דער אובעזפיעטשאלניע, וועלכע האט ווע־ניגער איינקונפטען און מעהר אויסגאבען, צוליב די בעזונדערע „שוויאדטשעניעס״ פאר די ארבייטסלאזע. די אומשטענדען האבען געשאפען א בעזונדערס שווערע לאגע פון דער אובעזפיעטשאלניע.

א ספעציעלע קאנפערענץ דארף די פראגע פון סאנירען די ווירטשאפטליכע לאגע פון דער אובעזפיעטשאלניע לעזען.

דער רויטער קרייץ און זיין טעטיגקייט

בראש פון אלע געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס אין דער גאנצער וועלט רוקט זיך ארויס דער „רויטער קרייץ״ וועמענס הויפט-אויפגאבע ס'איז צו ארגאניזירען סאניטארע הילף בעת א מלחמה. דאס איז א גרויסע און ערהאבענע אויפגאבע, אויב מיר וועלען נאר נעהמען אין בעטראכט, אז אין דער קומענדיגער מלחמה וועט דער שונא נישט נאר צילען אין דער ארמעע און פראנט, נאר אין דער גאנצער ציווילער בעפעלקערונג.

די ענטוויקלונג פון פליה-וועזען און דער כעמישער קאמף בעווייזט, אז פיל קרבנות וועלען פאלען צווישען די רוהיגע בירגער, פרויען און קינדער ווייט הינטערן פראנט, אויב דער רעזולטאט פון דער לעצטער מלחמה איז 8 מיליאן טויטע, און 8 מיליאן אינוואלידען, וועט די צאהל קרבנות בעזונדערס פון דער ציווילער בעפעלקערונג, זיין נאך פיל גרעסער. א פאלק, וועלכעס איז אלזייטיג און ענטשפרעכענד צו געגרייט צו פערטיידיגען זיך וועט קענען פאראליזירען די פלענער פון שונא, און אזא צוגרייטונג דויערט זעהר לאנג.

און אויב אפילו דער גליקליכער גורל וועט אונז אפהיטען פון א מלחמה, וועלען די סאניטארע צוגרייטונגען פון „רויטען קרייץ״ זיין א געזעלשאפטליכע עראבערונג און וועט נוצען צו דערהויבען דעם געזונדהייטסשטאנד פון דער בעפעלקערונג. שוין נישט רעדענדיג וועגען דער בעדייטונג פון א סאניטארער פאגאטאוויע בעת סטיכישע קאטאסטראפעס, וועלכע זענען אפטע געסט אין פוילען, איז די סאניטארע אקציע פון „רויטען קרייץ״ צו בעקעמפען און אפצוהיטען פון געזעלשאפטליכע קאטאסטראפעס ווי: עפידעמיעס, ווענערישע קראנקהייטען, שטערבליכקייט ביי קינדער א. אז. וו.

נעבען דער סאמאריטאנישער טעטיגקייט איז דער „רויטער קרייץ״ אויך נישט פרעמד די הומאניטארע אונערציהונס-ארבייט. זשלאבקעס, אכראנקעס, ווארים-שטובען א. אז. וו. זענען די בעזונדערע אפטיילונגען פון דער ארבייט פון „רויטען קרייץ״.

אונטער דער פאהן פון „רויטען קרייץ״ אויף דער גאנצער וועלט זאמלען זיך גרופען מענשען מיט גוטען ווילען, וועלכע זענען איבערגעגעבען דער אידעע פון אלגעמיינעם רחמנות, אנהענגער פון דער נעהנטערן זיך צום מענשליכען ליידען און עלענד.

די בעדייטונג פון פוילישען ,רויטען קרייץ״ אין דער גרויסער פעלקער-מלחמה מוז ענטשפרעכען אונזער נאציאנאלען כבוד און די בעדייטונג וועט וועדען וואס מעהר ערנסט, וואס מעהר די ברייטעסטע בעפעקערונגס-שיכטען וועלען מיטהעלפען דעם „רויטען קרייץ״.

די וואך פון „רויטען קרייץ״, וועלכער ווערט ארגאניזירט יעדעס יאהר איז א מאמענט, וואס בעפעהלט אלע אנטיילצונעהמען אין דער ארבייט פון „רויטען קרייץ״.

* * *

צוליב דער וואך פון רויטען קרייץ האט נעכטען דורכ'ן ראדיא, געהאלטען א פארטראג דער פארזיצער פון די רעטונגס-דרוזשינעס פון רויטען קרייץ ד״ר רידער. ד״ר רידער וועט רעדען וועגען אויפגאבען פון די רעטונגס-דרוזשינעס אין דער אצטיגער צייט.

היינט וועט אין זאל פון קלוב פון די ווארשטאטען פון שייבלער און גראהמאן (פשענדזעלניאנא68) פערענדיגט ווערען דער קורס פון אלגעמיינער און געגענגאזליכער רעטונג. די אנטיילנעמער פונ'ם קורס וועלען בעקומען דיפלאמען. גלייכצייטיג וועלען בעקומען אויסצייכנונגען די, וועלכע האבען זיך אויסגעצייכענט ביי דער ארבייט פאר'ן רויטען קרייץ.

דער וועג צו וואוילשטאנד פיהרט נאר דורך אייגקויפען א לאס אין דער גליקליכער קאלעקטור פון

G. WOLMAN

NARUTOWICZA 38 i PL. REYMONTA 3–4.

פאבאר פון יאהרגאנג 1914

(א) מארגען, פרייטאג, ד. 7 יוני, דארפען זיך שטעלען:

פאר דער קאמיסיע נומער 1, (פיעראצקי ג. 18) מיליטער-פליכטיגע פון יאהר-גאנג 1914 וואס וואוינען אויפן שטח פון 8 פאליצײ-קאמיסאריאט מיט די פאמיליען-נעמען אויף

O P R S Ś T

פאר דער פאבאר-קאמיסיע נומער 2, די פאבאר פליכטיגע פון יאהרגאנג 1914, וואס וואוינען אויפן שטח פון 13 פאליצײ קאמיסאריאט מיט די פאמיליען נעמען אויף

S Sz S T U W Z Ż Ź

און וואס וואוינען אין 14 קאמיסאריאט אויף — A

פאר דער קאמיסיע פון פאוויאט, דער יאהרגאנג 1914 1913 און 1912 קאט. „בע״ פון די גמינעס: לוצמיעזש, לאגעווניק, נאוואסאלנא, פוטשניעוו, ראזגאשטש, ראמבען און וויסקיטנא, אויך די שטעט רודע פאביאניק, טושין און זגערזש פלע, וועלכע עס האבען זיך צוליב וועלכע עס איז סיבות נישט געשטעלט צו דער צייט צום פאבאר.

הויז-בעזיצער פעראיין פארן רויטען-קרייץ

די פערוואלטונגען פון הויזבעזיצער פעראיינען פון שטאט און פארשטאט האבען אויף א געמיינזאמער זיצונג בעשלאסען זיך צו ווענדען צו די הויז-בעזיצער — פעראייניגטע און נישט פעראייניגטע מיט אנ'אפעל אונטערצושטיצען די אקציע פון פוילישען רויטען קרייץ אין דער צייט פון 1 ביזן 10 יוני.

די הויז-בעזיצער ווערען געבעטען ,פערזענליך אדער דורך די וועכטער צו קומען מיט זאמעל-ליסטעס צו בעזונדערע לאקאטארען און אזוי ארום מיטהילפיג צו זיין דער אזוי נוצליכער און נויטיגער אינסטיטוציע.

פאר דעם יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט.

אין צוזאמענהאנג מיט דעם ייווא-חודש, וואס איז פראקלאמירט געווארען אין לאדז אויף דער 10-יעהריגער יובל-אקאדעמיע, דעם 22-טען מאי ה. י., אין לויט דער איניציאטיווע פון דירעקטאר ה׳ י. סאלאוויי און אונטער זיין פארזיץ פארגעקומען א בעראטונג פון געזעלשאפטליכע טוער. נאכדעם, ווי דער פארשטעהער פון דער ייווא-צענטראלע, שריפטשטעלער ז. רייזען און רעד. י. אונער האבען גענוי און אויספיהרליך רעפערירט וועגען דער גרויסער און וויכטיגער ארבייט פון דעם יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט, בפרט וועגען זיין נייער גרינדונג — דער ד״ר שאבאד - אספיראנטור אויף אויסצובילדען נייע יודישע פארשער און וויסענשאפטלער, איז פארגעקומען א לעבעדיגער מיינונגס-אויסטויש און עס איז אנגעוויזען געווארען אויף דעם דרינגליכען חוב פון דער יודישער געזעלשאפטליכקייט אין לאדז מיט אלע כוחות צו אונטערשטיצען די אקציע פאר דעם אלוועלטליכען צענטער פון דער יודישער וויסענשאפט און קולטור.

לויט דעם פארשלאג פון דיר. ה׳ אברהם לעקיך, איז בעשלאסען געווארען אויסצווועהלען אנ׳ארגאניזיר-קאמיסיע, וועלכע זאל בילדען א קאמיטעט פאר דער ייווא-ארבייט אין לאדז און מיטארבייטען מיט דער נייער פערוואלטונג פון דער היגער געזעלשאפט פריינד פון ייווא.

אין דער ארגאניזיר-קאמיסיע זענען אריין: דיר. ה׳ י. סאלאוויי, דיר. א. לעקיך, ד״ר שמעון ווישעוויאנסקי, רעד. י. אונער, ח. רובינשטיין און י. האלצי. סאלאוויי, דיר. א. לעקיך, ד״ר שמעון ווישעמאן.

Dr. MICHAŁ URBACH
אינערליכע און נערוועזע קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען אויף
ZAWADZKA 15, tel. 148 89
נעהמט אן פון 1–2 און פון 4–6 נאכמ.

Doktór
Z. Henrykowski
ספעציאל-ארצט פאר ווענערישע
הויט-קראנקהייטען און מענער-שוואכע
וואוינט יעצט
9 טראוגוטא 9
טעל. 262-98
נעהמט אן פון 8 ביז 11 און פון 6–9 אוונט.
פאר פרויען א ספעצ. ווארטע-זאל

רעפרעזענטאנץ-טעאטער
„ראזמאיטאשטשי״
ציגעל-גאס 27, טעל. 112-25.
דירעקציע: דוד צעלמייסטער.

באר געצײלטע גאסטשפילען!

פון די בעליבטע קאסקאדנע פרימאדאנע. ליבלינג פון לאדזער פובליקום בעקאנט פון איהרע נישט-פערגעסליכע הויפט-ראלען „אלמא וואו וואהנסטו״. „טשארדאש פירשטין״. „שאנסאנעטקע״ און אנדערע

זינא גאלדשטיין

(וועלכע איז געקומען קיין לאדז פון אמעריקא אויף א קורצען בעזוך צו איהר פאמיליע)

פרייטאג, 7 יוני
1-טער טאג שבועות
פינקט. 4.30 נאכמ.
צו ביליגע פרייזען
גאנצער 1 זל. פארטער
און פרייטאג,
9.30 אוונט

גראנדיעזע פרעמיערע!
צום ערשטען מאל אין לאדז
פון דער פרעכטיגער אפערעטע
20 בומערן געזאנג און טענץ!

די האט ליב!

אפערעטע אין 2 אקטען מיט א פראלאג און עפילאג.
ספעציעל אנגעשריבען פאר זינא גאלדשטיין
פון דז. דזשייקאב. רעזשיסירט פון משה ליפמאן

שבת, 8 יוני
2-טער טאג שבועות
פינקט. 4.30 נאכמ.
צו ביליגע פרייזען
גאנצער 1 זל. פארטער
און שבת,
9.30 אוונט

פרייד און געלעכטער!
טויזענטער קאמישע סצענעס!

זיסע הארציגע מעלאדיעס!
פרעכטיגער אינהאלט!

זינא גאלדשטיין אין א פילפארביגע געזאנגס-ראל אלס פיינעלע די ציגיינערין
דער גאנצער ראזמאיטאשטשי-אנסאמבל אין קינסטלערישע ראלען
גרויסער כאר און ארקעסטער! רייכע אויסשטאטונג!

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער.

געקויפט פאר 10 זל. און געגנבעט פאר 150

(א) דעם 21 מערץ ה. י. איז אין דעם געשעפט פון סטעפאן נישטשאק (זגערזשער 41) געקומען עפעס א פרוי און נאכדעם, ווי מען האט צו ווארפען א האלבען לאגער סחורה — אויסגעקליבען עפעס א לייכט שטיקעל מאטעריאל, פאר 10 זל. בעצאהלט און ארויסגעגאנגען. ווען מען האט אבער געגומען גלייכליגען די צוווארפענע סחורה איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז די קונה'טע האט מיטגענומען מיט זיך א שטיקעל סחורה פאר 150 זל. מען האט גענומען נאכיאגען נאך איהר און זי פערהאלטען. עס האט זיך ארויס געוויזען, אז דאס איז בראניסלאווא איגנאשיאק (לובעלסקא 30) שוין עטליכע מאל בעשטראפט.

דאס שטאטישע געריכט האט זי פער'משפט אויף 10 חדשים טורמע.

טאג-באטיצען

ווידער די האקענקרייץ-פאהן

ווידער האבען די לאדזער ספארט - קלובען געפינען פאר נויטיג צו פערבעטען אויף זונטאג און מאנטאג אויף צוויי פוסבאל-מעטשען א היטלערישען ספארט-קלוב „וויקטאריא״ פון בערלין.

ווידער וועט אויפ'ן ספארט-פלאץ פלאטערן וואהרשיינליך, די האקען-קרייץ-פאהן, ווידער וועט מען זיך נישט רעכנען מיט די געפיהלען און בעליידיגטען כבוד פון די טויזענדער יודישע ספארטלער און צושויער אויף ספארט-אימפרעזעס.

ס'זעהט אויס ,אז נישט קיין צופעליגקייט איז דאס איינלאדענען די היטלערישע קלובען, נאר א סיסטעם, וועלכען די לאדזער ספארט-אינסטאנצען און ספארט-קלובען פיהרען, געהענדיג אויפ'ן וועג פון לייכטסטען ווידערשטאנד, ווייל פאר זיי איז אמלייכטסטען צו אנגאזשירען די דייטשע קלובען.

מיר, יודישע ספארטלער, די יודישע צושויער האבען אבער גארנישט פערגעסען, זיי געדענקען אלץ ווי אזוי מ'האט בעליידיגט אונזערע ברידער אין דייטשלאנד, ווי אזוי מ'האט אונזער כבוד געטרעטען מיט די פיס, ווי אזוי די „פערברידערטע״ ספארט-ארגאניזאציעס האבען די יודישע ספארטלער ארויסגעווארפען פון זייערע רייהען אלס נישט ארייער, ווי אזוי מ'דערלאזט נישט אין דייטשלאנד קיין יודען צו רעפרעזענטאנצען און נאך אנדערע עוולות, וועלכע ווערען געגען אונז אפגעטון.

און ווייל מיר האבען דאס נישט פערגעסען, קענען מיר נישט מסכים זיין מיט דעם אהערברענגען צו אונז אזעלכע מאנשאפטען, וועלכע זענען אין דעם אלעם מיטשולדיג, מיר קענען נישט אונטערשטיצען אזעלכע אימפרעזעס, מיר קענען זיך נישט אוועקשטעלען אויף א סטאדיאן וואו ספלאטערט די פאהן פון האקענקרייץ — דער סימבאל פון פערפאלגונג געגען אלץ וואס איז יודיש און וואס טראגט דעם נאמען פון יודישקייט, מיר וועלען שוין מוזען זוכען אנדערע פערגעניגענס אויף זונטאג און מאנטאג ,כדי נישט צו דארפען זיך צוקוקען צו דעם שפילען פון דער בערלינער „וויקטאריא״.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען די אפטייקען, ק. ליינוועבער (פרייהייטס-פלאץ 2), י. הארטמאן מלינארסקא 1), וו. דאנילעצקי (פיעטריקאווער 127) א. פערעלמאן (ציגעל-גאס 32), י. צימער וואלטשאנסקא 37), פ. וואיטשיצקי (נאפיורקאווסקיעגא 27)

Dr. med. P. Braun
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט פאר הויט און ווענערישע קראנקה.
נעהמט אן פון 8–1 און פון 4–8 אוו.
Cegielniana 4, tel. 100-57.

קלאנג-קינא-טעאטער
Zachęta
זגערזשער 26
היינט און פאלגענדע טעג
אויסערגעוועהנליכער פראגראם!
— I —
איהר האהייט „קושט״
אין די הויפטראלען:
JANET GAYNOR
און HENRY GARAT
— II —
דעטעקטיוו-סאלאן-דראמע א. נ.
קלוב פון דזשענטעלמענער
מיט CLIVE BROOK
אין דער הויפט-ראל.
אנהייב 4 נ.מ. שבת און זונטאג 12 בייטאג

יוד.=אראבישע ארבייטער=ארגאניזאציע אין ארץ=ישראל

ירושלים, 5 יט״א טעלעגראפיש)
די רעגירונג האט בעשטעטיגט א סטאטוט פון א יודיש - אראבישע ארבייטער - ארגאניזאציע.

דער רעוויזיאניסטישער פלע=ביסציט אין ארץ-ישראל

ירושלים, 5 (יט״א טעלעגראפיש)
לויט א קאמוניקאט פון דער רעוויזיאניסטישער פלעביסציט - ביורא אין ארץ ישראל זענען אין ירו־שלים אפגעגעבען געווארען 812 שטימען „יא״ און 24 „ניין״.
אין תל־אביב 3842 „יא״ און 67 „ניין״.

456 סערטיפיקאטען פאר דער „אגודה״

ירושלים, 5 (יט״א טעלעגראפיש)
פון סערטיפיקאטען־שעדיול פארן לויפענדען האלבען יאהר, איז פאר דער „אגודה״ בעשטימט גע ווארען 6 פראצענט, ד. ה. 456 סערטיפיקאטען.

געזעץ וועגען לעגיסלאטיוו=ראט אין א״י זאל ערשיינען אין הערבסט און די וואהלען זאלען פארקומען אין פריהלינג 1936

מעלדונגען פון דער אראבישער פרעסע

ירושלים. (יט״א) לויט די בעריכטען פון דער היינטיגער אראבישער פרעסע איז די פראגע וועגען שאפען אין א״י א לעגיסלאטיוו־ראט אריינגעטרעטען אין א פרישער פאזע פון הויכער אקטואליטעט.

ווי די דאזיגע פרעסע טיילט מיט, זאל דער לעגיסלאטיוו־ראט געשאפען ווערען אין הערבסט 1935, נאכדעם ווי דער הויך־קאמיסאר סער ארטור וואוקאפ וועט זיך אומקעהרען פון זיין פאר־שטעהענדער רייזע קיין ענגלאנד.

דער עגיפטישער „אל אהראם״ (קאירא) ווייס אינפארמאציע אין ירושלים פערטיג ווערען נישט קאפ פערבינדט מיט דער שאפונג פון לעגיסלאטיוו־ראט די פראגע וועגען זיין ווייטערען פערבלייבען אויפ׳ן אמט פון הויך־קאמיסאר. לויט דעם בע־ריכט פון דער דאזיגער צייטונג זאל דער הויך־קאמיסאר זיין ענטשלאסען צו רעזיגנירען פון זיין אמט, אויב דער קאלאניאל־אפיס וועט נישט מסכים זיין צו פראקלאמירען די שאפונג פון א לעגיס־לאטיוו־ראט אין א״י.

דער יפו׳ער אראבישער „א־דיפאע״ טיילט היינט מיט, אז דאס געזעץ וועגען דער קאנסטי־טואירונג פון לעגיסלאטיוו־ראט זאל ערשיינען אין הערבסט ה. י. די וואהלען גופא צו דער דאזיגער קערפערשאפט זאלען, לויט׳ן „א־דיפאע״, פאר־קומען אין פריהלינג 1936.

ווי בעקאנט, האט דער איצטיגער הויך־קא־מיסאר. ביי פערשידענע געלעגענהייטען אין די לעצטע צוויי יאהר (צוו. אנד. אויף א סעסיע פון דער מאנדאט - קאמיסיע), אויפגעקלערט, אז ער בעהאנדעלט די פריש־געוועהלטע מוניציפאל־רא־טען אין א״י אלס א מין פארשטופע צו דער שאפונג פון א זעלבסטרעגירונגס־אינסטיטוט פאר׳ן גאנצען לאנד. אין די דאזיגע אויסטייטשונגען האט זיך גערעדט וועגען דעם, אז דער הויך־קאמיסאר האט בדעה פריהער זיך צו איבערצייגען, ווי אזוי די נייע מוניציפאליטעטען — געשאפען אויפ׳ן יסוד פון נייעם מוניציפאל־געזעץ — פיהרען אויס זייער ארבייט, און דערפון וויל ער מאכען אפהענגיג די פראגע וועגען דער שאפונג פון לעגיסלאטיוו־ראט. די נייע מוניציפאל־ארגאנען אין א״י זע־נען, ווי בעקאנט, געוועהלט געווארען אין משך פון לעצטען ווינטער.

צוויי זאמעל=אקציעס מיט צוויי מזלות

ניו־יארק. (יט״א) דאר פארזיצער פון פער־איינגטען הילפס־קאמפיין אין אמעריקא (פאר די יודען אין דייטשלאנד און מזרח־אייראפא און לטובת דעם א״י־אויפבוי), פעליקס־ווארבורג, האט אין אנ׳עפענטליכער ערקלערונג מיטגעטיילט, אז ביז־איצט איז אין דער אקציע אויף 1935 געשאפען געווארען העכער דריי פערטעל מיליאן דאלאר אויף דעם קאמפיין, וואס איז פרעלימינירט אויף א סומע פון דריי מיט א פערטעל מיליאן דאלאר.

אין 47 קהלות, וועלכע האבען געעפענט די אקציע אין די ערשטע חדשים 1935, איז זי שוין פערענדיגט געווארען. און אט די אלע קהלות זענען געזאמעלט געווארען אין הונדערט פראצענט די קוואטעס, וואס זענען אויף זיי לויט׳ן זאמעל־פלאן ארויפגעלעגט געווארען.

אין איצטיגען מאמענט דויערט נאך די זא־מעל־אקציע און אניערך הונדערט קהלות איבער׳ן גאנצען שטח פון די פעראייניגטע שטא־טען. אין די איבריגע קהלות ווערט דער קאמפיין איצט געעפענט אדער וועט געעפענט ווערען אין די נאהענטסטע טעג.

פעליקס ווארבורג ערקלערט, דאס מען דארף זיך ריכטען, אז אין פערלויף פון די נעכסטע צוויי וואכען וועט געשלאסען ווערען די זאמלונג פון ערשטען מיליאן דאלאר.

אין פיל שטעט איז דער דורכשניט פון די ביי־שטייערונגען העכער ווי אין די לעצטע יאהרען פון דער ווירטשאפטליכער רעפרעסיע און דער־גרייכט די הויך פון די פאר־קריזיס־יאהרען.

פון די בעזונדערע קהלות ווערט מיטגעטיילט, אז לגבי די רעזולטאטען פון דער פאראיאהריגער זאמעל־אקציע זענען די ביישטייערונגען לטובת דעם היי־יעהריגען פעראייניגטען קאמפיין געשטיגען מיט 10 ביז 100 פראצ.

לאנדאן. (יט״א) די הילף־אקציע פון ענג לאנד לטובת די פוילישע יודען, וואס איז דעם 10־טען מאי פראקלאמירט געווארען אונטער די אויספיציען פון ענגלישען ועד הקהלות (באורד און דעפיוטיס) ביי דער בעטייליגונג פון די יודישע צענטראלע הילפס־ארגאניזאציעס אין ענגלאנד, געהט צו אין א זעהר לאנגזאמען טעמפא און לויט׳ן ביז־איצטיגען גאנג פון דער זאמעל־אקציע שייבט זי נישט צו זיין ערפאלגרייך.

נעכטען אוועגד איז, אין [illegible] פון דער זאמעל - אקציע, גערופען געווארען אנ׳עפענטליכע פערזאמלונג אין לאנדאנער איסט־ענד וואו עס איז קאנצענטרירט דאס רוב פון דער יודישער בעפעלקערונג. צו דער ענטוישונג פון די איניציאטארען זענען צו דער פערזאמלונג גע־קומען קוים אכציג פערזאן.

דער פרעזידענט פון ועד־הקהלות, נעוויל לאס־קי, און דער פארזיצער פון „דזשאינט אפיעלס־קאמיטעט״ ביים ועד־הקהלות, יוסף מעלער, האבען אין שארפע ווערטער געטאדעלט די האלטונג פון יודישען כלל אין איסט־ענד. די רעדנער האבען פארגעווארפען די איסט־ענדער יודען די שולד פאר׳ן ביז־איצטיגען שוואכען גאנג פון דער אק־ציע און האבען ערקלערט, דאס אויב עס וועט נישט תיכף קומען קיין באלדיגער ענטשפרעכענדער אברוף, אויף דעם הילפס־אפעל, מעג מען רעכענען די אקציע פאר פשוט דורכגעפאלען.

ביז איצט האט די אקציע אריינגעבראכט בסה״כ 5500 פונט, בייגעשטייערט דורך אניערך 800 מנדבים.

SUDOR w płynie „Ap. Kowalski" usuwa POT i WOŃ Wystrzegać się naśladownictw.

ענטוויקלונג פון דער יודישער נאציאנאל=היים אין יאהר 1934

בעריכט פון דער יודישער אגענץ פאר דער מאנדאט-קאמיסיע פון פעלקער-בונד

זשענעווע (יט״א) איבערגעהענדיג צו דער טעטיגקייט פון צענטראל ביורא פאר דער קאלא־ניזאציע פון דייטשע יודען אין א״י, ווערט אין בעריכט פון דער יודישער אגענץ פאר דער מאנ־דאט־קאמיסיע מיטגעטיילט, אז זייט דאס דאזיגע ביורא איז געגרינדעט געווארען אין אקטאבער 1933 איז עס געווארען די וויכטיגסטע קערפער־שאפט פאר דער קאארדינאציע און רעאליזאציע פון דער הילפס־אקציע לטובת יודישע פליטים פון דייטשלאנד אויפ׳ן א״י־באדען.

איינארדנונג פון דייטשע פליטים

די וויכטיגסטע אויפגאבע, וועלכע דאס ביורא האט געהאט צו לעזען, איז געוועזען די פראגע וועגען וואוין־הייזער פאר די נייע אימיגראנטען פון דייטשלאנד. דערמיט איז געווען אויך פערבונדען די פראגע וועגען דער ענטשפרעכענדער פערטיי־לונג פון די אימיגראנטען אין שטאט און דארף. דאס ביורא האט זיך בעמיהט צו לענקען אויפ׳ן דארף די מעגליך־גרעסטע צאהל פליטים. מיט היי־זער. זענען פערזארגט געווארען אניערך 3,000 פערזאן, חוץ ספעציעלע איינריכטונגען פאר 500 יונגענדליכע. די פליטים בעקומען צו דעם צוועק 15־יעהריגע קרעדיטען צום צינז פון 4 פראצ. ארבייטער־גרופען האבען בייגעשטייערט פון 20 ביז 30 פראצ. פון די בוי־ארבייטס־קאסטען.

פיל אויפמערקזאמקייט האט דאס ביורא גע־שענקט דער פראגע פון פראפעסיאנעלער איבערשיכ־טונג פון די דייטשע עולים. ספעציעלע טעכנישע אויסבילדונג האבען בעקומען 600 עולים. אויפ׳ן לאנד זענען מיט ערפאלג בעזעצט געווארען בס״ה אניערך טויזענד משפחות.

ביז סוף 1934 האט דאס צענטראל־ביורא אויס געגעבען אויף דער הילפס־ארבייט פאר דייטשע יודען אניערך 132 טויזענד פונט. בסה״כ זענען פון די 16,232 דייטשע עולים (זייט אנהויב 1933) אניערך 3,000 איינגעארדענט געווארען אין דער לאנדווירטשאפט.

ענטוויקלונג פון די שטעט

אין תל־אביב, ירושלים, חיפה און יפו לע־בען אניערך 200 טויזענד יודען, ד. ה. צוויי דריי־טעל פון גאנצען יודישען ישוב.

אין משך פון יאהר האט די תל־אביב׳ער זעלבסטפערוואלטונג ארויסגעגעבען 2,113 בוי־ער־לויבנישען אויף א בוי־שטח פון 429 טויזענד קילאמעטער. די בוי־ארבייטען האבען בעטראפען אניערך דירטהאלבען מיליאן פונט. א בעדייטענדע בוי־טעטיגקייט איז אויך געפיהרט געווארען אין די אנדערע שטעט. פונדעסטוועגען פיהלט זיך א דוחק אין דירות. די צאהל יודישע בוי־ארבייטער אין ירושלים, תל־אביב און חיפה איז געשטיגען מיט 3.595 עס איז אויך געשטיגען די צאהל אראבישע ארבייטער און יודישע בוי - אונטערנעהמונגען (בלויז אין ירושלים מיט 600 מאן).

אין יאנואר 1935 זענען געווען אין בוי־צו־שטאנד העכער טויזענד נייע יודישע בנינים אין די דערמאנטע דריי שטעט.

בוי־קרעדיטען ווערען ערטיילט צום צינז־פוס פון 7 ביז 8 פראצ. די היפאטעקען־באנק, געגרינ־דעט דורכ׳ן קרן־היסוד, האט אין בעריכט־צייט ערטיילט בוי־קרעדיטען אויף א סומע פון 745 טויזענד פונט לגבי 147 טויזענט פונט אין 1933, די דרום־אפריקאנישע בנין־געזעלשאפט האט ארויס געגעבען אין קרעדיטען 61 טויזענד פונט, דאס רוב אין חיפה.

אין פינאנס־יאהר 1934[35 האט דער בודזשעט פון דער שטאט תל־אביב בעטראפען 365 טויזענד פונט לגבי 196 טויזענד פונט אין פריהערדיגען פינאנץ־יאהר. דער תל־אביבער בודזשעט בע - טרעפט 42 פראצ. פון אלע מוניציפאל־בודזשעטען אין א״י צוזאמענגענומען.

א בעדייטענדער פארטשריט איז אויך צו נא טירען אין ירושלים, חיפה און יפו. עס ווערט גע־שאצט, אז די הכנסות, וואס פליסען איין פון יע־דען קאפ פון דער יודישער בעפעלקערונג, זענען לערך דריי מאל גרעסער ווי פון די אראבער.

אינדוסטריע און האנדעל

אין 1934 זענען געשאפען געווארען לערך 170 נייע אינדוסטריעלע אונטערנעהמונגען, דאס רוב דורך ניי־געקומענע עולים. צווישען די וויכטיגערע אונטערנעהמונגען פון דער אינדוסטריע געפינען זיך: א מעטאל־אויסארבייטונג־פאבריק (עמוק), א ציגעל־פאבריק (חיפה), אייל־עקסטראקטען־פאבריק (חיפה), א גלאז־הוטע, (ראשון־לציון), א פאבריק פון ליטאגראפישע מכשירים (בני־ברק), א דראט־פאבריק (קרית־אריה, נעבען פתח־תקוה), א זייד־אפרעטור (חמת־גן), עס־אייל־פאבריק (יפו) און א מעטאל־גיסערי (חיפה).

חוץ לזה בויען זיך איצט א רייה אנדערע אינ־דוסטריעלע אונטערנעהמונגען, וואס זענען אבער נאך נישט פערענדיגט. דערונטער א גארן־שפינעריי און גארבעריי (נעבען חיפה), א מעבעל־פאבריק (ראשון לציון) א פאבריק פון קאנסערווען (קרית־אריה), אנ׳אויטאמאבילען־מאנטעריי (חיפה) פענ־סטער גלאז הוטע (חיפה) און צוויי ציגעל־פאבריקען

די נייע אינדוסטריעלע אונטערנעהמונגען זענען הויפטזעכליך קאנצענטרירט אין די יודישע דערפער אין שכנות פון תל־אביב. גרויסע אונטערנעהמונגען קאנצענטרירען זיך ארום חיפה. אנהויבען פון אינ־דוסטריעלער ענטוויקלונג זענען אין בעריכטס־יאהר נאטירט געווארען אויך אין ירושלים.

בדרך כלל איז פערצייכנט געווארען צופריי־דענשטעלענדער פארטשריט און כמעט אלע צווייגען פון דער יודישער אינדוסטריע, הגם דער דוחק אין די נויטיגע קוואליפיצירטע ארבייטס־קרעפטען האט געשטערט דער ענטוויקלונג.

אנהויב 1935 האט די יודישע אגענץ דורכגע־פיהרט אנ׳אנקעטע צווישען 369 פאבריקען און פעסטגעשטעלט, אז דער פערסאנאל פון די דאזיגע פאבריקען איז אין לעצטען יאהר פערגרעסערט גע־ווארען מיט 16 און א האלב פראצ. בסה״כ זענען איצט אין דער אינדוסטריע בעשעפטיגט אניערך 25 טויזענד מאן (אייגענטימער און ארבייטער) לגבי 10.968 אין 1930 און אניערך 1,900 אין 1921.

דער א״י־אינדוסטריעלער־פערבאנד צעהלט הע כער 600 מיטגלידער און האט, חוץ אין תל־אביב, אבטיילונגען אין חיפה פון ירושלים. דער האנדעלס און אינדוסטריע־דעפארטאמענט פון דער יודישער אגענץ ארבייט ענג צוזאמען מיט דעם פערבאנד־

די עלעקטריפיצירונג־געזעלשאפט (רוטענבערג) האט שטארק פערגרעסערט איהר טעטיגקייט. די צאהל אבנעהמער פון עלעקטרישער קראפט איז גע־שטיגען פון קרוב 22 טויזענד אין 1933 אויף הע־כער 35 טויזענד אין 1934. די פראדוצירטע קראפט האט זיך אויסגעדריקט אין א שטייגערונג פון 20 מיליאן אויף העכער 34 מיליאן קילאוואטען. די גע־זעלשאפט בויט [illegible] נייע קראפט־סטאציע אין חיפה (אין דער צווישענצייט איז שוין די דאזיגע סטאציע, סוף פאריגע וואך געלאזען געווארען אין גאנג. — בעמ. פון רעד.).

אנהויב 1935 האט די רוטענבערג־געזעלשאפט ארויסגעלאזען אין לאנדאן נייע אקציעס אויף א סומע פון א מיליאן מיט 20 טויזענד פונט, די אקצ יעס זענען איבער־סובסקריבירט געווארען העכער 10 מאל.

די ים־המלח־געזעלשאפט (נאוואמייסקי קאנצעס יע) האט אין 1934 אויסגעברייטערט איהר טעטיג־קייט. די פאטאש־ראפינעריע צו צפון פון ים־המלח האט איצט אנ׳אויסגיביגקייט פון 25 ביז 30 טויזענד טאן יעהרליך לגבי 10 טויזענד אין 1930. די בעשאפונג פון פאטאס און בראמין איז אין בע־ריכטס־יאהר געשטיגען מיט 50 פראצ. לגבי דאס פאריגע יאהר.

אין 1934 האט די ים־המלח געזעלשאפט אנגע־הויבען ארבייטען אין דרום פון ים. די רעגירונג האט געשטעלט אין איהר רשות א שטח פון 60 קוו.־קילאמעטער, ד. ה. דריי מאל מעהר ווי דער צפון־שטח, די ערשטע טיילען פון די איינריכטונגען אין דרום וועט פערענדיגט ווערען אין 1935.

די פראדוקציע פון דער ים־המלח געזעלשאפט געפינט אפזאץ אויף די מערק פון גרויס־בריטאניען בריטישע אימפעריע און אנדערע לענדער. די געזעל־שאפט טשעלט צו 75 פראצ. פון דער בריטישער בראם־פראדוקציע, אין רעזולטאט פון לאנגע עקס־פערימענט־ארבייטען האט די געזעלשאפט בעוויזען צו שאפען א נייע כעמישע בעמיסטיגונגס־פערבינ־דונג, וואס אייגענט זיך אויסגעצייכענט פאר דער ציטרוס־קולטור און אנדערע לאנדווירטשאפטס־צווי גען אין א״י.

אנהויב 1935 האט די ים־המלח־געזעלשאפט ארויסגעלאזען אויפ׳ן לאנדאנער מארק נייע אקציעס אויף א סומע פון 350 טויזענד פונט.

זעהר בעדייטענדע איז אויך געווען די ענטוויק־לונג פון דער צעמענט־פאבריק „בשר״ און דער אייל־פאבריק „שמן״.

דער „אמעריקאנער עקאנאמישער קאמיטעט פאר א״י״ האט פארטגעזעצט זיין טעטיגקייט אויפ׳ן געביט פון אינפארמירען די עולים איבער פערשי־דענע אנגעלעגענהייטען פון אינדוסטריע און האנ־דעל ווי אויך איבער די אויסזיכטען פון פערשידענע אונטערנעהמונגען. 1134 קאפיטאליסטען, וואס האר בען זיך אינפארמירט ביי דעם קאמיטעט, האבען פערמאגט א געזאמט־קאפיטאל פון העכער 4 מיליאן פונט.

פון 26־טען אפריל ביזן 6־טען יוני 1934 איז אין תל־אביב פארגעקומען דער פערטער מזרח־יריד, וועלכער האט געהאט גרויס ערפאלג און איז בעזוכט געווארען דורך 600 טויזענד פערזאן, ד. ה. צוויי מאל מעהר ווי דער יריד אין 1932. עס האבען זיך אין איהם בעטייליגט 32 לענדער. די אלגעמיינע צאהר אויסשטעלער האט בעטראפען 2.217 דערונטער 321 לאקאלע אויסשטעלער.

(המשך פאלגט)

היטלער-דייטשלאנד — ערב א נייעם אינטערנאציאנאלען פוטש

די לאגע אין דער אינטערנאציאנאלער פאליטיק איז די לעצטע וואכען פערנעבעלט געווארען. איטאליען, וועלכע האט געמוזט אין זשענעווע נאכגעבען אין דער אביסינישער פראגע פיהלט זיך געקרענקט און הויבט אן זיך ווידער צו הנ'דלען מיט דעם היטלער דייטשלאנד. וועגן דער געשאפענער לאגע שרייבט גערג בערנהארדט אין „פאריזער טאגעבלאט" פאלגענדעס:

„די מלוכות טרייבען מיט דייטשלאנד א זעהר געפעהרליך שפיל א שפיל וואס די קאסטען דערפאר וועלען שוין דאסמאל בעצאהלען נישט נאר דאס דייטשע פאלק נאר גאנץ איירעפע, שוין ענגלאנדס האלטונג, יערענפאלס אויף וויפיל עס לאזט זיך אורטיילען פון דער דיסקוסיע אין ענגלישען פארלאמענט האט די גלייכגעשאלטעטע פרעסע אין דייטשלאנד געגעבען גרויסע האפענונגען אז ענגלאנד וועט נאכ קומען אין געוויסע פאדערונגען פון דריטען רייך. דער דאזיגער איינדרוק ווערט נאך פערשטארקט דורך דער מערקווירדיגער וואקלענדיגער האלטונג פון דער איטאליענישער פאליטיק.

מען בעקומט דעם איינדרוק, אז מוסאליני וועלכער האט אונטער דעם דרוק פון די פראנצויזישע און ענגלישע רעגירונגען אין זשענעווע געמוזט נאכגעבען אין דער אביסינישער פראגע, האט איצט תרעומות אויף דער פרעסע וואס מען האט אויף איהם אויסגעאיבט. ער האט אויך טענות צו ענגלאנד אבער ער האלט עס פאר טאקטיש בעסער זיין אונצופרידענהייט מעהר אויסצולאזען צו פראנקרייך, לגבי וועלכער ער האט זיך בעת די לעצטע מיליטערישע אונטערהאנדלונגען זעהר קאלט פערהאלטען, דאגעגען מאכט ער דעם אנשטעל ווי ער וואלט איצט געוועז גינסטיגער געשטימט ווי ביזאיצט בנוגע די דייטשע פאדערונגען.

אבער דאס איז זיכער נישט מעהר ווי א אנשטעל. ווייל אויב, ווי מען פערזיכערט, דער פיהרער פון דער איטאליענישער רעגירונג וואלט זיך אויף א אמת געוואלט ארייגלאזען אין א אפריקאנישע אוואנטורע אין אביסיניען, וואלט איהם די סכנה צו קריגען דייטשלאנד — עווענטועל אויף א אומוועג פון א פוטש אין עסטרייך ביי דער ברינער גרענעץ — אלס שכן, זיך ארויסגעוויזען פאר בעזונדערס גרוים.

מוסאלינים פערהאלטען זיך בנוגע דייטשלאנד איז דעריבער נישט מעהר ווי א שאכצוג אין דעם קאמפלעקס פון זיין גרויסער פאליטיק לגבי די אנדערע מערב איירעפעאישע מלוכות.

ס'איז אבער א גרויסע פראגע, צי דורך די דאזיגע פיינהייטען פון פאליטישען שפיל ווערט נישט ארויסגערופען א אויסערגעוועהנליכע סכנה. דורך דער אומזיכערקייט וואס איז ווידער גאנץ פלוצלונג אין די לעצטע וואכען ענטשטאנען אין דער איירעפעאישער קאנסטעלאציע האט דער היטלער רעזשים ווידער בעקומען מוט בכדי אדורכצופיהרען א נייעם פוטש, וואס ער האט שוין פון לאנג געפלאנט. היטלער גלויבט זיך צו ערלויבען אויף דעם אויסערסטען און נישט אנצוטרעפען אויף א ווידערשטאנד אין דעם איבעריגען איירעפע.

עס אונטערליגט נישט קיין שום ספק, אז די אייגענטליכע דיסקוסיע וואס די היטלער רעגירונג האט ארויסגערופען דורך איהר לעצטער נאטע איבער דעם לאקארנא אפמאך, איז נישט נאר אויסען געווען צו וועקען אונצוטרוי און שווערינקייטען, עס ווערט איצט וואס אמאל אלץ קלארער אז דער אמתער צוועק פון דאזיגען דיספוט בעשטעהט אין בעשאפען זיך א ארגומענט אז די אנדערע מלוכות האבען פערלעצט דעם לאקארנא אפמאך, מען דארף זיך נאר גוט אין דעם דערמאהנען אז פונקט אזוי איז עס צוגעגאנגען מיט דער אייגענטליכער אנולירונג פון די מיליטערישע קלויזולען פון ווערסאילער טראקטאט. איצט וויל מען אין בערלין איבערחזרן דיזעלבע מעטאדע. אין איצטיגען פאל האנדעלט עס זיך אין דעם מבטל מאכען די בעשטימונגען פון לאקארנא אפמאך, וועגן דעם דעמיליטאריזירטען געביט.

וואהרשיינליך וועט מען שוין אין דער נאהענסטער צייט אויך די דאזיגע איבעראשונג דערלעבען, ווייל: די ווירקליכע אינטערפרעטאציע וואס דייטשלאנד האט צוגעגעבען דער בעציהונג פון רוסיש-פראנצויזישען אפמאך, מיט דעם לאקארנא -פאקט קען דורך די אנדערע מלוכות בשום אופן נישט אנגענומען ווערען, וועגן דעם ווייסט מע זאין בערלין גאנץ גענוי. אבער דארט דארף מען האבען די דאזיגע אויסטייטשונג בכדי דעם געפלאנטען פוטש, וואס וועט סוף כל סוף אדורכגעפיהרט ווערען, קענען ארומדעקען מיט א מאראלישען שלייער. או זאין דעם שטעקט טאקע די ריזיגע סכנה פון די צווייזייטיגקייטען אין לאנדאן און רוים, וואס די היטלער דייטשע פאליטיקער טייטשען עס אוים אלס א צושטימונג מצד ענגלאנד און מצד איטאליען, ווענינגסטענס אלס א וואוילגעזאגטע נייטראליטעט

צי איז מעגליך א יודישע עמיגראציע קיין שפאניען?

ווי בעוואוסט איז לעצטענס אויפגעשוואומען די פראגע וועגן שפאניען אלס עמיגראציע - לאנד פאר יודען, אין שייכות דערמיט שרייבט די „יודישע רונדשוי" פאלגענדעס:

הער דע קארדאני דער ציוויל - גובערנאטאר פון קארדאווא האט צום שלום פון דער רמב"ם וואך אין קארדאווא געהאלטען א רעדע: „קומט צוריק נאך שפאניען, מיינע ליבע ברידער", ווערט דארט געזאגט, דערצעהלט פון אונזער ניי-שפאניען, פון אונזערע צילען, אונזערע פלענער... און זאגט אלע, אז שפאניען עפענט איהרע ארימס פאר איהרע יודישע ברידער און גיט זיי דעם שלום-קוש אויף דעם שטערן".

מיר מוזען זיך וועגן דעם אפגעבען א חשבון. קארדאני איז א דרום-מענש און האט ליב דאס ווארט בעת ער האט געהאלטען די דאזיגע רעדע האט ער געערדט וועגן זאכען וואס וועלען קוים אמאל פערוואנדעלט ווערען אין מעשים.

ביז צום 14. אפריל 1931 דעם טאג ווען עס איז פראקלאמירט געווארען די שפאנישע רעפובליק, האט די מאכט אין שפאניען געהאט דער טראדיציאנעל אנטיסעמיטישער קלער. אין שפאניען זענען כמעט קיין יודען נישט געווען און די ווענינגע, וואס האבען דארט איינגעוואנדערט בעת דער מלחמה, האבען זיך געהיטען נישט אויסצוגעבען זייער יודישקייט, בכדי נישט צו האבען קיין געשעפטליכע און געזעלשאפטליכע אונאנגענעהמליכקייטען. זיי האבען זיך אויסגעגעבען לויט דעם לאנד פון וועלכען זיי זענען געקומען אלס דייטשען, פראנצויזען, בעלגיער אדער רוסען. ווען די רעפובליקאנער האבען איבערגענומען די מאכט האבען זיי זיך אויך פערנומען מיט די יודישע פראגע. זיי האבען זיך געהאלטען אין שטאנדפונקט, אז זינט דער פערטרייבונג פון די יודען פון שפאניען, איז דאס לאנד ווירטשאפטליך און קולטורעל צוריקגעגאנגען און בכדי דעם דאזיגען פראצעס אפצושטעלען, איז נויטיג דעם דאזיגען טראגישען פעהלער אויסצובעסערען, זיי האבען געפיהרט אונטערהאנדלונגען מיט דער ספרדישער קאלאניע אין סאלאניקי, וועלכע רעדט נאך ביז היינט שפאניש, אז זיי זאלען צוריקקעהרען קיין שפאניע, אבער די סאלאניקער יודען האבען זיך נישט געקענט ענטשליסען צוריקצוקעהרען אין זייער אלטער פרעמד-געווארענע היימאט, נאכמעהר צוליב דעם, וואס די אונטערהאנדלונגען אליין האבען אין די רעכטע שפאנישע פרעסע ארויסגערופען אנ'-אנטיסעמיטישען שטורם. ווען אין דייטשלאנד איז אויסגעבראכען דער היטלעריזם, האבען א סך דייטשע יודען געהאפט אויפן סמך פון דער איינלאדונג פון דער שפאנישער רעגירונג צו געפינען דארט א מקום מנוחה.

דערווייל אבער האבען די גייסטליכע, וואס צוויי יאהר האבען זיי נישט געהאט קיין שום השפעה אויף דער רעגירונג, ווי אויך די רעכטע פרעסע ווידער צוריקגעוואונען זייער השפעה. „על דעבאטע", „אינפארמאסיאנעס", „א. ב. צ.", „לא נאציאן" און אנדערע צייטונגען האבען טעגליך פערעפענטליכט לענגערע אנטיסעמיטישע ארטיקלען. „עסטאמפא" א נישט פאליטישע אילוסטרירטע צייטונג, האט פערעפענטליכט אנ'ארטיקעל מיט בילדער פון בעקאנטע עמיגרירטע יודיש-דייטשע געלעהרטע. דער מחבר האט זיך בעמיהט אויפצעווייזען, אז זייער וויסענשאפט און קונסט איז דורכאוים דעסטרוקטיוו. לאנגע וואכען האט זיך די רעכטע פרעסע פערנומען מיט דעם פאל פון א יודישען דאקטאר, וואס האט געפרובט זיך צו בעזעצען אין מאדריד, ער האט, ווי דאס שפאנישע געזעץ פאדערט דאס, אנגעהויבען אדורכצומאכען נאך אמאל אלע שפאנישע עקזאמענס און נאך דריי-פירטעל יאהר אינטענסיווער ארבייט און בעדייטענדע קאסטען האט דער דאקטוירים - פערבאנד איהם נישט צוגעלאזען צום עקזאמען, ווייל ער איז נישט קיין שפאנישער בירגער. עהנליכע בעשלוסען האבען אויך אנגענומען דענטיסטען און אדוואקאטען. די ליבעראלע רעגירונג האט גארנישט געקאנט טון געגען דעם, ווייל די בעשלוסען זענען אנגענומען געווארען דורך פאך-פעראיינען, דער רעזולטאט דערפון איז געווען, אז סך-הכל האבען זיך אין שפאניען געקענט איינארדנען א פאר דייטשע יודען. אין בארצעלאנא הונגערן דאס רוב אינטעלעקטועלע יודישע עמיגראנטען, פונקט אזוי ווי אין פאריז אדער פראג. נאר בעמיטעלטע יודישע עמיגראנטען קענען אין שפאניען זיך איינארדענען פונקט אזוי ווי אין אנדערע לענדער. אבער דאס האט אויך נישט לאנג געדויערט. די רעכטע פרעסע האט אנגעהויבען צו בעקלאגען זיך אויף דער „יודישער אינוואזיע" און האט אויפגעהעצט די קליינהענדלער פערבאנדען געגען די ווארען און איינהייטס-פרייז-געשעפטען, וואס די עמיגראנטען האבען געגרינדעט. איבריגענס איז די ארבייטסלאזיגקייט אין שפאניען אזוי גרוים, אז אויף יעדען פרייען פאסטען געפינען זיך צוויי ביז דריי שפאניער, וואס פרעטענדירען אויף איהם, אזוי אז פאר פרעמדע איז גארנישט צו רעדען וועגן געפינען ארבייט.

אזוי איז די לאגע געווען אונטער א יודענפריינדליכער אריענטירטע רעגירונג.

זייט אקטאבער 1934 רעגירט אבער אין שפאניען א קאבינעט, אין וועלכען די שטארק אנטיסעמיטישע קלעריקאלען זענען מאסגעבענד און וואס זייט דעם 5. מאי 1935 איז ער נאך מעהר קלעריקאליזירט געווארען.

די דאזיגע טראדיציאנעל יודענפיינדליכע שפאנישע קלעריקאלען זאלען דאס פלוצלונג אויפנעהמען די יודען מיט אפענע ארעמס? שוין ביי דער לעצטער בודזשעט - דעבאטע האבען זיי אמשארפסטען בעקעמפט די קרעדיטען פאר יודישע שולען אין דער שפאנישער מאראקא. די דאקטוירים, אדוואקאטען און פילאלאגען פעראיינען ווילען דאס מיט אזא שמחה אויפנעהמען זייערע יודישע קאלעגען, נאכדעם ווי זיי האבען אנגענומען אלע מיטלען, בכדי נישט צו דערלאזען א יודישע קאנקורענץ? און די שפאנישע סוחרים וועלען די דאזיגע קאנקורענץ בעטראכטען אלס א מתנה פון הימעל? און די ארבייטער געזעצגעבונג וועט געענדערט ווערען לטובת די יודישע עמיגראנטען?

עס קען זיין, אז הער קארדאני האט, וואס שייך זיין פערזאן גערעדט מיטן פולען הארץ. ווער אבער עס בעטראכט זיינע ווערטער אלס די ווערטער פון דער שפאנישער רעגירונג דער בויט אויפן זאמד. אין דער הינזיכט דארף מען נישט צולאזען קיין שום אילוזיעס.

לאורענס איז טויט — עס לעבט מיסטער פ.

דער נייער מכשף פון די אראבישע מדבריות

אין די זעלבע טעג, אין וועלכע דער וועלט-בעריהמטער „קאלאנעל לאורענס — בעקאנט אלס דער „אונגעקרוינטער קעניג פון אראביען" איז געשטארבען אין מיליטערישען שפיטאל אין דארסעט, איז אין בריטישען קאלאניען-מיניסטעריום אויפגענומען געווארען, מיט'ן ציל אפצוגעבען א פערטרויליכען בעריכט, אנ'אנדערער „לאורענס"— דער מענש, וועלכער איז אין די פערטרויליך-אינפארמירטע קרייזען בעקאנט אלס דער, וועלכער פיהרט די ענגלישע פאליטיק אין דער אראבישער מדבר.

מיט דער פארלעצטער קוריער-פאסט איז אפגעגאנגען א בריף קיין אדען, פאר מיסטער פ. דער געהיימניספולער פ. האט דעם בריף דערהאלטען. מיט דער ערשטער שיף איז ער אפגעפאהרען קיין אלעקסאנדריען און פון דארט מיט א אעראפלאן קיין לאנדאן, וואו ער האט זיך געמעלדעט אין זיין דינסט-אמט.

דאס איז נישט דאס ערשטע מאל, וואס דער דאזיגער פ. איז איילינ ארויסגערופען געווארען קיין לאנדאן. דאס געשעהט שטענדיג, ווען ערגיץ וואו אין אראביען אין די נאפט-געביטען פון קליינאזיען ביז צו פערסיען אריבער, ביז צו אדען בעמערקט זיך עפעס א בעוועגונג צווישען די איינגעבוירענע שבטים., ענדערונגען אין די פערשידענע מאכט-גרופען א.אז.וו. דאס איצטיגע מאל האט מען געברויכט אנ'אויספיהרליכען בעריכט איבער דעם פוטש, וואס איז גאנץ אונערווארטעט אויסגעבראכען אין איראק און וואס איז נאך ביז צום היינטיגען טאג נישט אונטערדריקט געווארען. — הגם עס זענען דארט טעטיג אעראפלאנען און בראנד-באמבעס, גיפט-גאזען און מאשין-געוועהרען.

עס איז שוין אדורך 15 יאהר זייט מען האט צום 5ערשטען מאל געהערט פון דעם דאזיגען פ. צוליב עפעס א ראמאנטישער געשיכטע איז ער פערשוואונדען פון לאנדאן, ער האט דארט ליקווידירט זיינע געשעפטען און אין א געוויסען טאג איז ער אויפגעשוואומען אין ביירוט און האט דארט אנגעהויבען צו שפיגען זיינע אינטריגעס, וואס דעמאלט האבען אפילו די ענגלענדער נישט פערשטאנען זייער בעדייטונג.

ווען ער איז אנגעקומען קיין אזיען, האט ער אנגענומען דעם נאמען אנדרע פילבע. א נאמען ווי יעדער אנדערער נאמען, נאר מיט דעם אונטערשיד, אז עס איז נישט געווען זיין ריכטיגער נאמען. די אראבער האבען איהם אבער קיינמאל נישט גערופען מיט דעם נאמען, נאר האבען וועגן איהם גערעדט ווי וועגן א מכשף. היינט דער מכשף פון ביירוט און מארגען אדער איבערמארגען דער דער מכשף פון מעקא און מעדינא.

פארוואס אייגענטליך מכשף? — אמאל איז ער געווען בעטייליגט אין אלע גרויסע געשעפטען וואס האבען זיך נאר אפגעוויקעלט אין מערב אזיען, ער האט וועגן אלעם געוואוסט, ער האט אלין געליפערט, ער האט שטענדיג געהאט געלד און יעדעס געשעפט האט ער געקענט ערלעדיגען. מען האט איהם נאר געדארפט טרעפען. אבער דאס איז נישט געווען פון די לייכטע זאכען, ווייל ער פלעגט אפט פערשוואונדען אין דער מדבר און פלעגט קיינמאל נישט איבערלאזען זיין דארטיגע אדרעסען, וועלכע מען וואלט סיי ווי נישט געקענט געפינען.

אין געוויסע טעג פלעגט ער ווידער צוריקקומען און אפגעשיקט א שיפרירטע דעפעשע אין ענגלישען קאלאניען מיניסטעריום — און אין א פאר וואכען שפעטער פלעגט עפעס שוין געשעהן אין יענער געגענט פון וועלכער ער איז צוריקגעקומען.

ער איז נישט געווען די סיבה פון יענע בלוטיגע און געפעהרליכע אינצידענטען, וואס זענען שפעטער אויסגעבראכען, אבער ער האט געהאט גוטע פערבינדונגען און א קלארען בליק צו דערקענען יענע פארבערייטונגען, וואס פלעגען געדויערען א לאנגע צייט און צו דערשמעקען די געשעהענישען, וואס גרייטען זיך.

מען דערצעהלט, אז אבדול פילבי בעי, ווי די שייכען אין דער אראבישער מדבר פלעגען איהם רופען, האט דאס ענטדעקט דעם היינטיגען גרויסטען אראבישען פיהרער איבן סאוד.

א פאקט איז, אז ער האט דער ערשטער אנגעוויזען דעם לארד קערזאן אויף איבן סאוד'ן, וועלכער האט דאן א פאר וואכען אדער חדשים שפעטער ווי א שטורם ווינד פערכאפט די מאכט אויף ריזיגע שטחים אין דער מדבר.

שוין דאמאלט מיט 12 אדער 13 יאהר צוריק האט מען איבן סאודען געמאכט פארשלאגען, וואס זענען נישט געקומען פון קיין שום אפיציעלער מאכט, הינטער וועלכע עס איז אבער שטענדיג געשטאנען מיסטער פ. מיט'ן פ. האט ער 12 אפמאכען געשלאסען, פ. האט געגעבען געלד, פ. האט געליפערט געוועהר. פ. האט אויסגעארבייט קריגס-פלענער, אלץ אונאפיציעל, אלץ זעלבסטפערשטענדליך, אויף א אופן דאס ווען עס וואלט נישט געלונגען, וואלט ער געמוזט בעצאהלען מיט זיין קאפ.

איבריגענס איז דאס דער גורל פון אלע געהיימע אגענטען, קודם כל פון די אלע וואס ארבייטען אין אזעלכע געביטען, וואס עס איז נאך נישט פעסטגעשטעלט ווער זיי געהערען און דער קאמף ארום זייער בעזיץ און השפעה קומט נאך פאר.

מיט א פאר יאהר צוריק, האט מען נאך גאנץ אפיציעל גערעדט, אז דער מכשף פון ביירוט איז בעשטימט געווארען אלס האלב אפיציעלער עצהגעבער פון דער ענגלישער געזאנדשאפט אין באגדאד. מיט א יאהר שפעטער האט מען מיטגעטיילט, אז דערזעלבער מכשף איז געפאהרען מיט א קאראוואן קיין מעקא און האט אנגענומען דעם מאכמעדאנישען גלויבען. מיט אנדערהאלבען יאהר צוריק האבען קענער פון אראביען געשוואוירען אז אבדול פילבי בעי איז בעשטימט געווארען אלס לייטער פון מלוכה-אוצר און פערטרעטער פון פינאנץ מיניסטער ביי איבן סאודען, אבער שטענדיג איז מען געווען זיכער, אז וואס ער זאל אויך נישט ווערען, איז ער קודם כל ענגלענדער און אז זיין אויפגאבע איז צו אבסערווירען די ענטוויקלונג פון דער פערנארישער בעוועגונג פון דער נאהענט, (און וואו? קען מען עס בעסער טאן אלס אין שטאב פון איבן סאוד?

דעם נאמען דארף מען געדענקען: אבדול פילבי בעי, דער דראהט-ציהער פון די קומענדע געשעהענישען אין אראביען — וועלכען די קוריער פאסט ערגיץ וואו אין אזיען בעצייכענט מיט דעם בוכשטאב פ. — קאלאנעל לאורענס האט געפינען זיין יורש.

רעגירונגס-באנק פאר דער לאנדווירטשאפט אין א"י

ירושלים. (יט"א) היינט איז פארגעקומען א זיצונג פון דעם ספעציעלען קאמיטעט פאר דער שאפונג פון א רעגירונגס-באנק פאר דער לנדווירטשאפט. דער קאמיטעט האט בעהאנדעלט א ריי פארגעברייטע פלענער וועגן דעם טעטיגקייטס-מאדוס פון דער דאזיגער באנק. דעם פארזיץ האט אויף דער היינטיגער זיצונג געפיהרט דער שאצמייסטער פון דער א"י-רעגירונג מר. דזשאהנסאן. מען ערווארט, אז די באנק זאל שוין בקרוב אנהויבען איהר טעטיגקייט.

וואסער פאר ירושלים

ירושלים. (יט"א) ווי עס ווערט האלב-אפיציעל מיטגעטיילט, וועט די נייע וואסערלייטונגס אינסטאלאציע אין ירושלים פערטיג ווערען נישט פריהער ווי אין מאי 1936. אינגיכען וועט מען צוטרעטען צו דער שאפונג פון א פרישען וואסער-רעזערוואר אויף דער צייט ביז די וואסערלייטונג וועט פערטיג ווערען. עס האבען זיך אנגעהויבען פערהאנדלונגען צווישען דער ירושלים'ער מוניציפאליטעט און דער רעגירונג וועגן דער רעדוקציע פון די פרייזען פאר וואסער.

אימיגראציע-קאנטראל אין א"י

ירושלים. (יט"א) צוויי אפיצירען פון דער אויספארשונגס-פאליציי און פינף פאליציי-בעאמטע זענען נאמינירט געווארען אלס בעאמטע פון אימיגראציאנס - דעפארטאמענט פון דער א"י-רעגירונג.

מתן תורה

אַ שבועות'דיגער פעליעטאָן

פון ישעיה אונגער

שטעלט זיך פאָר, אַז אין איין פּרט זענען די אַזוי גערופענע ראַסען־טעאָרעטיקער דורכאויס גערעכט: די יודישע פּסיכיק האָט זיך אויף אַ האָר נישט געענדערט פון די עלטעסטע צייטען אָן, און אַזוי זענען די יודען באמת טאַקע די ריינסטע ראַסע אויף דער וועלט; זיי האָבן נישט צוגעלאָזט קיין שום פרעמדע צומישונג און זענען אַזוי אַרום געבליבען דיזעלביגע, מיט זייערע מעלות און חסרונות, מיט אַלע זייערע כאַראַקטער־שוואַכקייטען, ווי מיט אַ פּאָר טויזענד יאָהר צוריק.

דאָס זאָגען מיר נישט סתם אַזוי זיך אין דער וועלט אַריין, מיר קענען דאָס בעווייזען דורך אַ גאַנצע רייהע ביישפּילען פון אונזער געשיכטע.

אַז דער יוד פון אַמאָל, פון די אור־אַלטע צייטען, איז געווען דער אייגענער, וואָס היינט, אַז ער האָט געהאַט דיזעלבּיגע כאַראַקטער־פעהלער, די זעלביגע אונסימפּאַטישע זיטען און נייגונגען, וואָס דער היינטיגער יוד, זעהען מיר קודם כל פון דער תורה. אין איהר זעהען מיר די יודישע נשמה ווי אין אַ שפּיגעל. טרעפליך, אויף אַן'אומפערגלייכליכען אופן, שילדערט אונז די תורה דעם כאַראַקטער פון יודישען מענש, די פּסיכאָלאָגיע פון יודישען פאָלק. מיט דער ביבעל אין דער האַנד קענען מיר זיך לייכט דערקלערען נישט איין מערקווירדיגע דערשיינונג אין יודישען לעבען פון אַמאָל און היינט.

און דערפאַר טאַקע האָבען די חכמי התלמוד, וועלכע האָבען מיט זייער גאונות און חריפות, מיט זייער גרויסער מענשען־קענטניש, מיט זייער כוח פון אינטואיציע אַרויסגעפיהלט און אַרויסגעקריגען דעם אמת'ן זין פון יעדען וואָרט פון דער תורה, אונז איבערגעלאָזט אַזאַ וואונדערבּאַרע כאַראַקטעריסטיק פון יודישען מאַסען־מענש. אַ כאַראַקטעריסטיק, וועלכע פּאַסט זיך פאָלקאָמען אויך פאַר היינטיגע יודען.

העכסט אינטערעסאַנט אין דעם פּרט זענען די דערצעהלונגען פון תלמוד, אין וועלכע עס ווערט געשילדערט דער גייסטיגער און מאָראַלישער מצב פון דער יודישער מאַסע אין דער צייט פון מתן תורה.

און אָט אויף דעם מאָמענט ווילען מיר זיך דאָ אָפּשטעלען. דערבּיי געבען מיר דאָ צו פערשידענע בעמערקונגען און איינצעלהייטען, וועלכע מאַכען נאָך בולט'ער און קלאָרער די שילדערונגען פון אונזערע חכמים, וועלכע זענען געוועהנט געווען אויסצודריקען זייערע געדאַנקען קורץ און שאַרף, אָפטמאָל מיט אַ רמז אָדער אַ משל, מיט אַן'אַפאָריזם אָדער אַ גלייכוואָרט. די דאָזיגע אינטערעסאַנטע דערגענצונגען און פּרטים, וועלכע קענען דינען אַלס אויסגעצייכענטע אילוסטראַציע צו די מאמרי חז"ל, שטאַמען פון אַן'אַלטען בעריכט, וואָס איז נישט לאַנג אויסגעגראָבען געוואָרען אין דער מדבר סיני.

און איצט לאָמיר זעהען, ווי אַזוי האָט אויסגעזעהען דער יודישער מענש אין דער צייט פון מתן תורה. אין פּסיק"ה, כ"א, ווערט דערצעהלט, אַז בעת דער אויבּערשטער איז געגאַנגען געבען דער וועלט די תורה, האָט ער זיך לכתחילה געווענדעט צו די אומות העולם. אָבער זיי האָבען זיך אָפּגעזאָגט מקבל צו זיין די תורה — די בני עשיו צוליב דעם, ווייל זיי זענען געווען רוצחים און גזלנים און האָבען נישט געוואָלט איינגעהן אויפן פּונקט לא תרצח, ישמעאל ווי דער, וועלכער האָט געלעבט פון גנבה, האָט נישט מסכים געווען מיטן „לא תגנוב" א. אז. וו. נאָר די יודען האָבען מקבל געווען די תורה מיט אַ „נעשה ונשמע". מיט „נעשה" האָבען זיי אויסגעדריקט זייער גרייטקייט מקיים צו זיין די מצוות פון דער תורה נאָך פאַר „נשמע", ד. ה. נאָך איידער זיי האָבען זיך בעקענט מיט דעם אינהאַלט און דער בעדייטונג פון די מצוות.

דער פריהער דערמאָהנטער בעריכט, וועלכער איז נישט לאַנג ענטדעקט געוואָרען, ברענגט פּרטים, וועלכע קענען אונז דינען אַלס פּירוש צו דעם אויבּען געבראַכטען מאמר, ווי אויך צו די ווייטערדיגע מאמרי חז"ל.

אָט וואָס עס ווערט דאָרט דערצעהלט, די יודען, אַ עמא פּזיזא, ווי בעוואוסט, האָבען טאַקע אָנגענומען די תורה תיכף אויף דער שטעל, נישט פערקלערענדיג זיך אויף קיין איין רגע, אָבער זיי האָבען באַלד חרטה געקריגען און מ'האָט זיי געמוזט צווינגען מיט כוח צו בלייבען ביי דער תורה.

פאַר וואָס האָבען זיי חרטה געהאַט? — דער בעריכט שילדערט די דעמאָלדיגע לאַגע אַזוי. די יודען זענען געווען צושפּאָלטען און צוריסען אין פּאַרטייען און פּאַרטייעלעך, אין כל המינים כתות, רעכטע און לינקע, אין אָרטאָדאָקסען און סתם־יודען, אין נאַציאָנאַליסטען און מענשען אָהן שום „אידעאָלאָגיע". יעדע פּאַרטיי, יעדע גרופּירונג האָט זיך געהאַט איהר פּראָגראַם, איהר פּלאַטפאָרם, איהר קאָדעקס, איהר וועלט־אַנשויאונג, וואָס זי האָט נאַטירליך געשטעלט העכער פון די אַנשויאונגען און פּראָגראַמען פון די אַנדערע „שאַטירונגען" און גרופּעס. (פּונקט ווי אין אונזער צייט!), פון דיסציפּלין, לאָמיר זאָגען פון אַ דיסציפּלין, וואָס איז גילטיג פאַר אַלעמען, האָט מען נישט געוואוסט אַפילו, וואָס דאָס איז אַזוינס. עס האָט געהערשט הפקרות און אַנאַרכיע. יעדער האָט זיך נעטון, וואָס ער האָט געוואָלט. און יעדער נאַטירליך האָט גערעדט אין נאָמען פון פאָלק, פון די „ברייטע מאַסען". (נישט אַנדערש ווי ביי אונז).

וועגען פעראייניגען זיך, וועגען שאַפען „אַן'איינהייטליכען פראָנט", וועגען פערשטענדיגען זיך איבּער פראַגען, וואָס זענען נוגע דעם גאַנצען כלל, וועגען דעם האָט גאָר קיין רייד נישט געקענט זיין. די פרומע, די סתם־יודען און די ראַדיקאַלע זענען געווען ווי פייער און וואַסער. מ'האָט זיי בשום אופן נישט געקענט צונויפברענגען ביי איין טיש. און טאָמער האָבען זיי זיך שוין יאָ צונויפגעטראָפען — איז דאָס נישט אָפּגעגאַנגען אָהן בלוטיגע מלחמות. (ממש ווי אין אונזער צייט אין פּוילען אָדער ערגעץ אַנדערשוואו). שטענדיג האָט מען זיך אַרומגעריסען איבּער זיך אַרומגע'הרג'עט צוליב מאַנדאַטען, צוליב קהל'שע שטעלעס, צוליב כבוד און אַמביציע, צוליב סובּסידיעס (קיין אַמעריקאַנער געלדער פלעגען נאָך דעמאָלט נישט אָנקומען, ווייל מ'האָט נאָך נישט געהאַט ענטדעקט אַמעריקאַ). בעקעמפט האָט מען זיך ביטער און גיפטיג, מיט אַלערליי זלזולים און בּלבּולים און מעהרסטענטיילס דורך געשלעגערייען (קיין פּרעסע איז נאָך דעמאָלט נישט געווען, מ'האָט פאָרט געלעבט אונטער פּרימיטיווע פערהעלטענישען אין אַ מדבר).

די גרעסטע מחלוקת און קאַמפען פלעגט אַרויסרופען די פונאַנדערטיילונג פון „מן" און פון פויגעל־פלייש „שליו", שליסליך האָט זיך די אַרבּייטער שאַפט אָפּגעטיילט, נאָכדעם אויך די אָרטאָדאָקסען און ענדליך אַלע איבּעריגע — יעדע „גרופּירונג" האָט זיך בעקומען אַ בעזונדער פּלאַץ, וואו זי האָט געקענט קלייבען פאַר זיך אַליין „מן" און „שליו'ם".

אויך אין מאָראַלישער און געזעלשאַפטליכער הינזיכט זענען די דעמאָלדיגע יודען געשטאַנען אויף אַ נידעריגער שטופע לויט ווי עס ווערט איבּערגעגעבּען אין דעם דערמאָנטען בעריכט אַ רמז דערויף געפינען מיר אין אַן'אינטערעסאַנטען מאמר חז"ל, וואו עס ווערט דערצעהלט, אַז ווען משה איז אַרויף אין הימעל מקבל זיין די תורה, זענען די מלאכי־השרת געווען געגען דעם, אַז אַ ילוד אשה זאָל זי בעקומען. משה האָט זיי אָבער געפרעגט: איהר זענט נישט געווען אין מצרים, איהר האָט נישט געאַרבּייט ביי פּרעה'ן, איהר האָט נישט קיין אַנדערע געטער און לעבט נישט צווישען פעלקער, וועלכע דינען עבודה־זרות — צו וואָס דאַרפט איהר האָבען די תורה? — איהר פיהרט נישט קיין געשעפטען און טוט נישט אָפּ קיין פאַלשקייטען, איהר אַרבּייט נישט אַ גאַנצע וואָך און דאַרפט נישט אָפּהיטען קיין שבת, איהר ווייסט נישט פון קיין קנאה און שנאה, פון קיין יצר־הרע און פון קיין ליידענשאַפטען — די תורה דאַרפען האָבען די יודען, און ער האָט זי בעקומען.

צו דעם דאָזיגען מאמר גיט דער בעריכט, וועלכען מיר האָבען שוין דאָ אַפּאָר מאָל דערמאָהנט, אַ גרויסאַרטיגע אילוסטראַציע. ער דערצעהלט אויספיהרליך, ווי אַזוי יודען האָבען געלעבט אין יענער צייט, ווי אַזוי זיי האָבען נאָכגעמאַכט אַלץ, וואָס אַנדערע טוען, איבּערגענומען אַלע שלעכטע מידות און זיטען ביי פרעמדע פעלקער, געדינט פרעמדע געטער, פרעמדע ימים־טובים איינגעפיהרט, זיך געפרעהט מיט כאַאינקעס, פערוואַנדעלט דאָס לעבען אין אַנ'אָרגיע פון שאַכער און שפּעקולאַציע, פון קיין שבת און יום־טוב נישט געוואוסט, יעדע אומגעלומפּערטע מאָדע נאָכגעטון, אַלעמען נאָכגעטאַנצט, נאָר צו זיך אַליין, צום אייגענעם פאָלק, צו זיין קולטור און זיינע זיטליכע ווערטען קיין שום אַכטונג, קיין שום יראת הכבוד נישט געהאַט.

אָט דאָס דערצעהלט דער בעריכט. אין אַזאַ מצב האָבען זיך געפונען די יודען פון דור המדבר. און דאָ פּלוצלונג האָט מען זיי פאָרגעלעגט מקבל צו זיין די תורה, אָנצונעהמען אַ לעהרע, וועלכע שטעלט פאָר מיט זיך דעם עצם־מהות, דאָס העכסטע פון יעדער זיטליכקייט און יעדער קולטור. נישט לאַנג טראַכטענדיג האָבען די יודען מסכים געווען. אין ערשטען מאָמענט האָבען זיי זיך די זאַך נאָך נישט איבּערגעלעגט געהעריג, נאָר באַלד האָבען זיי זיך אַרום געזעהען, אַז די תורה שטעלט זיי אונטער דער אויפזיכט פון געטליכע און מאָראַלישע געזעצען, אַז זי לעגט אַרויף אויף זיי פליכטען און מצוות, אַז זיי מוזען זיך אונטערוואַרפען אַ שטרענגער דיסציפּלין, מוזען ווערען אָרדענטליכע בירגער פון אַן'אָרגאַניזירטער געמיינשאַפט, קודם כל אָבער זיך פעראייניגען און ווערען איין פאָלק, גוי אחד, טראָגען געמיינזאַם די פעראַנטוואָרטליכקייט פאַרן געזעץ, — אַלץ אַזעלכע זאַכען, וואָס זענען נישט געווען צום האַרצען דעם דעזאָרגאַניזירטען און דעמאָראַליזירטען דור המדבר. האָבען זיי זיך מיישב געווען און חרטה געקריגען. און אַזוי איז קיין אַנדער עצה נישט געווען ווי צו צווינגען זיי אָנצונעהמען די תורה: ערשט ווען דער באַרג סיני האָט זיך אָנגערוקט איבּער זייערע קעפּ אין דער געשטאַלט פון אַ געוואַלטיגען קעסעל און זיי זענען געשטאַנען אין אַ סכנה פערשאָטען צו ווערען און אומצוקומען, ערשט דעמאָלט האָבען זיי מקבל געווען די תורה.

אַזוי פערשטעהט מען שוין אויך דעם בעוואוסטען מאמר חז"ל אין וועלכען עס ווערט דערצעהלט, אַז „כפה עליהם ההר כגיגית" — אַז דער אויבּערשטער האָט זיי פערדעקט מיטן באַרג, ווי מיט אַ קעסעל און האָט זיי געזאָגט: זענט איהר מקבל די תורה — איז גוט, אַ נישט „שם תהא קבורתכם" — וועט איהר דאָרט בעגראָבען ווערען. ס'איז אַלזאָ דערפון דייטליך צו זעהען, אַז די יודען האָבען לכתחילה חרטה געהאַט אויף זייער ערשטען נעשה ונשמע, נאָר מ'האָט זיי מיט כוח געצוואונגען צו דערפילען זייער פערפליכטונג.

דער בעריכט שטעלט זיך אויך אָפּ אויפן חטא העגל, אויף דער מעשה מיטן גאָלדענעם קאַלב, און ווייזט אויף אַ בעזונדערע אייגענטימליכקייט פון יודישען כאַראַקטער. דאָס יודישע פאָלק איז הימטעריש, נערוועאיש און אומגעדולדיג. עס האָט נישט דעם כוח זיך צו קאָנצענטרירען אַרום אַ גרויסער אידעע און האָט נישט די געדולד צו וואַרטען, אויס צוהאַלטען אַ לענגערע צייט ביי דער פאָהן ביז די אידעע איז מנצח. דערפאַר, צוליב זייער אומגעדולד העלפען זיך די יודען שטענדיג מיט אַ „גאָלדענעם קאַלב", מיט אַן'ערזאַץ, דערפאַר זענען זיי מקריב אָפטמאָל די אידעע צוליב אַ געץ.

אָט דער געדאַנק ווערט אויך אַרויסגעזאָגט אין תלמוד אין אַ גאַנצער רייהע מאמרים און אגדתות. עס ווערען נאָך אַ סך אַנדערע זאַכען דערצעהלט, וואָס שילדערן אַזוי טרעפליך די אייגענאַרטיגע פּסיכיק און די מערקווירדיגע כאַראַקטערלאָזינקייט פון יודישען פאָלק.

צי דערקענט איהר אָבער נישט אין יענעם דור המדבר די יודען פון אונזער צייט? — צי זענען זיי דען נישט גרייט אַלעמאָל מקבל זיין אַ תורה, און באַלד ענטווישען זיי זיך און האָבען חרטה? — צי מאַכען זיי זיך דען נישט אַלעמאָל אַנ'אַנדער גאָלדען קאַלב אין זייער נאַציאָנאַלען, פּאָליטישען, געזעלשאַפטליכן און פּאַרטייאישען לעבען?

מ'זעהט, אַז דאָס זענען די אור־אייניקלעך פון די יודען, וואָס זענען געשטאַנען בּיים באַרג סיני...

ליטעראַרישע נאָטיצן / פון יצחק קאַצענעלסאָן

ל. בערמאַן (גראַף-קאַלי)

(צום ערשיינען פון זיין לידער-זאַמלונג)

מיר קענען איהם גוט, דעם גראַף־קאַלי, דעם „פרעהליכען" ליטוואַק וואָס לאַכט און גראַמט ליטוויש וואָך־איין וואָך־אויס, ער שיינט אַרויס מיט זיין פינסקער יודישער שפּראַך און אַסימילירט זיך נישט מיט די פּוילישע דריבקעס, נישט אויף אַ האָר!

זיין כמעט שטענדיג געלונגען צייט־לידעל בעשיינט די ערב שבתדיגע וויצען, איז ער דאָרט אין דעם „פּאַני פּוידזש" דאָס אויבּערשטע פון שטויסעל, צווישען די געוואַגטע אַ סך מאָל, גלייכוואָרטליך, האַלב־פעטע אַנעקדאָטען, אָנצוהערעניש, איז ער דער חשובסטער. עס איז פאַרט אַ לידעל! מען דאַרף עס קאָנען אָנשרייבען דער משקל טאַקע! דער פיינער, אומגעריכטער, העזה'דיגער גראַם! עס איז נישט גלאַט אַזוי אַ גראַם.. נישטאָ קיין מיאוסערע, נישט־נעהמיגע איבּעריגע זאַך ווי אַ גראַם, פון גראַמענשרייבּעריי קעהרט אָפּט בּרעכען.. ס'איז אָבער נישטאָ עפּעס שעהנערעס פון איהם! אַ גראַם איז אַמאָל מעהר אין אַ ליד ווי ש ע ה ן. מעהר ווי וואויל־קלאַנג, גראַף קאַלי פערענדיגט מיט איהם עפּעס־וואָס ער האָט געצילט און האָט געטראָפען... צילען ערגיץ וואו אין אַ פּינטעל אַריין, פּרובּט זיך יעדער, טרעפען אָבער אַזוי, נישט מאַטערנדיג זיך, איז אַנ'ענין... דער וויץ מעג צייטענווייז זיין אַ וואָלוועלער, אַ קאַפּעטשקע פעטלעך — נישקשה, אַ געשיקטען שיסער וואָס טרעפט אין פּינטעלע מינימער צי להבדיל אין פּינטעלע געלעהרטען, איז מען אַלץ מוחל... ס'איז אייגענטליך, נישטאָ וואָס מוחל צו זיין — ס'איז גוט! דער פיינער ריטם, די אָפּגעטאַקטקייט פון פערז האָט דעם וואָכעדיגען אינהאַלט דערהויבען, דער וויץ האָט געקראָגען דורך דעם וואוילקלינגענדיגען גראַם און דעם גאַנצען אידעעלען קלאַפּערגעצייג פונם ליד, אַ תיקון די דאָזיגע סמנים פון אַ ליד, ווען זיי זענען עכט נישט געקינצעלט, האָבען די מעלה וואָס זיי קירצען דאָרטען וואו „רעדעוודיגע" פּראָזאַאיקער האָבען ליב מאריך זיין... זיי שליסען אָפּ דאָרט וואו אַ פּלאַפּלער קען קיין ע ק נישט געפינען. יאָ! גראַף קאַלי קען די קונץ, ער האָט הומאָר, אַ גענוג פאָלקסטימליכען מיט אַנ'איינענער בעטאַרבונג, אַ גראַפּקאַלישע, ער ריהרט יוהר אָפּט מיט זיין גאַלנען הומאָר ... ווי נעהמט זיך דעם גראַף אַליין, אויפן צימבעל...

ער איז גוט, גראַף קאַלי! ל. בערמאַן, איז נאָך בעסער! ל. בערמאַן איז נישט אַזאַ גרויסער פּאָרדינער ווי גראַף קאַלי, ער איז אָבער מעהר דיכטער, נישט דער דיכטער פון דעד לעצטער לאַכעדיגער זייט אין דער צייטונג, הגם די ערשטע זייט פון דער צייטונג גיט אַ מאָל דעם עולם ביליגערען לאַך־מאַטעריאַל ווי די ספּעציעלע וויצען־זייט, ווען ללאַיד־דזשאָרדזש למשל גיט אַזוי אַ בעזוך היטלערן אַך! ווען ער האָט נאָך דער דאָזיגער ענגלענדער גראַף קאַליס טאַלענט! ווען ער זאָגט איהם אַרויס דעם לויב־געזאַנג אין גראַמען!

ניין, מיר האָבען נישט צו גראַף קאַלין, ער איז אָרענטליך, ער חנפעט נישט, ער לאַכט אויס אַלץ וואָס שלעכט איז, בייזוויליג און מאַכט זיך נישט לעכערליך: ער ליובּט קיינמאָל נישט דאָס בייזע, דאָס געוויסענלאָזע... נאָר, ווי געזאָגט, איז ל. בערמאַן בעסער פון גראַף קאַלין. ל. בערמאַן האָט מעהר געמיט, ער האָט אַ לייכטען, לירישען טאָן. מיט ווייניג מיטלען רופט ער ביי אונז אַרויס, ווי ער אַליין בעטיטעלט זיין זאַמלונג לידער — „אומעט און שמייכעל", די עוולה איז נאָר וואָס דאָס לירישע, דאָס בערמאַנישע איז אַזוי וועניג פערטראָטען אין דעם דאָזיגען ביכעל, אין וועלכען גראַפקאַלי האָט אַזוי ברייט צעליינט זיך....

אָרימער בערמאַן! ער מוז נישט אָרים זיין אין לידער, ער מוז זיי האָבען אין די טאַשען, אין די שופּלאָדען מוזען זיך ביי איהם אַרומוואַלגערען ווי נשמות פערוואָגעלטע, די קינדערלעך זיינע. קיין עין הרע זאָל זיי נישט זיין. מאַכען פון די ווייסע פּאַפּירעלעך פייגעלעך, וואָס בעדאַרפען פליהען... אַנ'עוולה! אין דעם דאָזיגען ביכעל איז געווען אַנ'אָרט פאַר זיי זיי וואָלטען זיך געטוליעט צום קלאָרען דרוק פּאַפּיר, ס'וואָלט זיי דאָ וואַרעם געווען...

וואָס אַנבעלאַנגט די פרייטאָג־ און ערב־יום־טוב צייטונגען קען מען דעם דיכטער נישט פערדענקען. די גרויסע סומען, די אמתע האָנאָראַרען טראָגט איהם, מן הסתם אַריין דער גראַף, גראַף קאַלי, אין ביכעל אָבער האָט דער אָרימער ל. בערמאַן, געמעגט האָבען אַ צוטריט... רייכקייט איז נאָך נישט אַלץ, גראַף קאַלי! אַביסעלע ריינע, שיינע פּאָעזיע, אָהן אַ צומיש פון טאָג־טעגליכע פּאָליטיק, אָהן צייטמעסיגען וויץ איז אויך בערעכטיגט אויף אַ בכבודיגען אָרט אין אייערען „לידער בוך"... איך וואָלט די בעמערקונג נישט געמאַכט, ווייל ס'איז שוין פערפאַלען, לאחר המעשה... דאָס ביכעלע איז שוין דאָ! איך בין אָבער זיכער אַז דער דיכטער וועט אינגיכען אַרויסלאָזען נאָך איינס, (מצוה — גוררת מצוה...) און ער וועט נישט פערשעהמען די לייכטע, די חנ'עוודיגע לידער זיינע. וועלכע ווערען געהאַלטען אין שאַטען...

* * *

זומער בענק איך נאָכן שטורם

ווינטער בענק איך נאָך דער בלום,
און איך וואַנדעל ווי אַ שאָטען
אויף דער וועלט אַרום.
ווינטער בענק איך נאָך די שטראַהלען,
זומער בענק איך נאָכן שנעע —
און אין האַרצען, אַך אין האַרצען
טוט דאָרט אַזוי וועה !
ווינטער בענק איך נאָך דער לערכע,
זומער בענק איך נאָך דער קראָה ;
ווינטער! זומער ! אַך קיין לעבען
איז נישטאָ !

איהר זעהט, ה' בערמאַן, נישט נאָר איהר, איך געדענק אויך אַ ליד אייערס אַ ליד, פון אויסוויינינג... פאַרוואָס האָט איהר די ווידמונג צום לידעל נישט געגעבען? מיט עטליכע און צוואַנציג יאָהר צוריק, האָט איהר דאָס דאָזיגע לידעל אָפּגעדרוקט, מיט אַ ווידמונג... וואָס מאַכט זי, די וו ע ל י ק אָ וו ס ק אַ י אַ ? דאַמאָלט האָט מיר די רוסישע ענדונג פון דעם דאָזיגען נאָמען געאַרט... טאָמער דרוקט איהר אָפּ דאָס לידעל מיט דער ווידמונג, דרוקט איבּער, איך בעט אייך, ווי פריהער: וועליקאָווסקאַיאַ, איהר גע דענקט? מיט עטליכע און צוואַנציג יאָהר פריהער האָט איהר גערעדט פון איהר מיט התפּעלות... איהר זענט דאָך אַ בעל־התפּעלות! וואָס מאַכט זי, די וועליקאָווסקאַיאַ? זי מוז שוין זיין עלטער, אַזוי ווי איהר, אַזוי ווי איך... ס'שאַדט נישט, בערמאַן, ס'שאַדט גאָרנישט... מיידעלווייז, קומט מיר אויס, האָט זי געמוזט וואוינען אין וואַרשאַ.. מאָרגע, וועליקאָווסקאַיאַ פּאַסט פאַר מאָסקווע. טאָמער לעבט זי... הע ?

דרוקט בערמאַ[ן], דרוקט, אייערע לירישע לידלעך, מיט די ווידמונגען, דרוקט זיי... מעקט גאָר נישט אויס !

ז

צי ווייסען מיר דען וואָס אייגענטליך איז דער נס, דאָס וואונדער פון אַ ליד? איהר רעדט זעהר אָפּט פונם משקל... דער משקל טאַקי, ליבּער בערמאַן; דער אויסגעהאַמערטער ריטם, דער פיינער אויסדרוק, דער נשמה־פלאַטער, יאָ, יאָ, איך בין מסכים, דאָס מיידעל אָבער אויך, דאָס מיידעל מיט דער רוסישער ענדונג פון איהר נאָמען, דאָס איהר האָט אַזוי מעיטעד מעטייא אויפגעשמעלט אין דער־ווייך [illegible] ליד.

לידער פון הערשעלע

טוך און דעקעל, — האָלץ און אייזען,
פּאַפּ און גומי פול מיט בלייזען,
שטרוי און קריקעס, פּאַס און לעדער,
זוי פערשידען הילכט אַ יעדער...
קנוילט דאָס הינטעל פאַרן טויער,
שפּיצט פונאַנדער שאַרף דאָס אויער,
ווייסט צו בילעווען, צו שוויגען, —
ווער ס'איז פרעמד איהם און ווער אייגען.
און דער מענש, מיט אַלע חושים,
אומהעהאַלפען און מגושים ;
הערט און שמעקט טון שפּירט מ'נעדריבעל,
טאַפּט ז ; זעהט — און בלייבט אַ קריפּעל...

איבּער ווייטע טראָטואַרען,
שלייכען, שלעפּען זיך און שאַרען,
טרעטען, שפּאַנען און שפּאַצירען,
טראָמפּלען, וואַקלען, וואַגלען, ריהרען,
לאָמען, לויפען, טאַנצען, שפּרונגען,
קריכען, קלעטערן און רונגען,
קרעכצען, רייסען, רייבען, ריצען, —
שפּאַרען, קלעצער, זוילען, שפּיצען...
וויפיל פיס אַזוי וויפיל טרעטערס,
וויפיל וואַגלערס און בעגלייטערס;
וויפיל קולות און געקנ[י]מפּער —
טיילמאָל אָהן גאָנ אָפּט מיט שלומפּער:

געשיכטע פון יודען אין לאדז

די שוועריגקייטען פון ל. מאַמראַט ביים גרינדען זיין גאַרנלאַגער אין לאדז

פון ד"ר פ. פרידמאן

(נאָכדרוק פערבאָטען)

די קאָנקורענץ פון אזויפיל לאַגעריסטען און גאַרן פאַבריקאַנטען אין לאָדז, איז געווען א גענוג בעדייטענדיגע און עס האָט אַלזאָ געמוזט ארויסרופען א געוויסע אויפטרייסלונג די ידיעה, אז אזא בעדראָהענדיגער קאָנקורענט ווי לודוויג מאמראָט האָט, דעם 30טען יאנואר 1829 דערלאַנגט א בקשה וועגען א דערלויבעניש אויף צו גרינדען אין לאָדז א גארן לאגער, וועלענדיג הפנים, זיין עקספאנסיע אויס שפרייטען אויך אויף דער מאַזאָווישער וואָיעוואָדשאפט, די איבערגעשראָקענע, לאָדזער לאגעריסטען און שפינער האָבען, העכסטוואַרשיינליך אונטערגענומען געוויסע שריט ביי דער מאַכט פון דער וואָיעוואָדשאפט, ווייל דער פרעזעס פון דער מאַזאָווישער, וואָיעוואָדישער קאָמיסיע, ריימונד רעמבעלינסקי, איינער פון די אָנגעזעהענסטע בעאמטע אין קעניגרייך, א פערדינטער טוער אויפן געביט פו ןדער ענטוויקלונג פון דער פוילישער אינדוסטריע און א קענער פון די ווירטשאפטליכע אָנגעלעגענהייטען, האָט זיך צו מאמראָטס בקשה בעצויגען מיט א פאָראורטייל און אין זיין שריפט צו דער רעגירונגס קאָמיסיע פאר אינערליכע ענינים האָט ער איהר בעדעקט מיט א שארפער קריטיק:

„דער דערמאָהנטער, קאַלישער שפעקולאנט (מאַמראָט) האָט די העזה אָנצונעהמען די נישט־אייגענטליכע געשטאַלט פון א אפוטרופס איבער דעם דערפאָלג פון די לאָדזער פאבריקען, בעת אין דער אמת'ן האָט ער גאָר אין זינען זיינע רווחים, ווי עס איז דער שטייגער ביי יודען, וועלכע, זוכענדיג אייגענע און גרויסע פערדינסטען, בעפאַרבען זיי זייערע פאָרשונגען. — אין לאָדז געפינט זיך א שטארקע און גוטע שפינעריי, ווענדישעס און אין פאביאַניץ איז פאַראַנען א לאגער פון אויסלענדישען גארן... דערצו דארף מען נאָך צוגעבען, אז גייער, אין לאָדז האָט איינציג אויף לאגער א בעדייטענדיגען רעזערוו פון אויסלענדישע גארנס, וועלכער קען פערקויפט ווערען אויף יעדען פערלאנג פון די וועבער און, אז הער קאַפיש וואָלט געהאט חשק — אין פאל פון א געברויך, — צו האָבען די מעגליכקייט צו פיהרען אָט אזא ארט האנדעל — דעסטאָ וויניגער פיהלט זיך די נייטיגקייט פון מאַמראָט'ס אָנגעבאָטענער, מכלומרשטער אפוטרופסות איבער די לאָדזער וועבער".

„שליסליך, — שרייבט ווייטער רעמבעלינסקי— ברויך זיך דער דערמאָהנטער יוד נישט צו זאָרגען וועגען דעם דאָזיגען דערפאָלג פון די פאבריקען אין דער שטאָט לאָדז, וועלכע זענען דורך מיר געגרינדעט געוואָרען, און דער דערפאָלג פון וועלכע עס קען קיינעם נישט מעהר, ווי מיך אָנגעהן און אויף וואָס— איך פערשטעה — די רעגירונגס - קאָמיסיע זעהענדיג די דערגרייכטע רעזולטאטען, וועט זי זיין געניגט מיר אָנצוטרויען און וועט בעווילליגען זיך אויף מיר צו פערלאָזען."

„די דערפאהרונג ווידער, האָט מיר קלאָר געמאַכט די שעדליכקייט פון דעם איינפלוס, וואָס עס האָבען די יודישע שפעקולאַנטען אויף דער פאבריקאציע פראָדוקציע; גאנץ אָפט זענען זיי (די יודישע שפעקולאנטען) נישט גענוג מאָראַלע, זייערע דערטיילען איבער־פראָפאָרציאָנעלע קרעדיטען און די שאָדענס, וואָס זיי האָבען דערפון, בעמיהען זיי זיך אויסצוגלייכען דורך לאָרענישען און הינטערגענגלעך, זיי פערדאַרבען דעם מאָראַל פון די פאבריקאנטען, דערפיהרען זיי צו אומאיבערלעגטע אונטערנעמונגען און די לעצטע, ווערענדיג פעראָרימט, דערגעהען זיי צו דער מדרגה פון פולשטענדיגע ירידה, וואָס עס געהט זיי (די יודען שפעקולאנטען) אַבּפאָלוט נישט אָן — ליידער האָבען מיר דערפון גאנץ קלאָרע בעווייזען אין אלעקסאנדער און אָזאָרקאָוו. אזא עהנליכע פראַקטיק אין לאָדז, וואָס זאָל געבען אזעלכע שעהנע אויסזיכטען — וואָלט איך מיר צום ווענינגסטען געוואונשען."

רעמבעלינסקים שריפט פול מיט זעלבסטווירדע און אונזיכערקייט, אדורכגעדרונגען מיט דעם בעוואוסטזיין פון זיין בעדייט פאר דער ענטוויקלונג פון דער לאָדזער אינדוסטריע, האָט געמאַכט אַן' איינדרוק. אויסערדעם האָט זיך רעמבעלינסקי נאָך פעררופען אויף'ן פונקט פון אָפמאַך אין 1821 צווישען דער רעגירונג און די דייטשע פאבריקאנטען אין זגערזש, וועלכער האָט מכלומרשט אויך פערפליכטעט לאָדז, לויט וועלכען עס איז פערבאָטען צו יודען דאָס בעזעצען זיך אין דעם נייעם פאבריקס־געגענד. שטיצענדיג זיך אויף דעם, דורך רעמבעלינסקין, ציטירטען פערבאָט, האָט די רעגירונגס־ קאָמיסיע פאַר אינערליכע ענינים, אין איהר רעזאָלוציע פון 31טען יולי 1829, אָפגעזאָגט מאמראָט'ס בקשה.

דערווייל האָט אויסגעבראָכען דער נאָוועמבער־אויפשטאַנד, די אויפטרייסלונגען אין דעם ווירטשאפטליכען לעבען צוליב די מלחמה אָפעראַציעס האָבען אָבּגעאַרבירט אויך מאמראָטען, וועלכער האָט, טראָץ דער מלחמה נישט איבערגעריסען זיין סוחרישער טעטיגקייט אין דער קאַלישער וואָיעוואָדשאפט, אין אפריל 1831 האָט זיך מאמראָט מתחיב געווען בסדר צו בעשעפטיגען די וועבערס פון באַנוועל־אויס ארבייטונג אין דער קאַלישער וואָיעוואָדשאפט, בתנאי, אז עס וועט איהם דערלויבט זיין אריינצופיהרען דרייהונדערט צענטנער גארן פון אויסלאנד, אָהן צאָל־אָפּצאָהל. די וואָיעוואָדישע קאָמיסיע האָט מאמראָטס בקשה היים אונטערשטיצט, ווייל, צוליב דעם מאַנגעל אין אונטערנעהמונגען, וואָס זאָלען ווען לען בעשעפטיגען אָרימע וועבער", זעהט זי אין מאמראָט'ן „דעם איינציגען אונטערנעהמער וועלכער האָט ביז איצט זעהר פיל מיטגעווירקט צו דעם אויסהאַלט פון די אָרימע פאבריקאנטען אין דער קאַלישער וואָיעוואָדשאפט". אויך, אין 1833 בעשטעטיגט די וואָיעוואָדישע קאָמיסיע נאָכאַמאָל, אז „אין דער צייט פון דער לעצטער רעוואָלוציע... האָט מאמראָט, אָהן א שום ספק, מיטגעווירקט צו דעם אויסהאַלט פון דער עקזיסטענץ פון די וועבערס אין דער היגער וואָיעוואָדשאפט".

מאמראָט לאָזט אָבער ווייטער נישט אראָפּ פון אויג לאָדז. אז דער מלחמה־שטורעם איז אדורך, בענייט ער זיין בקשה, אום 17טען יאנואר 1832, דער נייער פרעזעס פון דער מאַזאָווישער, וואָיעוואָדישער קאָמיסיע, גראף פראנצישעק פאָטאָצקי, האָט אויך אָנגענומען א נישט־גינסטיגע שטעלונג צו מאמראָטס בקשה און איבערחזרענדיג די, אונז שוין בעקאנטע, רעמבעלינסקיס ארגומענטען, דערגעהט ער צו א ווייטערדיגען אויספיהר: „ווייל די יודישע שפעקולאַציע, וועלכע מאַסקירט זיך מיט דער מכלומרשטער אויסרעכנונג פון די מצבים פון די היימישע פאבריקאָנטען, בעת אין אמתן זענען זיי נאָר אויסען זייערע פריוואטע רווחים איז א ווילען צו דערפיהרען די פאבריקאנטען צו א דעמאָראַליזאציע, צו בעלאַסטען זיי מיט חובות, און לסוף זיי אוממעליך צו מאַכען דאָס דערהאַלטען פון די פאבריקען, א זאך וואָס זיי (די שפעקולאנטען) קענען, בפרט איצט, ביי די מינימאַלע פערדינסטען, זעהר לייכט אדורכפיהרען". לסוף האָט דער גראף פאָטאָצקי געבראַכט נאָך א שפּאָגעל נייעם ארגומענט: היות, ווי אין לאָדז עקזיסטירט א פאַבריק פאר ביינוועל שפינעריי, וועלכע איז פערבליבען נאָך דעם פערשטאָרבענעם ווענדיש און היות, ווי די רעגירונג האָט, בשעתו, דער דאָזיגער פאבריק אויסגעבאָרגט 214 טויזענד פוילישע גילדען און, כדי זיך צו פערזיכערען דעם חוב, האָט די רעגירונג איבערגענומען די ארמיניסטראציע פון דער פאבריק, דעריבער ווען מאמראָט זאָל בעקומען א קאָנצעסיע אויף צו גרינדען אין לאָדז, א גארנלאגער, וועט ער שאָדען ברענגען ווענדישעס פאבריק און די רעגירונג וועט נישט קענען צוריק בעקומען איהר חוב.

אָבער דאָס מאָל איז די מיינונג פון דער וואָיעוואָדישער קאָמיסיע נישט געווען דאָס צינגעל פון דער וואָג. לויט דער רעציזיע פון דער קאָמיסיע פאר אינערליכע ענינים פון 23טען אָקטאָבער 1833, איז די וואָיעוואָדישע קאָמיסיע בעאויפטראַגט געוואָרען מאמראָטס בקשה גינסטיג צו ערלעדיגען.

ענדליך האָט מאמראָט, נאָך אזויפיל שוועריגקייטען געגרינדעט זיין לאָדזער גארן־לאגער, נאָך א געוויסער צייט האָט ער, שותפות מאַכענדיג מיט דוד לאַנדע, זיין לאגער פערגרעסערט, אזוי, אז צו יענער צייט איז דאָס געווען דער גרעסטער גארן־לאגער אין לאָדז.

זי גלויבט שוין אין מגילת רות!..

א שבועות־בעגעגעניש

פון י. אבערזשאנעק

יא, איך געדענק, ווי עס וואָלט היינט געווען, ווען איך בין, נישט היינט געדאַכט געווען איין זכר אין מאָסקווע. איין זכר אין א פענסיאָנאט צווישען בלויז נקבות.

געווען איז דאָס מיט עטליכע יאָהר צוריק, ווען דער הלוך האָט גע'ילך'ט, ווען געלד איז געווען בלאָטע, ווען ס'„פעקעל" איז איבערנאַכט געוואַקסען. ווען די שעניקעס זענען געווען אָנגעפיהלט מיט „וויד זעווסקע שטיקלעך", מיט פאָזנאנסקים „גאַטקעס", און שייבלערס נאָז־טיכלעך. דאַמאָלט, ווען מלמדים זענען איבערנאַכט געוואָרען „מיליאָנטשיקעס", ווען קצבים האָבען „געהאַקט די זייטען" לויטן דאָלאַר־קורס, ווען יעדער קבצן האָט זיך געוואָרפען מיט „מיליאָנען".

שבועות איז דאַמאָלט אויסגעפאַלען פונקט ווי הײ־יאָהר: פרייטאָג און שבת. צום שבועות האָט זיך מיטגעשלעפט צוויי טעג „זשעלאָני שוויאָנטקי", זאָגט דאַמאָלט צו מיר מיין יודענע:

— הערש מרדכי, ווייסטו וואָס איך וועל דיר זאָגען?

— וואָס וועסטו זאָגען, פייגעשי? — האָב איך זי געפרעגט.

— איך מיין, אז דו זאָלסט אוועקפאָהרען אויף יום־טוב, אין א פענסיאָנאט אריין, ס'איז פיר טעג יום טוב. פאָלג מיך, פאָהר אויף פיער טעג אויף „אָדפאָטשינעק".

האָב איך געפאָלגט מיין ווייב'ס עצה, און בין אַוועק אויף יום טוב אין א פענסיאָנאט אריין.

צו מיין שלימזל, בין איך אריינגעפאַלען אין א פענסיאָנאט אריין צווישען בלויז ווייבער. קיין זכר איז נישט געווען אויף קיין רפואה.

ווי איך בין נאָר אריין איבער דער שוועל פון פענסיאָנאט איז מיר ענטקעגענגעלאָפען די פענסיאָנאטניטשקע, א יודענע מיט א פעטען גוידער, מיט א גלאַנצענדיגען פנים, ווי ס'וואָלט געווען אויסגעשמירט מיט קאָקוס־פוטער, א פיגור ווי א ביער־פאַס און מיט איהר „צארטער" באריטאָן־שטימעלע געשריגען

— ס'קאַציל קומט!

— זיין זי ווילקאָמען!

— וויטאמי.

— פראָשימי.

— פראָשען דאַלעי.

— מאַכען זי זיך וויגאָדנע.

— ניעך שיען פאַן ראָזביעזשע

— צאָ פאַן בענדזשע יאַד?

— מאָזשע מלעטשקאָ?

— מאָזשע שיאַדלע?

— א מאָזשע פאַן גלאָדני?

— דאָס אַלץ האָט זי א שיט־אויס־געטון אין איין מינוט, איך בין געשטאַנען א צעמישטער מיט די טשעמאָדאַנעס אין די הענד, און זי האַלט אין איין מאַהלען מיט איהר „וויאַטראָק".

האָב איך מיר גענומען ביי איהר בעטען:

— פראָשען פאַני, לאָזט מיך, אוועקשטעלען די טשעמאָדאַנעס, די הענד פלאַצען מיר דאָך!

האָט זי מיך געהערט ווי דעם קאָטער און ווייטער אויסגעשיט איהר ביסעל סחורה, וואָס זי האָט „נאַ סקלאַדזשע".

הערענדיג דער פענסיאָנאַטשקעס קבלת פנים האָבען זיך גענומען עפענען פענסטער, פון איין פענסטער האָט זיך ארויסגערוקט א בלאָנדין קעפעל, פון א צווייטען פענסטער — א געקרייזט שווארץ קעפעל, פון א דריטען פענסטער — א „גאָלדען" קעפעל, קעפלעך און קעפלעך, אייגלעך, ליפעלעך, ווייסע ציינדלעך.

ווי איך זעץ מיך אוועק עפעס טועם זיין. הייבט אָן געהען א „דעפילאַדע" ווייבער און מיידלעך, יונגע און אַלטע. הויכע און דארע, נידריגע און דיקע. איינע אין א שלאָפראָק, א צווייטע אין א פיזשאַמע, די פענסיאָנאטניטשקע „זאפראָשעט" יעדע צום טיש. שטעלט זיי פאָר:

— פאָני שטשופאַקאָווע.

— פאַננע שפראָטובנע.

יעדע רוקט מיר אריין ס'„פופטעל". יעדע קוש איך אין דער האנד. און אין איין מינוט בין איך געווען ארומגערינגעלט פון אַלע זייטען, ווער האָט שוין געקענט עסען? אז דער ביסען איז מיר געבליבען שטעקען אין האַלז. יעדע האָט געוואָרפען אַן'אייגעל, יעדע האָט געשטעלט פראַגען, און איך האָב געמוזט ענטפערען — איך בין געווען אויף געהאַקטע צרות!

פרעג איך די פענסיאָנאַטניטשקע:

— זאָגט מיר, איך בעט אייך, וואו זענען דאָ אייערע מענזשאַטקעס?

— נישטאָ! קיין ברעקעל מאַנספערשוין איז דאָ נישטאָ. איהר זענט דאָ איין פאַר הויזען.

— איהר הערט? האָט די יודענע מיטן פעטען גוידער ווייטער געזאָגט — איהר וועט דאָ האָבען א „ראַי", אין אייער מאַמעס בויך איז אייך אזוי גוט נישט געווען ווי ס'וועט אייך דאָ זיין. מ'וועט אייך שטאָפען און קראָפען, א קליינינקייט, איין פאָר הויזען צווישען עטליכע און דרייסיג ספּודניטשקעס!

נו, האָב איך עס אביסעל געהאָט א „ראַי" ווינש איך עס נישט מיינע שונאים. ביים מיטאָג בין איך געזעסען צווישען א באַליאַסטרע פון 36 ווייבער. איך בין געזעסען אויבען־אָן און „געפיהרט טיש", ווי א רבי להבדיל. אַלע האָב איך געמוזט „באַוויען" און זיי דערצעהלען „טלוסטי דאָווטשיפען". איך האָב געמוזט האַלטען „רובנע וואַגע". ד.ה. נישט צו־פיל קוקען אויף איינע, טאָמער האָב איך מיך „דאָוואַלעט" צו איינע, האָט עס פערדראָסען די צווייטע. שפּאַצירען בין איך געגאַנגען מיט 36 שטיק. 9 פון רעכטס, 9 פון לינקס, 9 פון אונטען און 9 פון פאָרענט. און איך אין דער מיטען. איינע האָט געזינגען, א צווייטע האָט דעקלאַמירט. נאָך אזא „שפּאַצירעל" בין איך געפאַלען א טויטער. דער קאָפּ האָט מיר געהאַקט ווי מיט האַמערס. די פיס האָבען מיר געבראָכען, ס'האַרץ האָט געקלאַפּט. ס'האָט מיך געשטאָכען אין די זייטען. כ'האָב געסאָפעט ווי א לאָקאָמאָטיוו, און טאָמער האָב איך מיך געפּרובט אַ־ביסעל צושפּאַרען, איז איינע אריינגעקומען... באַרגען א ביכעל, די צווייטע נאָך א ציטונג, די דריטע איז געקומען פרעגען ווי שפּעט ס'איז. איינע איז אַריין און די צווייטע ארויס.

אין מיטען נאַכט, כ'בין שוין געשמאַק געשלאָפען קלאַפּט מען אין דער טיר.

— קטאָ טאַם? — פרעג איך.

— סאָנשאַדקאַ!

— סאָנשאַדקאַ? אין מיטען נאַכט א סאָנשאַדקע?

איך עפען די טיר, קומט טאַקע אריין מיינע א שכנטע, א יונג ווייבעל ארומגענומען אין א לייבטען שלאָפראָק.

— וואָס איז געשעהען? — פרעג איך זי.

— „מאָזשע מאַ פאַן טערמאָמעטר? — האָט זי מיך געפרעגט.

— טערמאָמעטר? באָ צאָ שען מטאַלאָ?

— „זדריע מי שען, זשע מאַם פאָדוויטשאָנאָן טעמפּעראַטורע" — האָט זי געענטפערט.

איז עס דאָך א „סאָנשאַדקע", האָב איך איהר ארונטערגעלייגט דעם טערמאָמעטער. כ'האָב געקוקט אויפן זייגער, און דער שפּיץ איז געווען. אז דער טערמאָמעטער האָט זיך איינגעשפּאַרט און פאַר קיין פאַל נישט געוואָלט ציהען... זי האָט אפילו געזאָגט, אז דער טערמאָמעטער ציהט נישט, איך האָב אָבער געזעהען, אז זי „ציהט" נישט...

אזעלכע צרות האָב איך געהאַט פון מיין שבועות פענסיאָנאַט. אָבער די ערגסטע צרה האָב איך געהאַט שבועות ביינאַכט.

שבועות ביינאַכט, האָב איך ווי תמיד גענומען זאָגען תיקון. פּלוצים עפענט זיך די טיר און עס קומט צו מיר אַריין מיין „אינטעליגענטנע" שכנטע, וואָס פלעגט אייביג קומען צו מיר נאָך חצות... „טוישען א בוך". הערענדיג דורך דער טיר, אז איך בין וואַך פרעגט זי מיך:

— איהר שלאָפט נישט?

— אויב אזוי האָב איך אייך טאַקע געוואָלט עפּעס פרעגען.

— פּראָשען באַרדזאָ, פרעגט.

— איהר ווייסט, אז היינט איז שבועות?

— איך וויים, וועגען וואָס פרעגט איהר דאָס?

— וועגען מגילת רות,

— איהר גלויבט אין דער מעשה פון מגילת רות? — — —

— געוויס. און איהר?

— איך נישט, איך גלויב נישט די גאַנצע מעשה.

— פאַרוואָס גלויבט איהר נישט?

— איך גלויב נישט, אז ס'זענען דאָ אזעלכע שוויגערס אויף דער וועלט ווי נעמי איז געווען, איך האָב אויך א שוויגער, איז דאָס א מכשפה, אַנ'אַרורה, א פאַלשע קאַץ, א גיפטיגע שלאַנג, ס'געפעלט איהר נישט, וואָס איך רויכער פּאַפּיראָסען, ס'געפעלט איהר נישט, וואָס איך געה אויפן „פּייוו", טאָמער „כאַפּ איך א שמועס" מיט מיין סובלאָקאַטאָר, איז זי דאָ אינמיטען — אזא שלאַק איז מיין שוויגער! און נאָר מיין שוויגער איז אזא שלאַק? וועלכע שוויגער איז בעסער? נישטאָ צווישען די שוויגער איין רעכטער ביסען — בין איך גערעכט?

— יאָ, איהר זענט גערעכט, אָבער וועגען וואָס זאָגט איהר דאָס?

— איך זאָג דאָס טאַקע אקעגען דער שוויגער נעמי, איך גלויב נישט, אז אַנ'אייגענע שוויגער זאָל איהר שנור פּאָזוואָלען צו געהען אין א שייער אריין צו אזא רייכען קאַוואַליר ווי בועז איז געווען. א היינטיגע שוויגער, און אַנ'אַלמנה דערצו, וואָלט זיך מיט אזא „פּעטען העכט" אַליין אויך נישט געקרעקט... אזא שוויגער ווי נעמי קאָן מען נאָר טרעפען אין דער מגילה!

— ווער ווייסט ווי לאַנג נאָך זי וואָלט אזוי געדערט, ווען נישט א צווייטע שכנטע וואָס איז פאַרטאָג, געקומען מיך פרעגען „ווי שפּעט ס'איז", און זעהענדיג די פּרי ביי מיר אין שטוב האָט זי גאָרנישט געזאָגט און פערמאַכט די טיר אויף דער אנדערער זייט.

וואָס איז געווען דער סוף? דער סוף איז געווען א ביטערער: צומאָרגענס אין דער פריה האָבען מיר ביידע, איך און מיין שכנטע, וואָס גלויבען נישט אין מגילת רות, — גענומען איינפּאַקען די פּעקלעך און אַנטלויפען פון פענסיאָנאַט. פון דער מעשה האָט זיך דערוואוסט מיין ווייב און דער ווייבעלס מאַן. איך האָב מיך גע'גט מיט מיין פרוי און דאָס ווייבעל האָט זיך גע'גט מיט איהר מאַן.

— וואָס איז איצט?

— איצט זענען מיר ביידע: איך און דאָס ווייבעל מאַן און פרוי. איך פאָהר נישט מעהר אויף שבועות אין פענסיאָנאַט, און זי גלויבט שוין אין מגילת רות!...

שבועות ביי ישראל משה וויטעבסקער

פון ח. י. בונין (חב"ד'יש)

האט איהר אמאל געזעהען די וויסעל אין א זו מערדיגען בעגינען, בעת זי שווימט אויפן גאונישען שטיגער, ווי א ריזיגער אדלער פאטשט מיט די צוזיגענע פליגלען, איבער די כוואליעס פונם הויכען לופט־ים; מיט זעלטענער רוהיגקייט און שמיכעלדיגער לייטזעליגקייט וויגט זי זיך, ארוף און ארונטער, און מיט גרויס תענוג, נישט איבערכאפענדיג די מאס אויף איין זייט מעהר איידער אויפן צווייטען; אבער איהר ארויסגעלאזענער אטעם גיסט זיך ברייטהארציג צונויף מיט די פון ביידע איהרע זייטען צוגרינטע לאנקעס, און נאך ווייטער שלאגט ער אן אין דעם טיף פערקלערטען וואלד מיט די שאטענס וועלכע ער ווארפט פון זיך איבער אויף דעם נאהענטען ארום? —

און א ריזיגער זייל שטילקייט הויבט זיך אומגעזעהענערהייט פון איהר אויבערפלאך, הויבט זיך וואס העכער און העכער ביז ער דערגרייכט די טונקעל בלויע שטילקייט, וועלכע וויקעלט אום דעם צארטען איידעלען פערטרוימטען הימעל....

לפנים זעהט אויס, ווי די רוהיגקייט זאל האבען ארורכגעשניטען די וואסער מאסע ביז אין די טיפע שיכטען אריין. אין אמתען אבער, אז איהר וועט זיך פון דעם אויבערפלאך פון־טייך אראפלאזען ארונטער וועט איהר ערשט דארט, אין זיין טיפען בוזעם, דערזעהען א צורודערונג ביז גאר, ס'קאכען און כוואליעווען צונויפגעקנוילטע שטראמען. אבער די אינעווייניגסטע אומרוהיגקייט איז א סך פערכאפענדער, כישופדיגער, איידער דאס ליארמען און פילדערען פונם טייך „בפרהסיא", אז אלע זאלען זעהען וואס ער קאן...

אזא שעהנע, ביז גאר עכטע, קלונשאפט האט זיך ארויסגעשיילט אין שבועותדיגען יום טוב פון די פנימער ביי אמאליגע חב"ד'ניקעס. ס'האט אין זיי געקאכט און געזאדען אינעווייניג, אבער אויף די פנימער — שא שטיל, חכמה האט זיך געלאזט לייענען פון זייער בעוועגונג, בעזונדערס בעתן דאווענען אין דעם חב"ד'ישען „מנין", דארט אין די בעהאלטענע קרייזען פון מארך און הארץ האבען זיך צעשפילט צושפאנטע און מיטרייסענדע מחשבות:

אזוינע למשל, וואס האבען זיך געדראפעט אויף פלאטשיגע בערג; אנדערע פון זיי האבען גענומען און מיט פלאם פייער רייסען בערג פון ווארצעל (די הויכקייט פון בארג האט געשטילט נישט זייער דורשט) זיי האט געחלשט זיך אריינצוקומען וואס טוט זיך דארט ביי איהם אונטערן ווארצעל...), ביי אנדערע האט פלוצלונג פון עפעס א עכגער לאך, א שפאר־געטון ארוים א ריזיגע מחשבה מאסע און ווילד, ווי א שטיק אפגעריסענער פעלז, גע טון זיך א זעץ אראפ... אבער דער גאנצער „יאריד" וואס האט געקאכט אינעווייניג האט פון דרויסען זיך גאר נישט ארויסגעזעהען...

דער גרעסטער טייל חסידים שטעהט זיך אויף איין ארט, אומבעוועגליך און דאווענט, ווער אנגעשפארט אויף א הרובע, ווער האלט זיך פעסט ביים האנטטוך, וואס הענגט אראפ פון פארענטש אויף דעם בעלעמער; אנ'אנדערער שטעהט אין דער זייט ביי א ווינקעל און האלט אין איין קנאקען מיט די פינגער ווי דאס צולאזען די פליגלען פון א פויגעל בעת זי נעהמט זיך איבערהיפערען פון איין צווייגעל צום צווייטען; און געוועזען אזוינע חב"ד'ניקעס וואס פון זייער חב"ד'יען זיך האט ארויסגעקלונגען א זיסע שטילע בענקשאפט צום אויבערשטען אט ווי א שטראהל וואס האט בעת די זון רוקט זיך פון איהם אוועק אין די מרחקים, פערבלאנדזשעט אין א בלאטע...

און געוועזען צווישען אלטע חב"ד'ניקעס אזוינע משונהדיגע בריאים, וואס בעתן דאווענען אין טאג פון מתן תורה האבען זיי אין סאמע מיטען דאווענען גאר זיך אוועקגעלאזט אין א „נסיעה" אויפן ים... גלאט אזוי זיך, אזא טבע האבען זיי געהאט: שטעלען זיך אין מיטען ים און קוקען און קוקען אויף די פלאי פלאים, וואס פלאטערען צווישען הימעל און וואסער...

אין אזוינע נסיעות, האט די גאנצע וועלט אין זיי זיך צעוואקסען, ווי א בליהענדיגער לעבעדיגער נס...

א שעה פאר מנחה בערך, א ריינער בלויער הימעל, די לופט פריש, שמעקעוודיג ווי ערשט געבוירען. ישראל משה, פון די גאר געהויבענע ‚משכילים" אין חסידות, האט גענומען פון דער זייט פון די אויגען ווינקעלעך איבערוווארפען בליקען אויף די חסידים, וואס זענען געקומען איהם גוט יום טוב ביטען: ווי זעהט אויס ביי זיי די שטימונג נאך א דאווענען, מיט א שבועותדיגער חסידות. אבער די פנימער אליין האבען שוין געזאגט עדות: פון איבער די שטערנס האט זיך צוגאסען אויפן גאנצען געזיכט א מילדע רחבות, א פיינער שמייכעל געפלאכטען פון וויכקייט מיט קלארקייט, דאס האט ישראל משה'ן זעהר הנאה געטון.

דער שטייגער ביי חב"ד'ניקעס אום שבועות איז געוועזען אזוי: נאך א געשמאקען דרימעל נאך דער שבועותדיגער סעודה זענען חסידים זיך צונויפגעקומען אין א מסיבה צום ראש החסידים פון שטעטעל און מ'האט פערבראכט ביי א גלעזעל וויין, ניגונים פעהלען נישט און שמחה אוודאי, נאר אין דער שמחה פון שבועות האט געשטעקט ביי חב"ד'ניקעס א סך מעהר תענוג איידער „האפקען זיך".

חוץ נאר איין זעליג דער „טשמיכון" האט מיט זיין צושויבערטער פערדרעהטקייט אביסעל קאליע געמאכט די חסידישע הארמאניע, אדרבא, דאס איז געוועזען א יונגערמאן א בר דעת וואס צוקייט נישט שלעכט א ‚ווארט" חסידות, נאר — געה טרעף פון וואס און פונוואנען — אינעווייניג ביי איהם האט זיך פערקליבען א קליין „שד'ל" און האט איהם געקיצעלט, געטאטשעט: „דער גאנצער ענין איז עפעס מוקשה'דיג....' אז „די שכונה וועט ביי איהם זיין שוין צוקאפענס" וועט ער נאך מן הסתם אלץ מורמלען; „עפעס איז נאך אלץ מוקשה'דיג".

זעליג דער „טשמיכון" האט געקריגען פינף הונדערט רובעל נדן, א שעהנע מטבע אין יענע צייטען. נאך דער חתונה האט ער גענומען מסחרן מיט געהילץ. אהין אהער דעם נדן צוטרענצעלט — און געווארען א גמרא מלמד, מיט א צוגאב צוויי קינדערלעך, איינס נאך אויף דער מאמעס „קעסט", דאס אנדערע איז שוין אויף גאטס בעראט. דאס ווייב מאכט צו איהם:

„זעליג, וואס איז דער תכלית? די געדערים טריקענען... די קינדערלעך — געל און גרין, אזש דאס הארץ פערגעהט..

מאכט זעליג צוריק: „אוודאי! וואס דען! א הארץ איז א שטיין, וואס? נאר געה מאך עפעס אז דער גאנצער ענין איז עפעס מוקשה'דיג....

אויפן טיש איז שוין געשטאנען עטליכע פלעשלעך וויין, א טעצעל מיט קעלישקעלעך, א שיסעלע לעקעך. חסידים האבען זיך אויסגעזעצט ביים טיש, ישראל משה אויבענאן. דער קאפ אויפגעבונדען, ווי ער וואלט איצט גערוהט אין א מסיבה, פון בוימער מיט שטראהלען... די זייט פנים וואס איז געווען אנגעקעהרט צום פענסטער, איז געוועזען בעגילט מיט א בלאנקענדיגער רויטקייט פון עטליכע צושפילטע זונען־פונקען, די אנדערע זייט איז געוועזען בעליגט מיט א זיסען אומעטיגען שאטען....

ווי מ'געהט מעסטען עפעס א טייערען אוצר האבען חסידים גלאסען אויסגעצויגען די הענד צו די שפיגעלדיגע צורויטעלטע קעלישקעלעך, מיט די ערשטע צוויי פינגער אנגענומען דאס קעלישעקעל, מיט איין אויג אריינגעקוקט אינעווייניג — צי איז דאס טאקע די משקה וואס דער „פסוק" מאכט — און אלע ווי איינער האבען ארויסגעזונגען א ברייטען „לחיים":

„לחיים, ר' משה! לחיים, אלעמען. דער אור פון סיני זאל לייכטען אין יודען, מאכען א דרך צו ביאת המשיח!"

נאר איין זעליג האט נאך געהאלטען דעם קעלישעקעל אין האנד און גע'ישובט זיך: יא נעהמען, אפשר נישט... פארט איז עפעס דער גאנצער ענין מוקשה'דיג..

„לאז דיך געמאכט — האט ישראל משה איהם אויסגע'בטל'ט מיט א ליבען שמייכעל אין די ווינקעלעך פון די ליפען — פאלג א אלטען חסיד און מאך נישט קיין שהיות: שווענק דורך אביסעל דעם האלז — וועט דיר ליכטיג ווערען אין מוח..

פערשטעהסט? אזוי איז דער ענין דערפון: אז דער חומר פערנעצט זיך פון א חסידיש ביסעל בראנפען— פערלירט ער אין וואג... א פשוטער קל וחומר: מה־דאך א פויגעלע פליהט, א נשמה פון א יודען א פשיטא שוין...

זעליג האט אויסגעגלאצט א פאר אויגען. משמעות די לעצטע ווערטער ישראל משה'ס האבען איהם א פיק געטון.. פון קאנטעטקייט האט ער געכאפט אהן אויסגעליידיגט דאס גלעזעלע ביזן דעק, און מאכט צו ישראל משה'ן:

„נו, ר' ישראל משה! אדרבא! ס'איז דאך עפעס שבועות אויף דער וועלט, מיט א תורה וואס א יוד מאכט מיט איהר דורך וועלטען.. מילא, קשיות אין דער זייט, אבער פשט? וואס איז טאקע דער פשט פון „נעשה ונשמע"? עפיס גאר בעזונדערע סדרות: פריהער „מעשה" דערנאך „נשמע"? ס'לייגט זיך נישט אויפ'ן שכל... און גלאט וואס איז טאקע דער טייטש פון „נשמה", הא? לאמיר געהן כסדר: פיעה למשל, האבען מיר א קיומא לן — פרענט, די זון — לייכט, א קוואל שלאגט שוין גאר אהן א שיער... און א נשמה? משמעות, זי טאנצט שוין אויף אלע חתונות? נואס?"

„אזוי גאר, ר' זעליג דער „טשמיכון", מעהר פעלט שוין דיר נישט, הא? ווילסט שוין אלץ האבען אויסגעלייגט אויף דער לאראמע? טא הער זשע אויס. „נעשה ונשמע" איז דער פשט — מאכען "כורך": פערשטעהן און טון מיט איין שפאן, אין איין שלונג — איצט פערשטעהסט. שוין דעם פשט פון א נשמה, הא? טא נעהם, פעטוך, דו איינער און מאך „לחיים".

ישראל משה האט זיך צעוואקסען, ס'האט איהם געדוכט אז ער איז איצט גאר ביים בארג סיני און שפרינגט דארטען מיט אלעמען אינאיינעם: „נעשה ונשמע"!

„יודען, נעהמט צוביסלעך, מיט א אמת נעהמט, וואו א יוד שטעהט און געהט איז סיני ... !

חסידים האבען זיך צעווארעמט, מ'האט גענומען יאגען די גלעזלעך איינס נאכן אנדערען. ס'האט געברענט אונטער די הענד. אפילו ביי זעליגן האט זיך אלץ גענומען רעכטס. שוין אויס „מוקשהדיג". האט ער גענומען זיך שארען, וואס פרישער וואס לעבעדיגער, צו דער "חברה" גלעזלעך... און די קעלישקעלעך האבען גענומען איינס נאכן אנדערען זיך קוליען זעליגן אין מויל אריין...

ישראל משה איז ערשט אריין אין די פעדערען, גענומען זאגען מיטן גאנצען קנאק, אלע נאך איהם, ער קנאקט מיט די פינגער, מיט א ברען, א שטייגער ווי אין מיטען דאווענען, און זעליג האט צוגעפייפט... אין אנהויב איז עס צוגעגאנגען שטיל, אט ווי בעת מ'הויבט אן זאגען חסידות, דערנאך — וואס העכער, לעבעדיגער, זודיגער, ביז דאס געזינגעריי האט ארויסגעפלאצט פון שטוב אין דרויסען ארויס...

„שוין צייט מנחה דאווענען — האט ישראל משה מיטאמאל א פאטש געטון אין טיש — נאר פארן דאווענען וועל איך אייך דערצעהלען א גוט ווארט פון אלטע חסידים. אלטע חסידים האבען געזאגט: „א וועלט אהן קשיות איז ווי א געקעכץ אהן זאלץ".

נאפאלעאן האט בייס רבי'ן געפרעגט אן עצה

פון מנשה אונגער

— 2. —

נאפאלעאן האט זיך געפרעגט ביי זיין יודישען דאלמעטשער וואס דער רבי האט געזאגט, און ווען דער יודישער אדיוטאנט האט איהם אויפגעקלערט אז דאס איז די ברכה וואס די יודען מאכען ווען זיי דערזעהען א מלך, האט נאפאלעאן געפרעגט: „אויב ער האלט יא אזוי שטארק פון מיר און גיט מיר אפ דעם כבוד וואס מען גיט א מלך, טא פארוואס איז ער מיר נישט אנטקעגענגעגאנגען און האט אויך קיינעמען פון די יודען נישט געלאזט אזוי טון?"

— איך האב עס מיט א כיוון געטון — האט ר' דוד'ל געענטפערט, כדי דער קעניג זאל זיך חידושן און זאל קומען צו מיר אין שטוב אריין!

— וואס דארפט איהר מיך אזוי נויטיג האבען? — האט נאפאלעאן מיט א שמייכעלע געפרעגט, — וואס, איהר קאנט מיר אפשר זאגען ווי אזוי מען נעהמט איין מאסקווע?

— אין תכסיסי מלחמה קאן איך מיך נישט, דערפאר קאן איך אייך אבער זאגען אז אייער גאנג איז נישט קיין ריכטיגער, און איך האב אייך גע'וז וואלט זעהען מיט מיינע אויגען אליין, זיך צו דערוויסען צי עס איז שוין משיח'ס צייטען... אבער דאס קאן איך מיט קיינעם נישט רעדען נאר מיט אייך אליין, עס קאן נאר דא זיין דער יודישער דאלמעטשער !...

און די חסידים לעגענדע דערציילט ווייטער, ווי אזוי נאפאלעאן האט זיך פערמאכט מיט ר' דוד'ל לעלעווער און זיי האבען צוזאמען גערעדט איבער א שעה צייט, אבער וואס דער רבי ר' דוד'ל האט מיט נאפאלעאנען גערעדט ווערט נישט דערציילט, מען גיט בלויז איבער, אז ווען נאפאלעאן איז ארויסגעגאנגען האט ער איבערגעלאזט א גאלדענעם הונדערט פראנק שטיק, דער רבי ר' דוד'ל לעלעווער האט די מטבע נישט געוואלט נעהמען, נאר נאפאלעאן האט איהם שטארק געבעטען ער זאל דאס געלד צונעהמען, האט ער מסכים געוועזן. דערנאך האט זיך נאפאלעאן געווענדעט צו ר' דוד'ל'ען און האט איהם געבעטען ער זאל איהם געבען א ברכה: האט זיך ר' דוד'ל אויפגעשטעלט און האט איהם געוואונשען: ער זאל ניצול ווערען פון אלע געפאהרען און אהיים קומען בשלום קיין פראנקרייך. נאפאלעאן האט אבער געוואלט אז ר' דודל זאל איהם אנווינשען ער זאל געווינען די מלחמה, אבער ר' דודל האט נאכאמאל איבערגעחזרט בלויז די ערשטע ברכה: אז ער זאל אהיימקומען בשלום...

באלד דערנאך האט נאפאלעאן מיט זיינע חיילות פערלאזט לעלעוו און געצויגען אין שלאכטפעלד אריין, דעם גאנצען וועג האט איהם געגעבערט אין מוח ר' דוד'ל לעלעווערס ברכה: וואו ער האט זיך געקעהרט און געווענדט איז פאר זיינע אויגען געשטאנען די געשטאלט פון דעם הייליגען אלטען יודען. אפט ווי ער האט זיך געפינען אין א גרויסער סכנה, ארומגערינגעלט פון דער רוסישער ארמעי, האט ער זיך דערמאהנט אן ר' דודלס ברכה און איז פון אלע געפאהרען ניצול געווארען..

נאך דער מפלה ביי דער בערעזינא, ווען די פראנצויזען האבען געמוזט מאכען דעם שנעלען ריקצוג, און נאפאלעאנס ארמעי איז אינגאנצען אומגעקומען פון פראסט און שניי, האט נאפאלעאן זיך צוריקגעצויגען מיט זיינע האלב־פערפרוירענע רעשטלעך אויף דעמזעלביגען וועג וואס ער איז פריהער רוהיג געגאנגען, ער איז טאקע אויך אפגעטראטען צוריקוועגס אין לעלעוו. זעהען דעם אלטען הייליגען יודען. וואס האט איהם אזא ברכה געגעבען און, וואס האט איהם בסוד פאראויסגעזאגט וואס פאר א סוף ער וועט כאפען.

ר' דודל לעלעווער איז דעמאלט געוועזען זעהר קראנק און מ'האט צו איהם קיינעם נישט אריינגעלאזט. דאך, ווען די יודען האבען זיך דערוואוסט אז א גענעראל וויל זעהען ר' דודלען, האט זיך באלד פערשפרייט א קלאנג אז דאס איז דער פערשטעלטער נאפאלעאן, וואס איז געגאנגען אנגעטון אין פשוטע גענעראלסקע מלבושים. כדי מען זאל איהם נישט דערקענען. דער „פערשטעלטער גענעראל" איז אויף גיך אריינגעלאזט געווארען צו ר' דודלען. ווען ר' דוד'ל האט אויף איהם געגעבען א קוק האט ער געזאגט: „וואס איז ער אזוי בעזארגט? וואס האט ער געוואלט דער פראנצויז? מנצח זיין רוסלאנד? זאל ער דאנקען און לויבען גאט וואס ער האט בעוויזען צו ראטעווען זיין אייגען לעבען!.."

און נאפאלעאן איז שנעל אנטלאפען פון לעלעוו, ווייל דאס רוסישע מיליטער האט איהם געהאלטען אין איין נאכיאגען, נאך פארן פערלאזען די שטאט האט ער געזאגט צו די יודען: „איהר האט אין שטאט גאר א געטליכען מאן; איהר ווייסט גארנישט ווי טייער איהר דארפט איהם האלטען; ווען איך וועל נאר צו זיך קומען און מאכען נאכאמאל אנ'אנגריף אויף רוסלאנד, וועל איך פריהער ביי איהם פרעגען, וואס איך זאל טון; דארט אין זיין קליינעם שטיבעלע האט ער מיר אלץ פאראויסגעזאגט; איך האב איהם נישט געוואלט גלויבען, אבער עס האט זיך ארויסגעשטעלט אז אלץ וואס ער האט מיר געזאגט איז מקוים געווארען"....

די חסידישע לעגענדע בענוגענט זיך נישט מיט דעם אליין, וואס ר' דודל לעלעווער האט נאפאלעאן פאראויסגעזאגט זיין מפלה, נאר זי דערצעהלט, ווייטער אז נאפאלעאן האט דעמאלט אין לעלעוו איבערגעלאזט זיין מאנטעל, וועלכער איז געוועזען אויסגעשטיקט מיט גאלד און טייערע איידעל שטיינער. און דערנאך אין יאהרען ארום, האט ר' דודלס זוהן, ר' משהלע דעם מאנטעל מיטגענומען קיין ירושלים און פון איהם געלאזט מאכען א פרוכת פאר דער אלטער „ר' יהודה החסיד'ס שוהל".

* * *

ר' דודל לעלעווער איז נפטר געווארען ז' שבט תקע"ד (1814) א יאהר פריהער פארן "חוזה" פון לובלין און דעם קאזשעניצער מגיד אין עלטער פון עלטער פון 68 יאהר.

פון זיינע דריי זיהן: ר' משהלע, ר' אביגדור און ר' נחמיה איז דער עלטסטער ר' משהלע, דער איידעם פון „ייד הקדוש" און רב אין פשעדבארזש, געווארען דער ממלא מקומו, דער גאנצער עולם וואס איז פריהער געפאהרען צו ר' משה'לען, ר' משהלע איז געגאנגען אין די דרכים פון זיין פאטער, ער איז געוועזען א גרויסער עובד ד' און דערצו א גאר גרויסער עניו. ער האט דאס גאנצע לעבען זיינס געארבייט פאר די יודען, פון ארץ ישראל. האט כסדר אהין געשיקט געלד און ווען ער איז שוין אלט געוועזען 72 יאהר האט ער פערלאזט לעלעוו און זיינע חסידים, איז אפגעפאהרען קיין ארץ ישראל. און זיך בעזעצט אין ירושלים.

דארט אין ירושלים האט ער אינגאנצען געלעבט 72 טעג (חסידים זאגען: כנגד זיינע 72 יאהר) און איז באלד נפטר געווארען.

דער גרויסער עולם האט זיך באלד נאך זיין אפפאהרען קיין ארץ ישראל איבערגעטראגען צום ראדאמסקער רבין. ר' שלמהלע, דעם מחבר פון „תפארת שלמה". אזוי האט ר' משהלע זיי געהייסען טון. ווען זיי האבען איהם געפרעגט פאר זיין אוועקפאהרען מיט טרערען אין די אויגען: וואס זיי זאלען איצט טון, צו וועמען זיי זאלען איצט פאהרען.

מיט ר' משהלען האט זיך געענדיגט די לעלעווער דינאסטיע, קיינער האט שוין נישט פרעטענדירט אויף דער „לעלעווער קרוין"...

אבער צו ר' דודלס קבר וואס איז איינגעהילט אין א בארג מיט קוויטלעך און ארומגענומען מיט א ווייסער מויער, פאהרט נאך ביז היינט, צו דעם יאהרצייט א גרויסער עולם, חסידים, פון דער גאנצער אומגעגענד ארום, מתפלל זיין אויף זיין קבר. און בפרט קומען צו פאהרען א סך דארפס־לייט, וועלכע האלטען איהם פאר „זייער רבין".. אין פערשידענע שטיבלעך און קלויזלעך אין פוילען, דערציילט מען זיך פארנאכט בין מנחה למעריב, מעשיות און וואונדער, וועגען דעם גרויסען פאלקס רבין ר' דודל לעלעווער, וועלכער האט פערשפרייט דאס חסידות אין פוילען.

(סוף).

מגילת רות / אַ רעאַליסטיש בילד פון יודישען לעבען אין אַלטע צייטען

פון חיים שוים

מגילת רות איז אַ היסטאָרישע ערצעהלונג, וואָס גיט אונז אַ בילד פון דעם יודישען לעבען אין אַ קליין שטעטעל אין ארץ ישראל אין די אַלטע צייטען.

דער אָרט וואו די מעשה קומט פאָר איז בית־לחם, אַ קליינע, שטילע שטאָט אין די בערג פון יהודה. זי איז בעפעסטיגט ארום־און־ארום מיט אַ מויער. אין מויער איז דאָ אַ טויער. אריין־ און ארויס צוגעהן. ביים טויער איז דאָ אַ ברונים מיט געשמאַקע וואַסער. דוד'ן, האָבען יודען דערציילט אַ מעשה, האָט זיך איינמאָל פערגלוסט צו טרינקען וואַסער פון דעם ברונים פון בית לחם, וואָס איז ביים טויער.

עס פערשטעהט זיך אַז די יודען פון בית לחם זענען גרויסע פּאַטריאָטען פון זייער שטאָט און זענען געוואַלדיג שטאָלץ מיט איהר, עפּעס אַ קליינינקייט די שטאָט וואו דוד המלך איז געבוירען געוואָרען און וואו ער האָט פערבראַכט זיין קינדהייט, און ערשטע יוגענט.

בית לחם איז, אמת טאַקע אַ שטאָט מיט אַ מויער ארום אָבער דאָס לעבען אין איהר איז דאָרפיש. די גאַנצע סביבה איז אַ פּויערשע, די איינוואוינער איהרע זענען דאָרפסלייט, מענשען מיט פּויערשע אינטערעסען און אַ פּויערשער פּסיכאָלאָגיע. מען איז פעראינטערעסירט בלויז אין תבואה און גערעטעניש, אין פעלדער און פּאַמיליען אייגענטום. די טייערסטע זאַך ביי זיי איז פּארטיגע, אויסגעדראָשענע תבואה און דאָס שרעקליכסטע וואָס עס קאָן טרעפען איז: ווען מ'האָט נישט קיין זוהן, וועלכער זאָל ירשענען די נחלה, די שטיקעל לאַנד, וואָס מען פערמאָגט, און וואָס מ'איז צו איהר צוגעבונדען מיט ליב און לעבען.

בית לחם ליגט אין אַ פערהעלטניסמעסיג פרוכט־באַר געגענט אָבער די פרוכטבאַרקייט הענגט אָפּ פון דעם רעגען, אזוי ווי אין גאַנצען לאַנד קומט נישט דער רעגען, איז דער הימעל ווי אייזען און די ערד ווי בראָנז — איז באַלד דאָ הונגער אין דער געגענט און מאַנכע וואַנדערן אויס אין אַנדערע געגענדען און אויך אין אַנדערע פרעמדע לענדער (מלכים ב, ח, 1—3). מען וויל אָבער ווייט נישט אויסוואַנדערן, כדי מ'זאָל קאָנען צוריק קומען אין דער אַלטער היים, ווען די ערד וועט דאָרט ווידער געבען איהר פרוכט, און נאָט וועט דאָרט ווידער שיקען זיין ברכה אין שייער און אין קעלטער.

בית לחם איז אַ שטאָט אָבער אַ קליינע שטאָט. אַלע קענען זיך איינע די אַנדערע, פּאַסירט עפּעס וואָס טומעלט זיך באַלד מיט דעם אין גאַנצען שטעטעל, וואָס פאַר אַ טומעל איז עס געווען אין בית־לחם, ווען מ'האָט זיך דערוואוסט אַז נעמי איז געקומען פון מואב צוריק אהיים!

פאַראַן הפּנים, אין בית לחם אַ היפּש ביסעל אָרימע לייט, אַלמנות, אָרימע און גרים, פרעמדע, וועלכע האָבען נישט קיין אייגענטום און לעבען פון וואָס עס מאַכט זיך. אין צייט פון שניט גייען זיי ארום איבער די פעלדער קלייבען זאַנגען הינטער די שניטערס פאַראַן אָבער דאָרט אויך רייכע פּויערים, רייכע לאַנד־אייגענטימער זיי פערמאָגען גרויסע נחלאות, רייכע מאַיאָנטקעס, און אויך קנעכט און דינסטען האָבען זיי אַ סך, די היים פון אַזאַ רייכען לאַנד־אייגענטימער ליגט, קענטיג, אין בית לחם גופא, אינוויינינג, פון דעם שטאָט מויער, דאָ וואוינען אויך זיינע קנעכט, און דינסטען. זיינע פעלדער, אָבער, געפינען זיך אויסען־שטאָט. דאָרט וואוינען אויך די קנעכט זיינע, וואָס זענען בעשעפטיגט מיט די סטאַדעס אויף דער פּאַשע, אָדער מיט די פרוכט בוימער, זיי וואוינען דאָרט אין אויפגעשטעלטע בוידלעך.

אויף די פעלדער פון אַ רייכען לאַנד־ אייגענטימער פון בית־לחם אין צייט פון תבואה שניט.

עס הערט זיך דער קלונג פון די שנייד־מעסערס און דער פריילינער געזאַנג פון די תבואה־שניטערס, און עס שמעקט אומעטום מיטן געשמאַקען ריח פון פריש געשניטענע זאַנגען.

דער רייכער לאַנד אייגענטימער האָט אַ היפּשע צאָהל קנעכט און דינסטען, אָבער ער האַלט זיי ווי אייגענע, ווי מיטגלידער פון זיין הויזגעזונט, און טרויט זיי יעדע זאַך. זיי טוען אַלע ארבייטען אויף די פעלדער און זיי בעזאָרגען אויך אַלע בעדערפעני־שען פון דער באַלעבאַטישקייט, זיי מאַכען אַלערליי געצייג פאַר דער לאַנדווירטשאַפט און מעבעל און כלים פאַרן הויז. זיי בויען שפּייכלערס פאַר דער תבואה, און רעזערוואוארען פאַר וואַסער.

די דינסטען האָבען צוצוגרייטען די שפּייז און צו באַקען און קאָכען, יעדען פריהמאָרגען ווי נאָר עס הויבט אָן ווערען ליכטיג, מוזען זיי אָנמאָלען מעהל מיט די זאַרנעס אויף בדויט פאַר דעם גאַנצען טאָג, דערצו מוזען זיי שעפּען און ברענגען וואַסער פון ברונים און שפּינען און וועבען און מאַכען בגדים פאַרן גאַנצען הויז־געזונט, אין אָרימערע הייזער טוט די באַלעבאָסטע אַליין אָט די אַלע אַרבייטען (משלי, ל"א). אין רייכע הייזער, אָבער טוען עס די דינסטען. און די באַלעבאָסטע גיט אויף זיי אַכטונג, איז נאָך דער באַלעבאָס אומפערהייראַט, ווי אַ שטייגער בועז, גיט אויף דעם אַכטונג איינע פון די דינסטען.

אויך אויף יעדער אָפּטיילונג פון דער ארבייט אויף די פעלדער איז אָנגעשטעלט אַ קנעכט אַלס אויפזעהער, אין שניט צייט ארבייט מען אויף די פעלדער שוין פריה באַגינען. אונטער דער השגחה פון איינעם פון די קנעכט. וועלכער גיט אַכטונג, אַז די שניטערס זאָלען ריכטיג טון די ארבייט, דער באַלעבאָס אַליין קומט אַביסעל שפּעטער, ער פערשמועסט זיך, געוועהנליך מיט בעקאַנטע ביים טויער פון שטאָט, און ביז ער קומט אויף זיינע פעלדער האַלט מען שוין ווייט אין דער ארבייט, ווען ער קומט — שמועסט ער זיך צוערשט אַביסעל דורך מיטן אויבער קנעכט, וועלכער פּאַסט־אויף אויף די שניטערס; דער־נאָך גייט ער ארום צווישען די ארבייטער גופא. ער בעגריסט זיי מיט דער ברכה: „יהוה זאָל מיט אייך זיין!" און זיי ענטפערען אָפּ: „יהוה זאָל דיך בענ־שען !"

דער באַלעבאָס קען גענוי יעדען איינעם אויף זיינע פעלדער, ער קען אפילו אויך די אָרימע לייט וואָס קומען אין די פעלדער קלייבען די געבליבענע זאַנגען הינטער די שניטערס, דערזעהט ער אין פעלד אַ פרעמדע פרוי, אַנ'אָרימע אַלמנה, וואָס איז געקומען קלייבען זאַנגען, פרעגט ער באַלד דעם אויבער־קנעכט ווער דאָס איז.

דער מאָלצייט וואָס מ'עסט אויפן פעלד, איז גאָר נישט קיין רייכער. מען עסט ברויט איינגעטינקט אין וויין־עסיג, און מען פערבייסט מיט געבראָטענע זאַנגען. פאַר אַ וואָכעדיגען טאָג איז עס, געוועהנליך, אַ געהויבענער מאָלצייט, אין קליינינקייט, מ'האָט זיך אָנגעגעסען זאַט און ס'איז נאָך איבערגעבליבען!

בית־לחם איז אַ שטילע שטאָט. די גאַסען זענען שמאָל און ענג און אויך נישט שטאַרק זויבער.. דער־פאַר אָבער איז היימליך שבת און יום טוב אין דעם היילינגטום פון שטאָט. די במה, וואָס געפינט זיך אויבען אויפן שפּיץ באַרג, עס קומט דאָרט צוזאַמען כמעט די גאַנצע שטאָט, מ'ברענגט אַ קרבן און מען עסט צוזאַמען דאָס פלייש פונם „זבח" דעם קרבן. מ'עסט, און מען טרינקט, און מען הוליעט און מען פרייט זיך פאַר גאָט.

אין דער וואָכען איז דאָ נאָר איין אָרט, וואו מען טרעפט זיך מיט מענשען און ס'איז דאָ אַ געזעל־שאַפטליכער לעבען. דאָס איז דער טויער פון שטאָט. פון פאָרענט פאַר דעם טויער איז דאָ אַ ברייטער פּלאַץ אַ „רחוב", און דאָ קומען צוזאַמען אַלע וואָס ווילען זעהען מענשען און ווילען וויסען, וואָס עס טוט זיך אויף דער וועלט. דאָ האַלט מען אָפּ אַלערליי פערזאַמלונגען און מען פערהאַנדעלט וועגען אַלערליי ענ־ינים. אויך דער שופט זיצט דאָ און משפּט. עס איז דעריבער אַ בעקאַנטע זאַך אַז ווער עס וויל נאָר זיך שטופען אין דער עפענטליכקייט, ווער נאָר עס וויל קריגען אַנ'איינפלוס און שפּילען אַ ראָלע אין געזעל־שאַפטליכען לעבען דער דרעהט זיך ארום כסדר לעבען דעם טויער פון שטאָט. (שמואל ב' ט"ו, 2).

דער טויער פון שטאָט איז דער צענטער נישט נאָר פאַר האַנדעל און שטאָטישע פּאָליטיק, ער איז אויך דער מיטעלפּונקט פאַר קולטור און ליטעראַטור דאָ זיצען די פּאָעטען און סאַטיריקער און זינגען אַלערליי אַלטע און נייע לידער. זיי שאַפען די שפּאָט־לידער, שטאָך־פּערזען, וועגען דער און יענער פּאַסירונג, וועגען דעם און יענעם פערשוין. „משלים" רופט מען די דאָזיגע שפּאָט־לידער, און די פערפאַסער זייערע רופט מען „מושלים" (במדבר כ"א, 27). אָך און וויי איז צו דעם וועלכער פאַלט אריין אין מויל פון די דאָזיגע סאַטיריקער אין טויער פון שטאָט.

אָט אזוי איז אין אַלע יודישע שטעט, און אזוי אויך אין בית לחם. עס האַנדעלט זיך אין דעם פאַל וועגען אַ פאַמיליען זאַך: ווער עס זאָל קריגען אלי־מלך'ס שטיק לאַנד און זאָל גלייכצייטיג חתונה האָבען מיט זיין שנור, רות, — דער נאָהענטסטער קרוב אָדער דער צווייטער צום נאָהענטסטען, בועז? בועז וויל זיך דורכרעדען מיטן נאָהענטסטען קרוב, אָבער ער גייט נישט צו איהם אהיים, ער זעצט זיך בעסער אוועק ביים טויער פון שטאָט און וואַרט, יענער זאָל קומען, יענער קומט טאַקע באַלד. ביידע זיצען זיי. און ארום זיי איז אַ גאַנצער געזעמעל, אַלע ווייסען שוין הפּנים, וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך. אין בית לחם ווייסט יעדער איינער יעדע ברעקעל נייעס, וואָס עס פּאַסירט אין שטאָט. אייִדער די פלאַכע דעכער פון די הייזער, אויף וועלכע מ'זיצט און מ'גייט ארום, פון הויז צו הויז, צעטראָגען די ווייבער אַלע נייעס פון שטאָט.

בועז קלייבט דאָרט אויס צעהן „זקנים", צעהן שעיכס, און פאַר זיי אין די אויגען דערקלערט ער דעם נאָהענטסטען קרוב, דעם גאַנצען ענין, די ערש־טע זאַך זאָגט בועז יענעם קרוב, אַז נעמי פערקויפט דאָס שטיק לאַנד, וואָס איז געבליבען פון אלימלך'ן ביי די צוויי באַלעבאַטים פון בית לחם איז דאָ דער עיקר דאָס שטיק לאַנד וואָס זיי וועלען צוקריגען. דאָס חתונה האָבען מיט רות'ן דערמאָנט בועז נאָכ־דעם. דער נאָהענטסטער קרוב וואָלט זעהר וועלען דאָס שטיק לאַנד, אָבער חתונה האָבען מיט רות'ן וויל ער נישט. בועז וויל יאָ נעהמען רות'ן, דער עולם וואָס איז פערזאַמעלט ביים טויער, רופט אויס: „מיר זענען עדות!" — און גיבען אויפן שטעל זייער ברכה.

פאַרנאַכט קומען אָפטמאָל פאָר ראָמאַנטישע סצענעס ביים טויער פון בית לחם. די טעכטער פון שטאָט גייען דעמאָלט ארויס צום ברונים מיט די קריגען אויף די אַקסלען שעפּען וואַסער, קומען אויך בחורים דע־מאָלט צום „ברונים פון בית לחם וואָס איז אין טויער", צו זעהען די שיינע מיידלעך, ווי זיי גייען שלאַנק און שטאָלץ מיט די קרוינען אויף זייערע קעפּ, און מיט אַ לאַכעדיגען בליק אין זייערע אויגען. די מיידלעך זענען נאָך נישט שעמעוודיג, טרעפען זיי, ווען זיי גייען צום קוואַל אַ שיינעם העלדישען בחור, פער פיהרען זיי מיט איהם אַ שמועס, זיי ענטפערען איהם נישט קורץ אויף זיינע פראַגען, נאָר זיי ציהען אויס דעם ענטפער אזוי לאַנג נאָר ווי עס לאָזט זיך (שמואל א' ט' 12, 13).

אָבער נישט אַלע יודען פון בית לחם אפילו די אומפערהייראַטע זענען ראָמאַנטיש געשטימט אָט אַזאַ אומראָמאַנטישער פּראַקטישער מענש איז בועז. ער איז ווייט פון פּאָעזיע, און ליבע, נישט פון דעם ווייב־ליכען חן פון רות'ן איז ער געריהרט, ער איז אין איהר פעראינטערעסירט נאָר צוליב דעם, וואָס זי איז געווען געטריי איהר פערשטאָרבענעם מאַן און האָט פערלאָזען איהר געבורטסלאַנד און איז געגאַנגען לעבען אַלס אָרימע אַלמנה אין אַ פרעמדען לאַנד. צווישען אַ פרעמדען פאָלק, עפּעס אַ קליינינקייט, פער לאָזען די אייגענע פאַמיליע און די גאַנצע היימישע סביבה, וואו מ'איז אויפגעוואַקסען און אוועקגיין, וואוינען אין פרעמדען לאַנד! בועז שאַצט עס טאַקע אָפּ און איז דעריבער אזוי פריינטליך צו רות'ן.

זעהר אַ פריילינכע צייט איז אין בית לחם. ווען עס ענדיגט זיך דער שניט. די תבואה איז שוין אָפּגע־שניטען און מען ווייעט זי ביינאַכט, ווען עס בלאָזט אַ ווינטעל פון ים. שפּעט אין דער נאַכט ענדיגט מען די ארבייט. און מ'איז פריילינך און לוסטיג. מ'עסט, מ'טרינקט, און מ'טאַנצט, עס איז די „שמחת הקציר" די הולאַנקע פון דעם תבואה ־ שניט, ווען מ'האָט איינגעזאַמעלט מיט געזאַנג דאָס, וואָס מ'האָט געזייט מיט טרעהרען. אפילו אַזאַ אומראָמאַנטישער מאַן ווי בועז איז דעמאָלט אויך גוט אויפגעלייגט.

אזוי ארום, מיט דער הילף פון מגילת רות, אין פערבינדונג מיט אַנדערע ידיעות, וואָס מיר האָבען קאָנען מיר זיך מאַכען אַ שטיקעל בילד פון דעם יודישען לעבען פאַרצייטען אין אַ שטעטעל אין ארץ ישראל.

די סבות, פאַלגען און היילמעטאָדען

(מעדיצינישע שמועסן וועגען סיפיליס)

פון ד"ר ה. רוזשאַנער

— 2. —

וואַסערמאַן־רעאַקציע

ביז איצט, אַז מיר האָבען גערעדט וועגען דער וואַ־סערמאַן ־ רעאַקציע, האָבען מיר שטענדיג געמיינט די רעאַקציע, וואָס ווערט געמאַכט מיטן בלוט פון חולה. עס זענען אָבער אויך זעהר וויכטיג די אונטער זוכונגען פון דער רוקענמאַרך־פליסיגקייט אויף די וואַסערמאַן ־ רעאַקציע, ספּעציעל אין אַזעלכע פאַלען, ווען מ'האָט אַ חשד, אויף די מעטאַסיפיליטישע ער־קראַנקונגען־טאַבעס און פּראָגרעסיווען פּאַראַליזש. אין די דאָזיגע פאַלען ווייזט תמיד דער ליקוואָר (אזוי רופט מען די רוקענמאַרך־פליסיגקייט) כאַראַקטעריסטישע פאַר'ן סיפיליס ענדערונגען: די וואַסער־מאַן־רעאַקציע פאַלט אויס פּאָזיטיוו, מ'געפינט אויך דאָרט פיל איי־ווייס און ווייסע בלוט־קייקעלעך (ליי־פאַציטען). דאָס בלוט קאָן ביים זעלבען חולה אויס־פאַלען נעגאַטיוו (אין פאַל פון טאַבעס) אָדער פּאָזי־טיוו (אין פאַל פון אַ פּראָגרעסיווען פּאַראַליזש). איינע פון די גרויסע פערדינסטען פון דער וואַסער־מאַן רעאַקציע בעשטייט דערין, וואָס אַ גאַנצע ריי אינערליכע קראַנקהייטען, בנוגע וועלכע עס איז ביז איצט געווען אונמעגליך צו דערגעהן זייער סיפילי־טישען כאַראַקטער און במילא זיי ווירקזאַם צו היי־לען, ווערען איצט אַ דאַנק דער רעאַקציע נעהעריג פערשטאַנען און געהיילט. ווען מ'האָט נאָר דעם מינדסטען חשד אויף סיפיליס, מוז דען אומבעדינגט מאַכען אַנ'אַנאַליז פון בלוט. בעסער צעהן מאָל צו אָפּט, איידער איינמאָל צו ווייניג! ביים היילען מוז מען שטענדיג שטרעבען צו פערוואַנדלען די פּאָזיטי־ווע רעאַקציע אין אַ נעגאַטיווע און — דאָס איז דער עיקר ! — נישט דערלאָזען אַז זי זאָל ווערען צוריק פּאָזיטיוו, אין אָנהויב פון דער קראַנקהייט קענען מיר כמעט שטענדיג ביי אַ געהעריגע בעהאַנדלונג דערגרייכען דעם רעזולטאַט, ווען מ'הויבט אָבער אָן די קוראַציע ווען די קראַנקהייט האָט שוין פּראָגרע־סירט. פּאַסירט נישט זעלטען. אַז עס איז זעהר שווער צו דערגרייכען אַ נעגאַטיווען וואַסערמאַן. דער בע־וואוסטער ווינער פּראָפעסאָר פינגער ברענגט העכסט אינטערעסאַנטע ציפערען, וועלכע ער האָט צונויפגע־שטעלט פון זיין איינענער פּראַקטיק. לויט זיין סטאַ־טיסטיק קומט אויס, אַז אין די פאַלען ווען די בע־האַנדלונג האָט זיך אָנגעהויבען ביים סאַמע אָנפאַנג פון דער קראַנקהייט איז דער פּאָזיטיווע וואַסערמאַן איבערגעגאַנגען אין אַ נעגאַטיווען אין 99 פּראָצ. ווען די בעהאַנדלונג האָט זיך אָנגעהויבען אונגעפעהר נאָך 2 יאָהר קראַנקהייט, זענען שוין די רעזולטאַ־טען נישט אַזעלכע גלענצענדע. דאָ האָט ער פער־צייכענט נאָר 71 פּראָצ. פאַלען פון איבערגיין פון פּאָזיטיווען צום נעגאַטיווען וואַסערמאַן. אַמערגסטען איז דער רעזולטאַט ווען די בעהאַנדלונג האָט זיך אָנגעהויבען נאָך 5 יאָהר קראַנק זיין. דאָ זענען נאָר 56 פּראָצענט איבערגעגאַנגען פון פּאָזיטיווען און נע־גאַטיווען וואַסערמאַן. עס זענען פאַראַן אפילו פּאַ־לען, ווען מ'קען בכלל שוין נישט ענדערען די פּאָזי־טיווע רעאַקציע.

אַ בעקאַנט שפּריכוואָרט זאָגט: „ווייסען איז ליכט , אונוויסען איז פינסטערניש", ס'איז אָבער נישט איינמאָל בעסער אונוויסען, ווי האַלב־וויסען. זיכער איז עס אזוי אין געגעבענעם פאַל, ווען איינער ווייס כלל נישט וועגען דער וואַסערמאַן רעאַקציע, און עס בעווייזען זיך ביי איהם דערשיינונגען וואָס קענען ארויסרופען דעם חשד פון סיפיליס, ווענדעט ער זיך, ווילענדיג צי נישט ווילענדיג צום דאָקטאָר נאָך ראַט און הילף. דאַגעגען ווען אַזאַ איינער וואָס האָט עפּעס געהערט וועגען אַ וואַסערמאַן־רעאַקציע — און ער ווייס נישט גענוי וואָס דאָס איז אַזעלכעס ד.ה. ער האָט געהערט קלינגען און ער ווייס נישט פון וואַנען, קען אַזעלכער שטאַרק ליידען דערפון. ער וועט אַנשטאָט גיין צום דאָקטאָר זיך לאָזען מאַ־כען אַנ'אונטערזוכונג פון בלוט אויף וואַסערמאַן. און ווען די וואַסערמאַן־רעאַקציע וועט זיין אַ נעגאַטיווע וועט ער דערמיט זיך בעפרידיגען און נישט אָנהויבען קיין קוראַציע, ווי מיר האָבען שוין אויבען דערקלערט, איז אַ נעגאַטיווער רעזולטאַט פון דער וואַסערמאַן־רעאַקציע — דערצו אויב מ'מאַכט זי נאָר איין מאָל, אַליין נישט קיין בעוויז, אַז די געגע־בענע פערזאָן איז פריי פון סיפיליס.

מיט איינינגע יאָהר צוריק האָט זיך צו מיר גע־ווענדעט אַ יונגערמאַן מיט אַ קליינער וואונד אויף דער אויבערשטער ליפּ. דאָס אויסזעהן פון דער וואונד און די פערגרעסערונג פון די גרוטשאָלען פון דער אַנטשפּרעכענדער זייט, האָט ביי מיר געוועקט אַ שטאַרקען חשד אַז מ'האָט דאָ צו טון מיט סיפיליס. די אונטערזוכונג פון די אויסטיילונגען פון דער וואונד, האָט פולשטענדיג בעשטעטיגט מיין השערה, צוליב דער אונגעהויערער דענערוואירונג פון מיין פּאַ־ציענט, האָב איך זיך בעמיהט אויף אַ דעליקאַטען אופן איהם צו דערקלערען אַז דאָס איז דער סאַמע אָנהויב פון סיפיליס און אַז ביי אַנ'ענערגישער און גי־כער היילונג וועט זיך איינגעבען איהם פולשטענדיג אויסצוהיילען. כ'האָב טאַקע אָנגעהויבען גלייך אַנ'־ענערגישע קוראַציע. נאָך אַ פּאָר איינשפּריצונגען איז די וואונד פערשוואונדען. אָבער צוזאַמען מיט איהר — אויך מיין פּאַציענט. נאָר אַ שטיקעל צייט בע־קום איך פון מיין פּאַציענט אַ בריוועל, ער שרייבט מיר, אַז איינענטליך האָט ער נישט געגלויבט אַז אַזאַ קליינע וואונד זאָל זיין אַ סיפיליס ער איז נאָך גע־שטאַרקט געוואָרען אין זיין איבערצייגונג, ווען ער האָט געזעהען, אַז די דאָזיגע וואונד איז אין איינינגע טעג ארום פערשוואונדען. אָבער כדי צו זיין שוין פולשטענדיג זיכער אַז ער איז נישט קראַנק אויף אַזאַ ערנסטער קראַנקהייט, האָט ער געלאָזט מאַכען אַנ־אַנאַליז אויף וואַסערמאַן, מחמת ער ווייס, אַז ביי אַ סיפיליס מוז די וואַסערמאַן־רעאַקציע אויספאַלען פּאָזיטיוו. אָבער, ווי ער האָט טאַקע פּאַראויסגעזעהן, איז די וואַסערמאַן־רעאַקציע אויסגעפאַלען נעגאַטיוו. ד.ה. אַז ער איז טאַקע פולשטענדיג געזונט, און ער דאַרף דעריבער מעהר נישט קומען צו מיר. אין אַ יאָהר שפּעטער איז דער דאָזיגער יונגערמאַן געקר מען צו מיר ווי אַ שולדיגער. די קראַנקהייט האָט שוין געהאַט ווייט פּראָגרעסירט.

צום סוף נאָך אַ בעמערקונג. עס פּאַסירט אַמאָל אַ פאַל, ווען עס אַנטשטייט אַ פערדאַכט אויף אַ ראַק־געשווילעכץ, כדי זיכער צו זיין אַז דאָס איז נישט קיין סיפיליטישער קנויל, (גומי) אונטערזוכט מען דאָס בלוט. און די אַנאַליזע פאַלט אויס שטאַרק פּאָזיטיוו. צי מוז מען אין דאָזיגען פאַל פולשטענדיג רעזיגני־רען פון אַ וועוענטועלער אָפּעראַציע? ניין! די פּער־זאָן קאָן טאַקע זיין קראַנק סיפיליטיש, אָבער אַ חוץ דעם איז מעגליך אַז עס האָט זיך גלייכצייטיג אויך אויסגעבילדעט אַ ראַק. אין אַזעלבע פאַלען דעציר־דירט די געניטקייט פון די דאָקטוירים.

די וואַסערמאַן ־ רעאַקציע איז אין קאַמף ביים ענטדעקען דעם סיפיליס כמעט דאָס וויכטיגסטע גע־וועהר, אָבער מיט געוועהר מוז מען זיך קענען אומ־געהן! אין געגענפאַל — קען עס אַנשטאָט נוצען, ברענגען שאָדען, ווי מיר האָבען אויבען געזעהן.

דער נישט לאַנג פערשטאָרבענער (אין יאָהר 1925) פּראָפ. וואַסערמאַן האָט בעשאָנקען די מענש־הייט מיט אַ ירושה, וואָס נישט יעדער יאָהרהונדערט קען דערמיט שטאָלצירען.

פיניעלע מזיק

ניט לשון

ני, מאמער שוין שיוויעס אכעט! צ׳וויסיז וואס בעב ענק זוגן? אז באניש קא נוע פין דעיעם גאנצן שיוויעס. כאב ליב די גרינע לאבינדזשים, די מילכי־קע עסינים לאד איעך ניש. באניש ליב די מילכיקע לאקשן, די זארע פיש מיט שמאנט, די גישמאלצינע ציטאפל מיט זאער מיליך, כ׳לאד ניש דעיעם קעיז־קיכן מיט די קעיזקרעפליך — א גאנצן שיוויעס איז מיער זאער אין פיסק אין גרין פאר די אויגן.

א ביין די מילכיקע עסינים אב איעך ליב דעיעם שיוויעס. דעים עירשטן טוג שיוויעס אין דער פרי, נעם איעך איעך ציניזאמעט מאנע קילעגים פין שמולן געסל אין מיערנייען אף א מייאיפקע, אמולט זענע מיער גיגאנגען אין קאליענורטן אראן. האנט גייען מיער אין אנשטאטס גורטן אראן. מ׳נעמט זיך מיט ברויט מיט פיטער, מיט רישכוידיש־רעיטיכליך. מיט טשיפיארעק. אין מ׳האקט א סידע וויער מיער גיצ־קינט.

דינאעך אז מאט שוין איבערגידיבן די זאוויא־פעם טיט מע זיך לוטקיווין אף די לוטקים. דינועך גיט מען צי די באיעס איעך טי מאנע קילעגים פע־טאטשען וואס יעדע באיע איז. ווי זי הייסט. אין וואסער ווארף איעך אראן קרישיליך פאר די פיש— ס׳איז לעיבידיק אין ליסטיק!

דעים שיוויעס אב איעך ליב נאר די מילכיקע עסינים לאד איעך ניש!

דעוואל אצין מיער א גיטן פריילכן שיוויעס אין זאצין מיער גיזינט.

פארוואס עסען יודען מילכיגס אום שבועות?

יודען עסען מילכיגס אום שבועות דערפאר, ווייל ביז מתן תורה זענען יודען געווען נישט מילכיג נישט פליישיג, האט דער רש״ע פאר זיי געמאכט א מילכיג סעודהלע.

— פארוואס האט ער שוין נישט געמאכט א פליישיגעסעודה?

— גאר פשוט: ווייל צו עסען פלייש וואלט מען ראך געדארפט האבען שוחטים, וואלטען די געגנער געוואלט האבען געגנער שוחטים און די אלעקסאנדע־רער — אלעקסאנדערער שוחטים, כדי נישט צו־שטערען דעם יום טוב איז געבליבען צו עסען מילכיגס.

בעניעלע זאלץ.

—=—

רות און בועז

פון גראף קאלי

ניִשט אזוי איז רות געווען
ווי די היינטיגע מאמזעלען
האט זיך נישט אזוי געחנדעלט
נישט אזוי געוואלט געפעלען...

האט די האהר זיך נישט געטליענעט
נישט בענוצט קיין פודער, שמינקע,
נישט געמאכט זיך פון ברונעטקע,
פאר א יאסנענקע בלאנדינקע...

צו די וואונדערשעהנע ליפען
נישט בענוצט גאר קיין פאמאדע
נישט בעשטעלט זיך אויף א ראנדקע
אין „זשעמיאנסקי״ „עספלאנאדע״...

נאר בעשיידען פול מיט צנועות
כאטש געגליהט האט זי ווי פייער...
שפעט ביינאכט גאר שטיל פערבלאנדזשעט.
דארט צו בועזן אין שייער...

בועז ליגט ביינאכט פערזונקען
אין א זומער־שלאף א זיסען
און ער ווייס נישט דער שלימזל
ווער עס ליגט ביי איהם צופיסען..

בועז האט זיך שטארק דערשראקען
אויפגעשוידערט דורך דער דעק:
— הלואי אויף מיר, גראף קאלי,
איך זאל האבען אזא שרעק...

ווען הינט בילען

אין דער נאכט
ווען די בערנער ריכטער האבען בעטראכט
די „זקני ציון פראטאקאלען״,
און האבען שטארק אנגעקוואלען,
פון דעם עקספערט פליישהויער,
וועלכער האט ווי א פראסטער פויער,
אין לאנגען דויער,
גערעדט טויזענטער שטותים,
און האט מיט אלע זיינע חושים,
געוואלט ווייזען שווארץ אויף ווייס,
אז די נייעס,
וואס יודען ווילען פערכאפען די וועלט,
איז אין ריכטיגע ראהמען געווארען געשטעלט,
אין דער אייגענער נאכט,
האבען גאנץ בעזאכט,
צוויי פריינט שפאצירט,
און געמיטליך דיסקוטירט,
פארוואס די „פראטאקאלען פון די זקני ציון״
לאזט די אנטיסעמיטען־קליקע נישט רוהען?
כאטש דער שקר שטעכט דאך אין די אויגען,
אלע ווייסען אז דאס איז פון פינגער אויסגעזויגן
דאן איז פלוצלונג א מחנה הינט,
ווי א שטורעם ווינט
אויף די פריינט בעפאלען מיט א האווקען און מיט א בילען

וועלענדיג די הינט איינשטילען,
האט איין פריינט גענומען מיט א שטיין צילען
געוואלט מיטן שטיין טרעפען אין א הינטישען קאפ.

— ליבער פריינט, לאז אפ! —
זאגט דער צווייטער צו איהם:
אז הינט זאלען ווערען פלוצלונג שטום,
וועסטו מיט א שטיין עס נישט מאכען
זייער ברוטאליטעט וועסטו דערמיט נישט אפ־שוואכען,
נאר דו וועסט זיי צורייצען מעהר,
בייזע הינט צו בערוהיגען איז זעהר שווער,
ווייל זייער נאטור הייסט זיי האווקען און בילען
טא לאז די הינט זייער הינטישע פליכט ערפילען
מיר ברויכען אין אונזער וועג פארווערטס גיין,
— אי די הינט? זיי וועלען אזוי לאנג שארפען די ציינער,
ביז ס׳וועט זיי אין האלז טרוקען ווערען
דאן וועלען זיי האווקען און בילען אויפהערען.

א. איטקין

דער שיכור צום פלעשעל

שיכור (צום פלעשעל): זאג מיר, פלעשעל, דו ביזט פול מיט שנאפס, פאר וואס פאלסטו נישט פון די פיס?

פלעשעל: ווייל איך בין פול ביז צום האלז, און דו איבערן האלז.

א. איטקין.

דער עגל הזהב

פארוואס איז פון דעם גאלד וואס יודען האבען געווארפען אין פייער אריין, ארויסגעשפרונגען א קאלב?

ווייל נעהמען גאלד און ווארפען אין פייער אריין דאס איז מעשה בהמה און פון א בהמה קומט ארויס א.. קאלב.

בעניעלע זאלץ.

פון יעקע־לאנד

שטיקלעך און ברעקלעך

א דייטשער דיפלאמאט האט זיך אויסגעדריקט, אז יודען דארף מען נישט נעהמען צום מיליטער, נאר צום ים־דינסט דארף מען זיי יא נעהמען, ווייל יודען, זאגט ער — נעהען קיינמאל נישט אונטער...

א יודישער סטאטיסטיקער האט בערעכענט, אז אין דייטשלאנד געפינען זיך 65 מיליאן יודען, ווייל יעדער נאצי — זאגט ער — האט זיך זיין יוד.

אויף דער באהן פאהרען צוויי פרויען, איינע איז פון דייטשלאנד די צווייטע פון פוילען.

— וואס איז איהנס מאן אין דייטשלאנד? — פרעגט די פוילישע.

— „מיין מאן איסט איין שלעכטער (שוחט), ענטפערט די פרוי פון דייטשלאנד, און איהנס מאן, וואס איז?

— מיין מאן, ענטפערט די פוילישע — איז אויך נישט קיין גוטער.

רעלעם.

א כשר׳ער עדות

ריכטער (צום עדות): זענט איהר נישט אמאל קיין קרוב פון איינעם פון די צדדים?

עדות: דאכט זיך אז נישט. דער אנקלאגער איז די עלעקטראוניע און דער אנגעקלאגטער איז די טראמוואי־דירעקציע.

—=—

דער קונדס

הומאר • סאטירע •

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק •

ביילאגע צום „נייעם פאלקסבלאט״ נומער 131
דאנערשטאג, דעם 6 יוני 1935

לכבוד שבועות

זי זוכט א „תיקון״!...

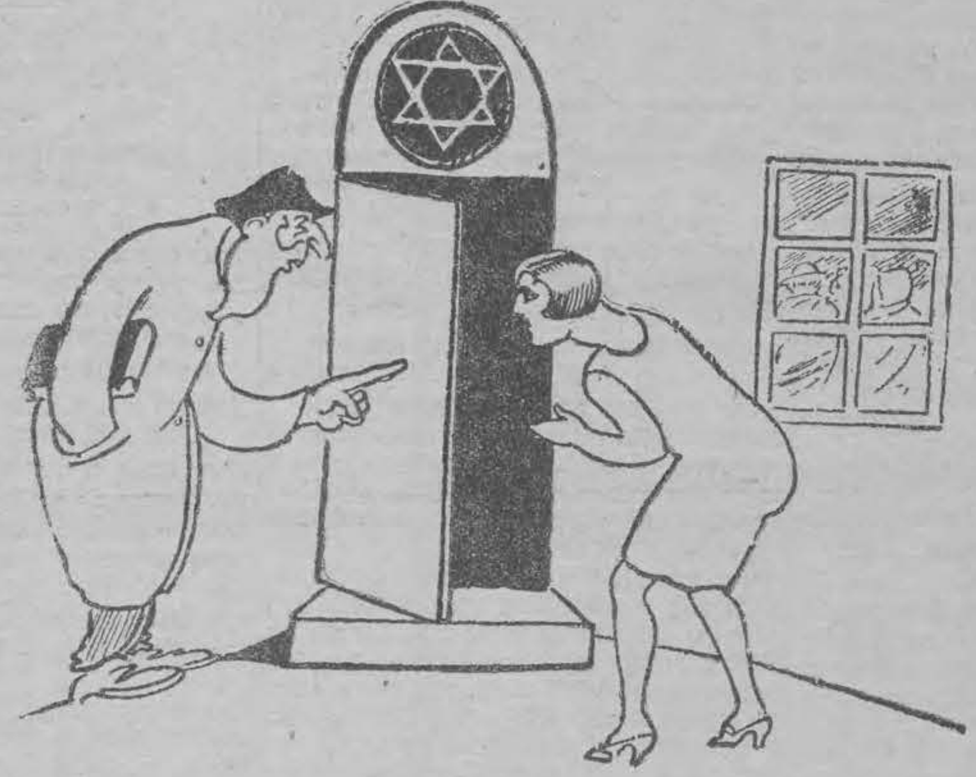

פאטער: סאלטשעלע, וואס טוסטו דא אזוי שפעט שבועות ביי נאכט?

טאכטער: טאטעשי, איך זוך א „תיקון״...

גרינע פּאָליטיק.

מיר האָבען געזוכט אנן דער פּאָליטיק אפּיסעל גרינס לכבוד שבועות. שטעלט זיך ארויס אז מיר האָבען לאנג נישט געדארפט זוכען. עס האָט זיך אין דער היינטיגער וואָך אָפּגעזוכט דאָס נויטיגע פּיסעלע גרינס. א פרישׂ צאפּעלידיג גרין „קאַטשקעלע" האָבען די פראנצויזישע דיפּלאָמאַטען אונטערגעטראָגען דער וועלט. בכן היטלער זאָל האָבען געשלאָסען זיך אחת מיט מוסאָליניִן.

מיר האַלטען נישט דערפון. מיר זאָגען אז דאָס איז נישט געווען מעהר ווי א גרינער „לאַבאַנדוש" שוין געווען אזא צייט, ווען איטאַליען איז געווען צו זאמענגעשלאָסען מיט דייטשלאַנד אָבער שוין איינ מאָל צוזאמענגעשלאָסען, אזוי ווייט אז זיי זענען אפילו ביידע געגאנגען אין געשלאָסענע רייהען אויפן מלחמה־פראָנט.

האָט זיך אָבער איטאַליען בעצייטענס ארומגעזעהען אז עס איז נישט קיין עסק זיך צו האַלטען מיטן דייטש, און האָט זיך געשווינד אָפּגעטראָגען מיט נאָנצע ביינער, פון זיין קאָלעגע דעם דייטש.

פון געשיכטע מוז מען עפּעס לערנען. עס מאַכט נישט אויס.

און מיר לערנען טאַקע פון דער אמאָליגער איטאַליעניש דייטשער געשיכטע און זאָגען איצט, אז פראנקרייכס געוואַלד וועגען איטאַליעניש ־ היטלעריסטישען בונד איז נישט מעהר ווי א גרינער „לאַבאַנדוש" אויף שבועות.

מען דאַרף דאָך איצט גרינס אין דער פּאָליטיק.

א שטיקעלע לאָדזער אַקדמות

אַקדמות מילין — איידער די יודישע ראַט מענער הייבען נאָך אָן צו רעדענאָ — תא

הייבען אָן צו פליהען בענק און טישענא — תא.

בבבי תרי — פיי יעדע צוויי ווערטער הערט מען שרייען פּשאַקרעוו כאָלערא — תא,

און מ׳עפענט די קעפּ פון די יודישע ראַטמענע רא — תא.

הדר — ס׳איז שעהן, שאַ און שטיל אין דער פוילישער פּרעסאַ — תא

ווי מ׳וואָלט זיך געגעסען פון די פּיסקלערא — תא.

אלף אלפין — טויזענדער פּראָטעסטען שיט ען זיך קיין ווארשאַ — תא.

און ענטפערען ענטפערט מען: ווישיסטקאָ בענ דושע וו׳פּאָרשאַנדקו — תא

א תיקון
פאַר לאָדזער גדולים

לאָדזער קאָכלעפעל, פערזאָרגער, פלאַטפאָרמען־זוכער, פלעפּיסציט ־ מאַכערס, אלע „יאָ" און „ניין" זאָגערס, טריבונע טשאַקערס, אידעאַלען־סוחרים, פּאַגאָנע־זוכער, כבודים ־ טיילער, מקוה־דיפּלאָמאַטען, פאָלקס בעגליקער, מיר קאָנען נישט צוזעהען אייער צער, ווי איהר פייניגט זיך נעבעך אויף דער זינדיגער ערד מיט נעבטיגע טעג, נאָט אייך יעדער א תיקון און לעבט א יום!

ר׳ העניך בערגער — טאָקסאַטאָר אויף קרקעות.

פּרעזעס ר׳ פישעל — פלאַט מיניסטער פון דער אגודה׳שער מקוה.

דר. באַנקבלאַט — נאָך א פּרדס אין ארץ אבות מאַנדראַטען ורעפּאָזיטען.

ר׳ משה העלמאַן — א „מזרח"־וואַנד

דר. קרויש — א קאָכלעפעל ביי א טאָפּ, אז ער וועט מישען וועט זיך שוין — „קאָכען"..

איטשע מאיר ביאַלער — אין משך פון די זומער פעריען זאָל ער אסעקורירען דאָס בערדעל, כדי ס׳זאָל נישט קומען אויף טשערניקס הענט.

ח׳ מיטעק — נאָטשעלניק פון דער „סטראָוש סאָבאָטי" ביי דער חברה שומרי שבת בק"ק לאָדז.

דעם ח׳ נוטקעוויטש — א רפואה שלמה.

די איבעריגע כלל־טוער וועלען בעקומען א תיקון איבער א יאָהר שבועות אי"ה.

די פיר חופה־שטאַנגען

א מעשה׳לע
נישט גראָד אויף שבועות

— פון —

ב. קאָוונער

...איך בין אוועק פון מיין פרוי. פריהער האָבען מיר זיך בעקענט, שפּעטער האָבען מיר זיך פערליבט, דערנאָך אויסגעגאַנגען, און אויסגעפאָהרען און נאָר צולעצט — האָבען מיר חתונה געהאַט.

דאָס איז געווען דער טויט פון אונזער ליבע!

די פיר חופּה שטאַנגען געווען ווינציג, איז צוגעקומען דאָס חתונה רינגעל, מיטן „הרי את".

ווען איך זאָל האָבען א דעה, די מאַכט, וואָלט איך די צוויי ווערטער: „הרי את", אויסגעמעקט; זעלבע־צוויי ווערטער דאַרפען ברענען ווי טרוקען סטרוי. א וועלט מיט יונגעלייט און מיידלעך ברענען זיי אום.!

הקיצור, די דאָזיגע צוויי ווערטער האָבען אונז עפּענטעט און פערשקלאַפט און אונז פערקירצט די יאָהרען.

פערשטעהט זיך, אז מיר האָבען זיך גענומען פיינט האָבען ווי דעם טויט. פון דער ליבע איז אויס געוואַקסען א טיפער האַס, א פעראַכטונג, פון איינעם צום אנדערען. זי האָט נישט געטאָרט גיהן, פאָהרען, רעדען מיט קיין אנדער מאַנספּיל און איך האָב געמוזט ווייכען, אנטלויפען פון אנדערע פרויען. איז האָב געטענהט: „דו געהערסט צו מיר", און זי האָט געטענהט: „דו געהערסט צו מיר".

האָט עס אונז פערביטערט דאָס לעבען; האָט מען זיך גענומען קריגען, יאַדען, פיינט האָבען, אזוי לאַנג און אזוי ברייט, ביז איך האָב זי געמוזט פערלאָזען.

מיין אוועקגעהען פו זאיהר איז געווען דווקא אָהן שטורעם. איך האָב איהר געזאָגט: „מירעל, איך פער לאָז דיך," און זי האָט געענטפערט: „זאָל זיין מיט גליק".

און אז איך האָב זי געפרעגט: „מירעל, ווער וועט זיין דיין פרנסה געבער?", האָט זי געענטפערט: „הערשעל, נישט געזאָרגט, איך וועל פאַר הונגער נישט שטאַרבען, איך בין יונג, און שטאַרק, וועל איך ארבייטען און מאַכען א לעבען".

האָב איך איהר געזאָגט „אויף ווידערזעהן" און זי האָט מיר געענטפערט: „פאָהר געזונד און האָב א גוטען שליטוועג".

בין איך באַלד אוועק צו א פריינד.

אויפן וועג האָב איך דערזעהען א בעקאַנטע פרוי א געוויסע פרוי שיצער.

איך בין אמאָל מיט א יאָהר אכט צוריק, געווען אי זאיהר שטאַרק פערליבט, זי איז געווען א מיידעל, א ברען, א שטיפערקע, געה איך צו צו איהר.

„האַלאָ, סאַלטשע! וואו פאָהרסטו? וואָס ביסטו עפּעס אזוי צעטראָגען?" און איך זעץ זיך אוועק לעבען איהר, מאַך זיך בעקוועם און זי נעהמט קוקען אויף מיר מיט מאָדנע בליקען, אזעלכע טרויעריגע אומעטיגע,... איך נעהם זי בעסער בעטראַכטען און איך זעה, אז זי איז היינט א סך שעהנער, ווי זי איז געווען מיט אכט יאָהר צוריק, דאָס פערהייראַטע לעבען און די זאָרג און די צרות און דאָס וואָס זי האָט פערלוירען איהר איינציג קינד, א מיידעלע פון דריי יאָהר, האָט צוגעגעבען צו איהר אויסזעהן א מין פערטראַכטקייט, א רייפען בליק, וואָס איז תמיד פערנעפּעלט, פערחלומט, און די אויגען איהרע זע נען אזעלכע טיפע, אומעטיגע.

איך שטעל איהר די זעלבע פראַגע: „וואו פאָהרסטו"? און וואָס עפּעס אליין? און וואָס מאַכט עפּעס דוד?"

„איך בין איצטער פריי פון דוד׳ן" — לאָזט זי מיר וויסען, — „איך האָב איהם פערלאָזען און איך וועל זיך מעהר צו איהם נישט אומקעהרען".

„פאַרוואָס"?

„ווייל ער דערגעהט מיר די יאָהרען. ער איז א נודניק, א יאָרעניק, לאָזט מיר נישט אויפהויבען די אויגען, דאָ געה נישט, דאָ שטעה נישט. מיט רעם רעד נישט. א שקלאַף בי זאיך ביי איהם! ס׳איז נישט אוועק קיין איין טאָג מיר זאָלען זיך נישט אַרומהרגענען; די גאַס פלעגט זיך צונויפלויפען אויף אונזערע קולות און געוואַלדען.

„האָב איך געהאַט מיט איהם אנ׳ערנסטען געשפרעך, וועגען אונזער צוקונפט, און מיר האָבען איינגעזעהען, אז מיר זענען נישט קיין פּאָר, אמאָל זענען מיר דווקא יאָ געווען א פּאָר; מיר האָבען זיך געליבט און געמיינט, אז ליבע איז אנ׳איביגע זאַך, אָבער די חתונה האָט געמאַכט א תל פון אונזער ליבע.

„די חופּה־שטאַנגען האָבען אונז פריטשמעליעט, דערהרגעט!"

„וואו־זשע פאָהרסטו איצט?"

„איך ווייס אליין נישט וואו איך פאָהר. איך האָב גענומען א בילעט — פאָהר איך!"

„האָסטו אימיצען"?

„ניין".

„וואָס וועסטו טון?"

„גאָרנישט, איך וועל זיך א קאָפּ אויסרוהען פונם פערהייראַטען לעבען".

„האָסטו א פּאָר גילדען?"

„איך האָב זעקס הונדערט גילדען ביי זיך. דאָס געלד האָב איך אָפּגעשפּאָרט.

„און וואו פאָהרסטו?"

„איך... איך... האָב היינט פערלאָזען מיין אומגליק, די פרוי מיינע".

א ווייל האָט זי געשוויגען.. דערנאָך האָט זיך בעוויזען א שמייכעל אויף איהרע ליפּען, א שמייכעל וואָס איז האַלב שמייכעל און האַלב עפּעס אנדערש.

איך האָב זיך צוגערוקט נעהנטער און גענומען רעדען מיט איהר וועגען אונזער ליבע פון אמאָל 8

קורצער פרייטאג און שבת הגדול

קורצער פרייטאָג: איהר האָט געלעזען, פאַניע שבת הגדול, אז איבער דייטשלאַנד האָט זיך די וואָך אריבערגעטראָגען א מוראָדיגער שטורעם?

שבת הגדול: ס׳איז גאָר קיין חידוש נישט: נאָך אזוי פיל שטורם ־ אָפּטיילונגען מוז דאָרט אויסברע כען א שטורעם...

בעניעלע זאַלץ.

א גוטען שבועות אייך!!!
סענדערל ווילקער איז בגלופין

א גע־גוטען שבועות אייך פּאַ„,פּאַנאָוויע!

א גאַנץ קיילעכדיג יאָהר זיך נישט געזעהען. כ׳ בין געווען פערנומען מיט ליטעראַטור: כ׳האָב געשריבען וועקסלען, איצט האָב איך שוין צייט. ווי דעפּוטאַט ראָזענבלאַט זאָגט: טשיאַסטאָ פּיעניאָנדז, ד. ה. אז קוכען איז געלד...

ענטשולדיגט וואָס איך וואַקעל זיך יעצט להבדיל ווי די פראנצויזישע וואַלוטע, און כ׳האַלט מיך קוים אויף די פיס. ע־ע עס דאָסט זיך מיר די גאַנצע נאָוואָ מיעיסקע פאַר די אויגען.

פ...פ...ון וואָס איך בין שיכור, פרעגט איהר? נישט פון קיין שיאַרלע מלעקאָ, סלאָוואָ דאַיען!

פּראָסט פּשוט: כ׳האָב געטרונקען א קאַפּיטשקע דאָכאָדראָווי ליקער פון דער אוזשענדראָווע גאָזשעלניע האָט עס מיר פערדרעהט דעם קאָפּ...

אוי פערדרעהט דאָס כ׳לעבען דעם קאָפּ! אפשר האָט איהר א שטיקעל ציטרינע ביי זיך? עס נודזשעט מיך שטאַרק.

פון וו...וו... וואָס עס נודזשעט מיך, פרעגט איהר איהר מיינט אודאי אז כ׳האָב געלייענט א הומאָריסטישע שבועות בלאַט, וואוּ? נישט געטראָפען.

כ׳געה גאָר, זא פשעפּראָשעניעם פון א פּאָשעדזעניע, עס זענען דאָרט געווען סאַמע נגידים און א צוויי־דריי אָרענטליכע יודען אויך...

נע, האָט מיר א גרינעם יום טוב! עס קרעפּעלט מיך ביים הארצען, לויף איך אוועק דאַווענען, יאָ, איהר זאָגט דאָס קענגען דאַווענען, ס׳איז ארויס אנ׳ איסור פון ראַבינאַט אז דאַווענען אין יודישען טעאַטער טאָר מען נישט, ווייל ס׳איז נישטאָ דאָרט קיין מנין.. דאָ גווידזעניאַ שיען!

אין בית־דין ־ שטוב
(א גט צווישען א מאָדערן פּאָר־פאָלק)

רב: פאַר וואָס געהט איהר זיך גט׳ן מיט אייער מאַן?

פרוי: ווייל ער איז נישט קיין קולטורעלער מענש, ער האָט א געמיינעם כאַראַקטער, ער איז אנ׳אויס־וואורף.

רב: וואָס האָט ער דאָס אזוינס געזינדיגט?

פרוי: ער איז אוועקגעפאָהרען געשעפטליך אויף צוויי וואָכען, און פלוצלונג איז ער אהיימגעקומען אומגעריכט. און אפילו נישט אָנגעקלאַפּט אין דער טיר, צי מען קען אריינגעהען אין שלאָף־צימער — ער האָט מיך קאָמפּראָמיטירט פאַרן סוב לאָקאַטאָר.

— מיט אזאַ אומדערצויגענעם מאַן קען איך נישט וואוינען.

רב: וואָס האָסט דו צו דיין פרוי? פאַר וואָס געהסט דו זיך מיט איהר גט׳ן?

מאַן: זי איז נישט קיין גוט דערצויגענע — און א שלעכטען כאַראַקטער, זי האָט איהם אויפגעוואַרט מיט מיינע ציגאַרעטען און געגעבען איהם אָנצוטאָן מיין פּיזשאַמע. — מיט אזאַ אומדערצויגענע פרוי קאָן איך נישט וואוינען.

רעלעס.

אפשר איז מעגליך מיר זאָלען די ליבע צוריק אויפלעבען? מיר זענען נאָך יונג און פול מיט לעבען און די ליבע איז נאָך היים, נאָך נישט פערלאָשען... דער היינטיגער צופאַל בעווייזט, אז מיר זנען א פּאָר, אז אונזער ליבע מוז ווייטער אָנהאַלטען.

זי האָט מיך אויסגעהערט און געשוויגען. איהר פּנים האָט אויפגעלויכטען, מיט א הייליגען שיין, מיט א צאַרטער רוה.

אין איהר שווייגען איז געלעגען א ים מיט רייד... אזאַ שפּראַך מוז מען פערשטעהען, און איך האָב זי פערשטאַנען... און זי מיך האָט אויך פערשטאַנען...

און כדי דאָס צו מאַכען קורץ, וועל איך אייך דערציהלען דעם סוף:

איך און סאַלטשע געפינען זיך איצטער אין א האָטעל, פערשטעהט זיך, אז מיר זענען דאָ פערשריבען אלס מאַן און ווייב און מיר האָבען ביידע א שעהן צימער מיט דריי פענסטער. און מיר לעבען א גוטען טאָג. מיר זענען ביידע צופרידען און גליקליך. נישט זי טראַכט וועגן זאיהר מאַן, נישט איך טראַכט פון מיין פרוי.

מיר ווילען בעווייזען דער וועלט, אז די פיר חופּת שטאַנגען הרגענען אוועק אלע ליבעס! אז די צוויי אויסגעדראָשענע ווערטער: „הרי את" זענען צוויי שאַרפע חלפים וואָס האַלטען אי זאיין שעכטען און פערגיסען אומשולדיג בלוט.....

ווען מען זאָל אָפּשאַפען די צוויי ווערטער מיט די פיר שטעקענס, וואָלט די ליבע אויפגעבליהט, זי וואָלט גאָר בעקומען אנ׳אנדער פּנים!

איך זאָג אייך, פאַניע קאָוונער, אז מיר זענען די גליקליכסטע מענשען אויף דער וועלט, די טעג און די נעכט זענען אָנגעזאַפּט מיט פרייד.

מיר פּלאַנעווען איצט איינצולאַדענען אונזערע שונאים אויף א ביפּקע און זאָלען זיי זעהען מיט זייערע אייגענע אויגען ווי גוט אונז איז.

איך וועל איינלאַדען מיין ווייב און סאַלטשע, איהר מאַן. און זאָלען זיי צופּלאַצט ווערען!

——=——

קונדס ־ ענציקלאָפּעדיע

אמת — א זאַך וואָס אלע מיידען אויס, כאָטש עס טוט קיינעם נישט קיין שלעכטס.

בוידעם — עפּילאָג פון היינטיגע ראָמאַנען, און פון היינטיגע געשעפטען.

בעשערטע פרוי — ווען די פרוי שערט זיך אָפּ א פּאָלקע.

דלות — א זאַך וואָס מען בעמערקט עס באַלד אויף די קאַמאַשען.

וואָג — א זאַך, וואָס מאָדערנע פרויען ווילען פערלירען און שוואַכע ווילען עס געפינען.

זאַפּאַלקע — די ליבע פון היינטיגע חתנים. צינדט זיך אָן שנעל און ווערט שנעל פערלאָשען.

חכם—יעדער ארבייטסלאָזער איז א חכם, ווייל „לא לחכמים לחם".

מאַן — א מענש, וואָס ארבייט ווי א פערד, און דאָס ווייב רייט אויף איהם.

נערוועז — א אינסטרומענט אויף וועלכען די ווייבער האָבען ליב צו שפּילען.

סוד — א זאַך, וואָס אפרוי און א נאַר קאָן מען נישט אָנטרויען.

עק — א בהמה האָט עס, דער קריזיס נישט, דער היטלעריזם וועט עס האָבען.

צוקער־קראַנקהייט — א פאַלש ווייב: אין מויל זיס, אין הארצען ביטער...

קרעדיט — א געפאַלענע זאַך — וואָס קיינער קאָן נישט בעקומען.

סאָקראַטעס.

——=——

מגלת רות
אויף דער לינקער זייט

ויהי בימי השופטים, עס איז געווען אין דער צייט פון דעם גרויסען קריזיס אין לאַנד. ויהי רעב בארץ — זענען זיי מסתמא געוואָרען געשטיצט פון דער לאָדזער קהלה. וילך איש מבית לחם — איז גע וואָרען געשאַפען א געזעלשאַפט מיטן נאָמען „בית לחם". לקור בשדי מואב — די אָרימע האָט מען גע שיקט אויף די דאַטשעס, ושם שני בניו מחלון וכליון מחלון איז א קרענק און כליון איז אויך א ביטערער עסק, יעשה ה׳ עמכם חסד כעשר עשיתם עם המתים — נעמי האָט זיי געהייסען געהן צו בלויז „חסד", זי האָט הפּנים נישט געוואָלט איינרייסען נישט מיט „חסד של אמת" און נישט מיט „חסד ואמת". מצאנה מנוחה אשה בית אישה ותבכנה... — מסתמא אונטער די חופּה. גם הייתי הלילה לאיש, גם ילדתי בנים — דאָס איז הא בהא תליה. אני מלאה הלכתי, ירקם השיבני — מ׳געהט אין סקאַרב מיט פולע טאַ שען, און מ׳געהט אהיים מיטן לעדיגען. צויתי את הנערים לבלתי נגעך — איז דער טייטש: „טילקאָ בעז ראָנק!"

בעניעלע זאַלץ.

דאַטשע חכמות

דאָס ווייבעל האָט אין שטאָט א סובלאָקאַטאָר,
און אויף דאַטשע פעהלט איהר אויך נישט קיין אמאַטאָר,
אויף דער דאַטשע וואַרפט דאָס ווייב אנ׳אויגעל
און אי זשטאָט איז דער מאַן א פרייער פויגעל.

סאָקראַטעס.

הכשרה און געזונט־פּראָבלעמע

פֿון ד״ר ד. ראַוויטש

די 2־טע קאַטעגאָריע קראַנקע -- די האַרץ־שוואַכע. די שווערע אַרבייט און די הייסע טעג פֿאָדערט אַז די אָרגאַנען פֿון דער בלוט צירקולאַציע זאָלען זיין שטאַרק און צוגעפּאַסט צו גרויסע אָנשטרענגונגען פֿון דער אַרבייט. דער עולה (בפֿרט דער חלוץ) מוז האָבען אַ געזונט האַרץ, כדי מסוגל צו זיין צו דער שווערער פֿיזישער אַרבייט, וואָס ערוואַרט איהם, און צו וואָס ער איז אינדערהיים נישט צוגעוואוינט געוועזען. דער קלענסטער האַרץ־פֿעהלער וועט אַרויסרופֿען דאָרט שטערונגען און מאַכען איהם אומפֿעהיג צו דער אַרבייט.

די 3־טע קאַטעגאָריע, די וואָס האָבען אַ נטיה צו כראָנישע מאָגען און געדערים קראַנקהייטען — לעבער און שטאָפֿוועקסעל קראַנקהייטען — פֿערערגערט זיך זייער צושטאַנד אין א״י.

דאָסזעלבע איז געזאָגט וועגען די אַלע שוואַכע, וואָס זייער ווידערשטאַנד איז קליין געגען מאַלאַריע טיפֿוס, דיזענטעריע און אַנדערע קראַנקהייטען, וואָס הערשען אין לאַנד.

די אייניגע ביישפּילען זענען „פּנוג צו פֿערשטיין די וויכטיגקייט פֿון דער היגיעניש־סאַניטאַרישע השגחה אויף די חלוצים, וועלכע וועלען אָנגעוויזען זיין אויף אַזעלכע סכנות אין א״י.

די אויפֿגאַבע פֿון דער פּראָפֿילאַקטע איז ברענגען די לאַגע אין די קבוצים צו אַזאַ צושטאַנד עס זאָלען בכלל ווייניגער קראַנק זיין. דערצו זענען נויטיג בעסערע דירו״ת, אין לאָדז געפֿינען זיך ביז 900 חלוצים, וועלכע וואוינען ס׳רוב אין ענגע, נאַסע דירות, ערגעץ אין די ווייטע גאַסען, ווינטער ווייניג בעהייצט, און א פֿערדעמפּטער לופֿט.

די צאָהל בעטען זענען נישט גענוגענד. עס שלאָפֿען ס׳רוב אין 1 בעט, דאָס איז זעהר נישט היגיעניש און אומגעזונד. עס איז אַ דרינגענדע נויטווענדיגקייט שאַפֿען וועש און וואַרימע בעקליידונג צום ווינטער.

די ערנעהרונג איז נישט גענוגענד, בעהמענדיג אין אַכט, אַז אין אייניגע קבוצים פֿאַלט אויס אויף ערנעהרונג פֿון 1 פּערזאָן 40 גראָשען א טאָג, איז דאָס נישט גענוגענד פֿאַר א פֿיזישען אַרבייטער. ב־י [illegible] פֿערדינסטען וועט קומען בעסערע ערנעהרונג.

די בעשפּייזונג דאַרף זיין באַהראַפּט און לויט די פֿאָדערונג פֿון דער היגיענע. מען מוז איינאָרדנען ספּעציעלע קורסען צו פֿיהרען א קאָלעקטיווע קוך. אויב נישט פֿערשפּרייטען זיך ספּעציפֿישע קראַנקהייטען צווישען די חלוצים, צוליב׳ן מאַנגעל פֿון וויטאַמינען א. ד. גל.

1) אין יעדער קבוץ מוז איינגעאָרדענט ווערען סאַניטאַרע קאָמיסיעס וואָס זייער פֿליכט וועט זיין צו האָבען אַ השגחה אויף די זויבערקייט פֿון לאָקאַל, אויף די פּערזענליכע ריינקייט פֿון יעדען, אויף די בעקליידונג און היגיענע פֿון דער קוך, די מעדיצינישע השגחה ווערט געפֿיהרט דורך די דאָקטוירים פֿון א״י אַמטען.

2) די פֿיזישע פֿאָרבערייטונג צו דער אַרבייט אין א״י גופֿא וועט בעשטיין אין ספּאָרט בעשעפֿטיגונג, גימנאַסטישע איבונגען, וואָס דאַרף ווערען איינגעפֿיהרט אין אַלע קבוצים. אויסערדעם צוליב אויבנדערמאָנטע קלימאַטישע בעדינגונגען אין א״י דאַרפֿען איינגעפֿיהרט ווערען קורסען פֿון היגיענע פֿון א״י, היגיענישע כללים פֿון אַרבייט א. ד. גל.

אַ טייל פֿון דעם פּראָגראַם איז שוין רעאַליזירט געוואָרען אין לאָדז, עס האָבען זיך געפֿונען איבערגעגעבענע כלל־טוער, וואָס האָבען געגרינדעט פּאַטראָנאַטען, וועלכע האָבען פּשוט מקריב געווען זיך פֿאַר די קבוצים. אַזוי איז מיט דער הילף פֿון פּאַטראָנאַט איינגעאָרדענט געוואָרען א גרויסער און בעקוועמער לאָקאַל פֿאַר קבוץ „בורוכוב״ אויף לעשנאַ 41, מיט זוניגע שלאָף־זאַלען, זעהר א גרויסען עס־צימער, מיט 2 צימער פֿאַר קראַנקע, דאָסזעלבע האָט געטון דער פּאַטראָנאַט פֿון „מזרחי״ וועלכער האָט זייער לאָקאַל אויף פּאָמאָרסקאַ 25, שיין און מאָדערן איינגעאָרדענט. די אַנדערע קבוצים וואַרטען נאָך און קוקען מיט קנאה אויף זייערע חברים. אָבער דאָס איז נישט א ענין פֿון יחידים. דאָס איז דער פֿליכט פֿון דער גאַנצער יודישער בעפֿעלקערונג קומען צו הילף אָט די פּיאָנערען, וואָס וועלען צוגרייטען א באָדען צו דער עליה אין א״י, און נישט לאָזען זיי פֿערוואָגעלט ווערען אין די לאַנגע חדשים פֿון זייער הכשרה.

עס איז די פֿליכט פֿון דער לאָדזער קהלה זיך פֿעראינטערעסירען מיט די קבוצי הכשרה. דאָס איז נישט קיין פֿילאַנטראָפּיע, נאָר א הייליגער נאַציאָנאַלער חוב פֿון יעדען יודען.

עס איז אויך דער חוב פֿון די יודישע דאָקטוירים זיי זאָלען אַנטיילנעמען אין דער היגיעניש־סאַניטאַרער אָרגאַניזאַציע פֿאַר די קבוצים.

ערעפֿנונג פֿון גאָרטען
רעסטאָראַן
„MANTEUFFEL"
45 Zachodnia 45
גרויסער אַטראַקציאָנס־קינסט־לערישער פּראָגראַם
1) Dancing Jonnys
פֿענאָמענאַלער נעגער דועט, וועלכער איז געווען בעריהמט מיט זיינע אומגעוועהנליכע טאַנץ פּראָדוקציעס.
2) Jova Patou
שעהנע ווינערין־טאַנץ און געזאַנג.
3) Freda Olszewska
ליבלינג פֿון לאָדז – פּראָלאָנגירט
4) Mill Milla
– בעקאַנטע פּוילישע סובּרעטקע
5) Ranka Smolnicka
טענצערקע
6) H. Czerska
טענצערקע
טעגליך פֿון 9 אַ זייגער אָוו. דאַנסינג.
יעדען אָוונט 2 פֿאָרשטעלונגען:
1־טע 10 אָוונט; 2־טע 12 ביינאַכט.
שבת, זונטאָג און יו״ט Five o'clock
מיט׳ן פֿולען פּראָגראַם.
די דירעקציע

אַנ׳אויסוואָרף פֿאַר׳ן געריכט

אין קרייז־געריכט אין לאָדז איז ביי פֿערמאַכטע טירען פֿאָרגעקומען דער פּראָצעס געגען סטאַניסלאַוו ראַדאָמיאַק (לאָנטשנאַ כאָיני), וועלכער פֿלעגט פֿערנאַרען מינדעריעהריגע און זיי פֿערגוואַלדיגען.

ראַדאָמיאַק איז פֿערמשפּט געוואָרען אויף 2 יאָהר און 6 חדשים טורמע.

קאַדיע מאָלאָדאָווסקאַ נייע פּאָעמע

עס איז אַרויס פֿון דרוק, אַרויסגעגעבען דורך די „ליטעראַרישע ווּלעטער" קאַדיע מאָלאָדאָווסקאַ אַ בוך, וואָס ענטהאַלט די פּאָעמע „פֿריידקע" און אַ רייה נייע לירישע לידער.

דאָס בוך איז שעהן און עסטעטיש אַרויסגעגעבען.

Dr. REICHER
פּאָלודניאָווע 28, טעל. 93־201
ספּעציאַליסט
פֿאַר מענער־שוועכע־בעהאַנדלונג
סעקסועלע בערעטונגען און פּסיכאָ־אַנאַליזען
נעמט אָן פֿון 8–11 און פֿון 5–8 אָוונט.

יודיש טעאַטער „פֿילהאַרמאָניע" נאַרוטאָוויטשאַ 20.

נידער מיט דער מרה שחורה, זאָל לעבען די פֿריילעכקייט

גרויסער פֿייערליכער יום־טוב־רעפּערטואַר

מאָרגען פֿרייטאָג ערשטער טאָג שבועות 4.30 נאָכמ.
יודעלעס בר־מצוה
פֿריילעכע אָפּערעטע, 15 נומערן געזאַנג, 3 אַקטען מיט אַ פּראָלאָג פֿון טאָמאַשעווסקי.

די וועלט־בעריהמטע פּיעסע
מאָרגען פֿרייטאָג 9.30 אָוונט
די מאַמע פֿון דער וועלט
אין 4 אַקטען פֿון זאָלאָטאַרעווסקי.

די סענסאַציאָנעלע פּיעסע
שבת 8 יוני 2־טער טאָג שבועות 4.30 נאָכמ.
אַרעסטאַנטקע 49
אין 3 אַקטען פֿון זאָלאָטאַרעווסקי.

פּרעמיערע — 3 שעה לאַכען אָהן אויפֿהער — פּרעמיערע
שבת 8 יוני 9.30 אָוונט, זונטאָג דעם 9 יוני 4 30 נאָכמ. צום 2־טען מאָל
די 2 שוויגערס
מוזיקאַלישע קאָמעדיע אין 3 אַקטען פֿון מ. ריכטער
מיט׳ן אנטייל פֿון גאַנצען פֿילהאַרמאָניע־אַנסאַמבל ווי אויך די 12־יעהריגע
לאַלאַ אַמזעל.

בעמערקונג: נאָכמיטאָג־פּרייזען דער גאַנצער פּאַרטער 1.10 זל. באַלקאָן 54 גר.
אָוונט־פּרייזען פֿון 70 גר.
בילעטען שוין צו בעקומען אין קאַסע פֿון „פֿילהאַרמאָניע".

SUDORYN „Ap. Kowalski" usuwa POT i WOŃ Wystrzegać się naśladownictw.

משומדים

ר. איזראַעל

סענסאַץ. שפּאַנענדער ראָמאַן פֿון היינטיגען יודישען לעבען

33)

— פֿאַרוואָס זאָל חנה נישט געהען, האָט אהרן געפֿרעגט. כ׳ווייס נישט וואָס דו ביזט אַזוי אויפֿגערעגט, מרדכי שטענדיג האָסט דו טענות צו דער גאַנצער וועלט.

— כ׳ווייס ,אַז אהרן דאַרף נישט אַריינרעדען און נישט זאָגען קיין דעה, אָבער מיר געפֿעלט דאָס אַלץ נישט.

— פֿאַרוואָס ? האָט אהרן געוואָלט דערגעהען וואָס מרדכי האָט אויפֿ׳ן האַרצען.

— ווייל ס׳ליגט זיך נישט אויפֿ׳ן שכל, האָט מרדכי געענטפֿערט, אויב די דאָזיגע וואוילטעטיגע דאַמע וויל ווירקליך עפּיס אויפֿטון פֿאַר אונזער קיבוץ, אויב זי וויל ווירקליך געבען געלד — חי זי זאָגט — קען דאָך אַנ׳אַנדערער צו איהר געהען. פֿאַרוואָס זאָל גראָד חנה געהען דאָרט אַהין צו איהר אַהיים ,און אויב זי זאָל יאָ אַהינגעהען טאָ פֿאַרוואָס זאָל זי אַליין געהען, אפֿשר וויל אימיצער פֿון דער אָנפֿיהרונג מיט איהר מיטגעהן.

אהרן האָט אַ מאַך געגעבען מיט דער האַנט אַזוי ווי ער וואָלט געוואָלט געבען צו פֿערשטעהען, אַז ער קען נישט בעגרייפֿען וואָס מרדכי האָט אין זין.

— טו, דיין אַרבייט, האָט אהרן געזאָגט, און דאָס איבריגע וועסט דו זיך שוין פֿערלאָזען אויף אונז.

— ווי איהר ווילט, האָט מרדכי געענטפֿערט, גענומען אַ קאָרב, כדי אַרויפֿצוברענגען קוילען אין דער קוך אַריין .

— אַ נאַאיווער מענש דער דאָזיגער מרדכי, ער האָט מורא ,אַז ס׳זאָל מיר נישט עפּיס געשעהען.

— און דו אַליין ווילסט אַהינגעהן, חנה ?

— פֿאַרוואָס נישט ? אויב איך קען נוצען ברענגען דעם קיבוץ וועל זיך דאָס גערן טון, פֿאַר איז נישט קיין אונטערשיד, אַז מ׳וועט מיך הייסען וועל איך געהען.

-- געוויס דאַרפֿסט דו געהן, קענסט בערוהיגען מרדכי׳ן, דאָס זענען נישט קיין פֿרויענהענדלער...

-- און אַז פֿרויענהענדלער ,האָט חנה אין אַ וויץ געזאָגט, האָב איך אויך נישט קיין מורא, מ׳וועט מיך נישט אויפֿכאַפּען.

מרדכי האָט וועגען מעהר גאָרנישט גערעדט ער האָט בעשלאָסען זיך צוצוקוקען צום גרייטען און היטען חנה׳ן, אויב איהר קען ווירקליך פֿון ערגיץ געשעהען אַנ׳עולה.

באַלד נאָכ׳ן מיטאָג איז חנה אַוועק אויף דעם אָנגעוויזענעם אַדרעס כדי זיך צו דערוויסען וועגען וואָט די פֿילאַנטראָפּישע דאַמע האָט זי אַזוי נויטיג געדאַרפֿט האָבען, זי האָט נישט געדאַרפֿט נאָכצופֿרעגען, ווייל דעם אַדרעס, וועלכען זי האָט בעקומען איז געווען אַ זעהר גענויער. דאָרט האָט שוין געוואָרט די דאַמע, זי האָט געוואוינט צייטווייליג ביי אַ יודישער פֿאַמיליע ביז זי וועט צוריקפֿאָהרען קיין לאָנדאָן, אויפֿ׳ן טיש איז געשטאַנען אָנגעגרייט כיבוד פֿאַר חנה׳ן, אויף וועלכער מ׳האָט זיך געריכט.

— איהר האָט זעהר גוט געטון וואָס איהר זענט אַהערגעקומען ,האָט די אומבעקאַנטע געזאָגט, איך האָב ווירקליך זיך נישט געקענט דערצידירען ביז איך וועל נישט האָבען קיין גאַנץ גענויע אינפֿאָרמאַציע וועגען דער אַרבייט פֿון די קיבוצים בכלל און וועגען אייער קיבוץ בפֿרט.

— איך בין אייך גרייט צ וגעבען אַלערליי אינפֿאָרמאַציע אויף וויפֿיל מיינע ידיעות וועגען דעם דערגרייכען.

חנה האָט זיך בעמיהט ווי אַמקלאָהרסטען איבערצוגעבען אַלץ וואָס זי האָט געוואוסט וועגען דעם קיבוץ, זי האָט געוואָלט, אַז איהרע אינפֿאָרמאַציעס זאָלען אַרויסקומען וואָס מעכטיגער און אימפּאָזאַנטער און זי האָט בעאָבאַכטעט וואָס פֿאַראַ איינדרוק די ידיעות מאַכען אויף דער דאַמע, וועלכע האָט יעדענפֿאַלס געמאַכט דעם אָנשטעל, אַז זי הערט זיך אויפֿמערקזאַם צו דערצו וואָס עס דערצעהלט חנה.

— ס׳איז וואונדערבאַר ,האָט די פֿילאַנטראָפּקע יעדע מינוט אויסגעשריגען, ס׳איז וואונדערבאַר, כ׳האָב גאָרנישט געוואוסט, אַז מיר האָבען אַזעלכע גרויסע זאַכען, איך בין ענטציקט, איך וועל טון אַלץ וואָס ליגט אין מיינע מעגליכקייטען אונטער צושטיצען די דאָזיגע אינסטיטוציע, און איצט זאָלען מיר אַביסעל פּלוידערען וועגען אייך אַליין.

— וועגען מיר ? וואָס האָב איך וועגען מיר צו זאָגען ? דאָס וואָס קען אייך וועגען מיר אינטערעסירען האָב איך אייך שוין געזאָגט און מעהר איז פֿון מיין לעבען נישט אינטערעסאַנט.

— איך מיין נישט ספּעציעל אייער פּריוואַט לעבען, מיך אינטערעסירט דאָ אַ גאַנץ אַנדערע זאַך ,איך פֿערשטעה ווען פּשוט׳ע מענשען, אָהן בילדונג ,וועלכע האָבען נישט וואָס צו פֿערלירען, זענען מסכים זיך אַריינצובעקומען אין קיבוץ צו די זעהר שווערע בעדינגונגען, אָבער איך קען בשום אופֿן נישט פֿערשטעהען ווי אַזוי אַ מענש מיט בילדונג ווי איהר, מיט אַנדערע געוואוינהייטען, מיט אַנ׳אַנדערען קוק אויפֿ׳ן לעבען ,מיט אַנדערע אַספּיראַציעס — זאָל קענען אויסהאַלטען אין דער אַטמאָספֿער, וועלכע איך האָב בעמערקט אין דעם קיבוץ.

— ס׳איז אַ פֿראַגע וואָס פֿאַראַ אַנשויאונגען מען האָט און ווי אַזוי מען פֿערקוקט אויף דעם גאַנצען ענין, ס׳איז אַ פֿראַגע פֿון פֿערבונדען די געגענוואַרט מיט דער צוקונפֿט, צו וועלכער מען שטרעבט, איך בין גליקליך, אויב איך האָב געהאַט די זכיה אַריינצוקומען אין דעם קיבוץ און בעשטימען מיין צוקונפֿט, זיך ווי מען דער אידעי פֿון אויפֿלעבען דאָס יודישע לאַנד און דאָס יודישע פֿאָלק.

— צ ודעם קען מען שטרעבען ,נישט זייענדיג אין קיבוץ, מ׳קען דאָך פֿאָהרען קיין ארץ־ישראל אויך אויף אַנ׳אַנדער אופֿן.

— ביי די בעדינגונגען און פֿערהעלטנישען, אין וועלכע איך געפֿין זיך, האָט צו דעם, נישט געקענט זיין קיין מעגליכקייט.

— און ווען די בעדינגונגען זאָלען זיך ביי אייך ענדערען.

— וואָלט איך געמוזט צוערשט געוואוינט אויף דער לאָטעריע .

— און ווען מיר וועלען אָנגעהמען ,אַז אַזאַ פֿאַל קען פּאַסירען ?

— וואָלט איך דאַמאָלס וועגען דעם געטראַכט.

— איהר געפֿעלט מיר שטאַרק און מיט יעדען ענטפֿער אייערען אַלץ מעהר און מעהר, איך מיט מיין מאַן זענען איינזאַמע מענשען, קינדערלאָזע, וועלכע זייער איינציגער טרייסט ס׳איז אויך דאָס בעזעצען זיך אין פּאַלעסטינאַ, מיר זענען גענוג רייך דערצו, אַז מיר זאָלען זיך קענען איינאָרדענען אַ גוט לעבען דאָרט. אָבער ווי כ׳האָב אייך שוין געזאָגט, זענען מיר אַזוי איינזאַם, אַז עס וואָלט זיך געוואָלט אימיצען האָבען ביי זיך, שטענדיג, האַלטען ביי זיך אַ מענשען, וועלכער זאָל זיין ביי אונז ווי אַ היימישער מענש, ווי אַ קרוב.

— דאָס איז זעהר גוט. אויב איהר ווילט אַזוי טון .

— אָבער איהר פֿערשטעהט ,אַז מ׳דאַרף זיך גוט פֿערטראַכטען מיט וועמען זיך צו פֿערבונדען, דאָס איז נישט אַזאַ לייכטע זאַך.

— פֿערשטעהט זיך, האָט חנה געזאָגט, נאָר כדי עפּיס צו זאָגען.

— און טאַקע צוליב דעם, איז די דאַמע גלייך צוגעטרעטען צו דעם ענין, האָב איך אייך איינגעלאַדען צ ומיר, די ערשטע אויפֿגאַבע האָט איהר שוין ערפֿילט, פֿאַר׳ן קיבוץ אייערען וועל איך בעשטימען אַ סומע געלד און איצט האַנדעלט זיך וועגען אייער פּערזאָן.

— דהיינו ? האָט חנה אויפֿגעהויבען דעם קאָפּ.

— דהיינו ? פֿרעגט איהר, איך וואָלט געוואָלט אַז איהר זאָלט זיין די פּערזאָן, וועלכע מיר וועלען מיטנעהמען מיט זיך, איהר געפֿעלט מיר שטאַרק און איהר וועט קענען פֿערווירקליכען אייער שטרעבען און קומען קיין ארץ־ישראל אָבער ביי גוטע בעדינגונגען .

חנה איז געווען אַזוי איבערראַשט, אַז זי האָט פּשוט נישט געקענט קיין וואָרט אַרויסרעדען.

(פֿאָרטזעצונג קומט)

א מעשה מיט א פערד, א קוה און פאלש געלד

(א) סוף דעצעמבער 1934 האָט די פּאָליציי בעמערקט, אַז אין דער אומגעגענד פון לאָדז איז דורך אן'אונבעקאנטע באנדע פערשפרייט געוואָרען פאלשע 5 און 10 זלאָטי־מטבעות. אזוי, למשל, האָט דער פויער יוזעף יאַטשאַק פון דאָרף פראנין, דורך דער פערמיטלונג פון זיין שכן ראַגאָווסקי פערקויפט זיין פערדעל און דערפאַר בעקומען גאנצע 6 פאַלשע 10־נער זלאָטים, זאָפיע רעמוואָסקא ווידער, האָט תחילת יאנואר געפיהרט אויפ'ן סטריקאָווער יאָהרמאַרק איהר קוה צו פערקויפען און נישט געפינענדיג אויף איהר קיין בעלנים, האָט זי איהר אהיימגעפיהרט צוריק, אבער הינטערוועגס האָט זי אָנגעטראָפען אויף גאנצע דריי קונים, וועלכע האָבען ביי איהר דאָס בהמה'לע אָפּגעקויפט פאַר גאנצע 12 שטיק פאַלשע 10־נער זלאָטים.

האָבענדיג די מזומנים אין טאַש האָט די רעמבאָווסקא זיך געטראַכט: „געפיהרט די בהמה אהין, געפיהרט די בהמה אהער, קיין מילך וועט שוין סיי ווי נישט זיין, דאַרף מען דערווייל כאַפּען א גלעזעלע „ביטערען"...

ביים בעצאָהלען איז קלאָר געוואָרען דער קראַך — אַלע מטבעות, איינע ווי איינע, זענען געווען גע־מלאכה'ט, פערגעבען.

אין שענק האָט מען איהר נישט געלאָזט פאָלען; עס האָבען זיך באַלד געפונען א פּאָר פּריוואַטע קומאַטערעס, וועלכע האָבען זיך געלאָזט יאָגען נאָך די קויפערס פון די בהמות און זיי האָבען זיי טאַקע דעריאָגט.

מילא די בהמה — איז א בהמה, וואָס ווייסט זי, מרוקעט זי און וויל ווייטער געהן, אָבער די בעלי־בתים: סטאַניסלאַוו סקזשיפּענסקי, יאַן שמיעכורע און דאָמעניק ראַגאָווסקי. מען האָט זיי געזעצט אין חד־גדיא אריין און דאָרט האָט מען זיך דערוואוסט, אַז צו דער באַנדע האָבען נאָך געהערט: סטאַניסלאַוו פראַנטשאַק, סטאַניסלאַוו ראַגאָווסקי און אַנדזשעי סקזשיפּענסקי.

אין געריכט האָט מען זיי קיין לעקעכלעך נישט געבאַקען און עס זענען פערמשפט געוואָרען: דער 39־יעהריגער סטאַניסלאַוו פראַנטשאַק, דער 28־יעהריגער סטאַניסלאַוו ראַגאָווסקי צו 5 יאָהר תפיסה און צו 200 זל. שטראָף, דער 24־יעהריגער אַנדזשעי אויגוסטעניאַק אויף 3 יאָהר און 300 זל. שטראָף, דער 19־יעהריגער סטאַניסלאַוו סקזשיפּענסקי — אויף 8 חדשים תפיסה און דער 48־יעהריגער מיעטשיסלאַוו זשעפּעצקי אויף 6 חדשים תפיסה.

יאַן שמיעכורע און דאָמיניק זענען בעפרייט געוואָרען.

KLAVIOL „Ap. Kowalski" ODCISKI
USUWA bezpowrotnie

שבועות־אקציע פון תומכי־אורחים

נישט קוקענדיג אויף דעם גרויסען דעפיציט, האָט די געזעלשאַפט „תומכי אורחים" האָט נאָך פון דער פסח־אקציע האָט די פערוואַלטונג בעשלאָסען אַרויסצוגעבען 150 פּעקלעך פּראָדוקטען פאַר דער נויט־ליידענדער בעפעלקערונג אין לאָדז. די פּראָדוקטען ווערען אַרויסגעגעבען היינט 10 זייגער אינדערפריה, אין יעדען פּעקעל וועט זיך געפינען: ברויט, חלה, אַרבעס, פּערפּעל, מעהל, צוקער, טיי, קאַקאָס־פּוטער און ליכט.

א חוץ דעם ווערט אויף שבועות איינגעאָרדענט א קוך אויף פּאָמאָרסקאַ 18, וואו ס'וועלען עסען דריי הונדערט פּערזאָן פרויען און מענער.

רעגולאַציע פון טייך באַלוטקע

(א) פון מאָנטאָג דעם 3 .ד. ח. אָן ווערען געפיהרט די אַרבייטען ביים רעגולירען דעם טייך באַלוטקע. די אַרבייט ווערט געפיהרט אויפ'ן שטח פון דער באַהן־ליניע ביז דער גאַס בושוסטקא די רעגולאַציע זאָל געפיהרט ווערען נאָך אויף א ווייטערען שטח. די באַלוטקע וועט פון דער גרעניץ פון שטאָט ביז דער פאַבריק דושענטעלמאַן רעגולירט ווערען אין די אָפענע ברעגען.

אין די גרעניצען פון שטאָט וועט די באַלוטקע פליסען אין א פערמוירטען מולטער. אויף די ברעגען וועלען פערזעצט ווערען ביימער.

ביי דער אַרבייט זענען בעשעפטיגט 150 פּערזאָן.

גענעצען דאַרף מען אויך פאָרזיכטיג

(א) סטעפאַן פאַליך (אַנדזשעיאַ 28) האָט א שטאַרקען גענעץ געטון, באַלד האָט ער אָבער בעמערקט. אַז ער קאָן נישט צוריק צושליסען דאָס מויל. מען האָט געמוזט צו איהם אַרויסרופען פאַגאָטאָוויע.

צוביסען דורך א הונט

(א) אויף טראַוגוטאַ 3 איז דעם אַרבייטער סטעפאַן לוטשאַק בעפאַלען א בייזער הונט און האָט איהם אַזוי צוביסען, אַז מען האָט געמוזט אַרויסרופען פאַגאָטאָוויע, וועלכע האָט איהם אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל.

אויספלוגען קיין פּאַלעסטינע
פון 630.— זל. אַן
אָרגאַניזירט
„אָרביס" פּיעטריקאָווער 18, טעל. 249-33
אויך הנחה־פּעסער קיין טשעכאָ־
סלאָוואַקיי און יוגאָסלאַוויען.

Casino
היינט און פאָלגענדע טעג!
פון 1, 2, 3 און 4 נאָכמ.,
דער גאַנצער רעפּאָרטאַזש
פון די לויה מאַניפעסטאַציעס
פון ערשטען מאַרשאַל פון פּוילען
יוזעף
פּילסודסקי
פּרייזען פון די פּלעצער:
3 זל., 50 גר. 1 און 2 זל., 80 גר.,
פון 5 א זייגער נאָכמיטאָג
Katiusza
אַנסאַמבל:
Anna STEN i Fr. MARCH
רעזשי: R. Mamoulian

גרויסע ציוניסטישע פערזאַמלונגען

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער היי־יאָהריגער קאָנגרעס־שקל־אקציע, פיהרט די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע א ברייטע אויפקלערונגס־ און פּראָפּאַגאַנדע־טעטיגקייט. עס קומען פאָר כסדר פערזאַמלונגען אין די בעזונדערע אָרגאַניזאַציעס און אין פערשידענע לאָקאַלען, עס ווערען אַרויסגעלאָזט אויפרופען, אין וועלכע די יודישע בעפעלקערונג ווערט גערופען מאַסענוויז אויסצוקויפען דעם שקל, כדי צו זיכערן זיך וואַהל־רעכט צום ציוניסטישען קאָנגרעס, וואָס קומט זיך צונויף אין חודש אויגוסט.

א גרויסע יוגענד־פערזאַמלונג איז פאָרגעקומען זונטאָג אָוונט אין לאָקאַל פון „הנוער־הציוני" אויף פּעטריקאָווער 86. מיט רעדעס זענען אַרויסגעטרעטען: דעפּ. ד"ר ראָזענבלאַט, משה קאַראָ, י. קראַן און מ. רזעוויענצקי.

גלייכצייטיג איז פאָרגעקומען א גרויסער מיטינג פון „החלוץ בעל־מלאכה" אין לאָקאַל פון צענטראַלען האַנדווערקער־פערבאַנד (פּילסודסקיעגאָ 69). פאַר די צאָהלרייכע פערזאַמעלטע האַנדווערקער האָבען רעפערירט: וועגען דער בעדייטונג פון שקל אינם אויפבוי פון ארץ ישראל די ה"ה אינזש. חייקין, אדוו. ס. מיכעלזאָן.

א פערזאַמלונג איז אויך פאָרגעקומען אין „בני ציון" אויף זשגאָוסקא 7 מיט דער בעטייליגונג פון ה' ש. ווידאַווסקי. אַלע פערזאַמלונגען זענען איינגעאָרדענט געוואָרען אונטער דער לאָזונג: „אויף דער וואָך פון דער גאַנצקייט פון דער אַלוועלטליכער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע" און אַדרוך מיט א גרויסען ערפאָלג. די רעפערענטען האָבען אומעטום אָנגעוויזען אויף דער בעדייטונג פון שקל, אַלס סימבאָל פון דער צוגעהעריגקייט צו דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע און דעם ווילען מיטצוהעלפען אינם אויפבוי פון ארץ ישראל.

רעדעס אין די שוהלען

מאָרגען דעם ערשטען טאָג און שבת דעם 2־טען טאָג שבועות וועט מען רעדען אין פערשידענע שוהלען וועגען דער בעדייטונג פון שקל אינם אויפבוי פּראָצעס פון ארץ ישראל. אין דער שוהל „אהל יעקב" (גדאַנסקאַ 18) וועלען רעדען דער מטיף ה' א' לינבאַשיצקי און ה' משה לימאַן, אין דער שוהל „סיני" אויף גלובנאַ 62 וועט מאָרגען האַלטען א רעדע ה' משה קאַראָ, אין דער שוהל „פתר ישראל" וועט רעדען ה' ז. סקוראַ.

רעפעראַט פון רעד. יוסף גראַוויצקי

רעד. יוסף גראַוויצקי, וועלכער איז ערשט געקומען פון ארץ ישראל, וועט שבת אָוונט, מוצאי שבועות האַלטען א גרויסען רעפעראַט אין לאָקאַל פון צענטראַלען האַנדווערקער־פערבאַנד, פּילסודסקיעגאָ 69, אויף ד. ט.: „דער ציוניזם און ארץ ישראל אין דער פערווירקליכונגס־תקופה". די פאָרלעזונג ווערט איינגעאָרדענט דורך דער אָרגאַניזאַציע „התחיה".

מיט פולע רעכט פון רעגירונגס־גימנאַזיום (Kategorja A)
מרדכי־גימנאַזיום
און פּריוואַטע פאָלקסשולע
Marji Hochsteinowej
טעל. 214-27 23 וואָלטשאַנסקא 23 טעל. 214-27
איינשרייבונגען אין די גימנאַזיאַל־קלאַסען, ווי אויך אין די פאָלקסשולע
נעהמט אָן דער סעקרעטאַריאַט טעגליך (חוץ שבת און יו"ט) פון 9—2 און פון 4—6.

אַרבייטסגעבער און אַרבייטערינס

(א. די אַרבייטערין בערטאַ גאַיעווסקאַ האָט איינגעקלאָגט דעם דירעקטאָר פון דער פאַבריאַנציער געזעלשאַפט פון כעמישער אינדוסטריע „אַמיען", און דעם פּראָקורענט פון דער זעלבער פירמע ראָמאַן רושעווסקי, אַז אויסנוצענדיג זייער לאַגע אַלס שעפען, האָבען זיי געצווינגען די אַרבייטערינס צו נאָכגיביגקייט. זי האָט בייגעלעגט צוויי בריף פון נאָך צוויי אַרבייטערינס, וועלכע בעשטעטיגען די דאָזיגע בעשולדיגונג.

די בעשולדיגטע האָבען ערקלערט, אַז די אָנקלאַגע איז א נקמה־אַקט פון דער גאַיעווסקאַ דערפאַר, וואָס מען האָט זי בעפרייט פון דער אַרבייט.

דער פּראָצעס איז אַנולירט געוואָרען.

רושעווסקי האָט דאַן אָנגעקלאָגט די גאַיעווסקאַ פאַר רכילות.

דאָס שטאָטישע געריכט האָט ווידער אַמאָל אויסגעפאָרשט דעם ענין און די גאַיעווסקאַ פריי־געשפּראָכען. דערמיט איז בעשטעטיגט געוואָרען די בעשולדיגונג פון דער גאַיעווסקאַ.

רושעווסקי האָט דאַן אַפּעלירט אין קרייז־געריכט און נעכטען איז ווידער דער פּראָצעס בעהאַנדעלט געוואָרען.

אויך דאָס מאָל איז די גאַיעווסקאַ פרייגעשפּראָכען געוואָרען.

איהרע בעשולדיגונגען געגען די שעפען בלייבען דעריבער אין קראַפט.

די נייעסטע ביליצער הערען־ און דאַמען־שטאָפען עמפּפעהלט
דאָס טוך־ און קאָרט־לאַגער
Bcia A. i R. MILGROM
front, I piętro 36 PIOTRKOWSKA 36. Tel. 225-95,
הורט — דעטייל! ביליגע פּרייזען!

א וואַזשנע רופא!

(א) מאַריאַנאַ ווילק (זשיטניאַ 14) איז א לענגערע צייט געווען קראַנק. זי האָט זיך געהיילט ביי פערשידענע דאָקטוירים און עס האָט איהר נישט געהאָלפען. איינמאָל האָט זיך צו דער ווילק געמעלדען עפּעס א פערשוין און ערקלערט, אַז עס האָט איהם צו איהר געשיקט א בעקאַנטע און אַז ער וועט איהר קאָנען העלפען. ער האָט דער ווילק צוגעזאָגט א מעדיצין, אָבער געוואָרענט, אַז די מעדיצין וועט איהר טייער קאָסטען. די ווילק איז געווען אַזוי אויסגעמוטשעט פון די ליידען, אַז עס איז איהר שוין נישט געגאַנגען אין געלד. די מעדיצין וואָס דער רופא האָט איהר געגעבען האָט געקאָסט 5 זל. די מעדיצין האָט אָבער איהר אויך נישט געהאָלפען. די ווילק האָט איבערגעגעבען די רפואה צו אַנאַליזע. עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז עס איז געווען אַן'איינפאַך ביסעל וואַסער מיט ציקאָריע.

דער געשיקטער אַפעריסט איז נעכטען געשטאַנען פאַר'ן קרייז־געריכט.

דער אָנגעקלאָגטער 30 יעהריגער וולאַדיסלאַוו אָטאַראַווסקי איז שוין עטליכע מאָל געשטאַנען פאַר'ן געריכט פאַר אַנדערע זאַכען. דאָס מאָל האָט אָטאַראָוסקי בעקומען 10 חדשים טורמע.

Al Jolson
(אויסערגעוועהנליכער העלד פון פילם
(Sonny Boy
קרעאירט איינע פון די הויפּטראָלען
אין פילם א. נ.
„WONDER BAR"
אין די איבריגע הויפּטראָלען:
Dolores del Rio
Kay Francis
Ricardo Cortez
מיליאָנינגע אויסשטאַטונג!
שלאַגער־מעלאָדיעס
AL JOLSON
וועט זינגען אויף רוסיש דעם ציגיינער־ראָמאַנס
א. נ. „Oczy czornyja"
היינט און טעגליך אין
Europa
אָנהויב 4, 6, 8 און 10 אָוונט, פרייטאָג, שבת, זונטאָג און מאָנטאָג 12 און 2 א זייגער
ספּעציעלע הנחה־סטאַנסען.

פּראָטעסט־פערזאַמלונג פון „שומרי ומזהירי שבת"

געגען חילול שבת

פערגאַנגענעם זונטאָג איז אין בערלינער זאַל פאָרגעקומען א גרויסע פערזאַמלונג פון „שומרי ומזהירי שבת". אין דער פערזאַמלונג האָבען זיך בעטייליגט רבנים, פרנסים און כלל־טוער.

די פערזאַמלונג עפענט ר' זעליג לעווי. נאָכדעם ווי ס'ווערט געמאַכט א הזכרה דעם פערשטאָרבענעם מאַרשאַל פּילסודסקי, נעמט דעם פּרעזידיום איבער דער פרנס ר' מרדכי מענדעל זאַמערפעלד. א רעפעראַט וועגען חילול שבת האַלט הרב ר' יעקב דוד וויטעלזאָהן, אין וועלכען ער פּראָטעסטירט געגען חילול שבת מיט דעם עפענען די געשעפטען אום שבת. נאָך דעם ווי ס'רעדען נאָך: הרב חיים ראַפּאַפּאָרט, הרב סילמאַן, ווערט אָנגענומען א פּראָטעסט־רעזאָלוציע געגען חילול שבת.

בעריכט פון די אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון די באַלוטער „גמלות חסדים קאַסע" ביי די חברה קדישא — אָפּטיילונג מעדיצינישע הילף, לאָדז, לימאַנאָווסקע 7

די פערזאַמלונג עפענט דער ה' פּרעזעס דוד שמולעוויטש ער בעעהרט דעם כבוד פון פערשטאָרבענעם מאַרשאַל פּילסודסקי מיט אויפשטיין, די גאַנצע פערזאַמלונג און מיט א מינוט שווייגען. —

אַלס פאָרזיצענדער ווערט געוועהלט ה' שלמה יאַבראָוו דעם טעטיגקייטס בעריכט לעזט פאָר דער סעקרעטאַר ה' מאַרקעוויטש און דער פּרעזעס ה' דוד שמולעוויטש רעדט ברייט אַרום וועגען די עקאָנאָמישע לאַגע פון פעראיינס קאַסע, די פערזאַמלונג טראָגט אַרויס צוטרוי די אַלטע פערוואַלטונג, דער רעזולטאַט איז: פּרעזעס ה' דוד שמולעוויטש, וויצע פּרעזעס שלמה גרינשטיין, און הערשעל זילבערשאַץ קאַסירער הענעך איזשביצקי, סעקרעטאַר סענדער האָכמאַן. פערוואַלטונג: מטות וואָלף, יוסף נאָמבערג, ז. מאַנצאַזש, פּ. זענדזשאַרסקי, מ. ב. שמולעוויטש, ח. וויינפעלד, ל. גראַנעק, מ. פעלדאַן, ה. שערפּינסקי, און פּיינמאַן. מיט אויסקלייבען אַלע סעקציעס ווערט די קאָנצענטרירטע זיצונג געשלאָסען.

זומער־קאָלאָניעס פון נותן לחם

די פערוואַלטונג פון „נות־לחם" איז צוגעטרעטען צו אָרגאַניזירען די זומער־קאָלאָניע פאַר שול־קינדער אין קאַלע.

צום ערשטען סעזאָן ווערען אָנגענומען יונגלעך אין שול־עלטער.

דעם היינטיגען זומער וועלען אין דער קאָלאָניע דורכגעפיהרט ווערען א רייהע נייע אינוועסטיציעס, וואָס וועלען פערשענערן און פערבעסערן די קאָלאָניע.

גראַנדיעזער קאָנצערט פון „שיר" אין העלענאָוו

שבת דעם 15 יוני ד. י. 9 אָוונט קומט פאָר א גראַנדיעזער קאָנצערט פון „שיר"־כאָר אין העלענאָוו. דאָס רייכע פּראָגראַם, וואָס נעמט אַרום קלאַסישע און יודישע מוזיק וועט אויסגעפיהרט ווערען דורכ'ן בעריהמטען געמישטען „שיר"־כאָר, סאָליסטען: ס. קראַפּיווניק, (סאָפּראַן), ר. גרינשפּאַן (אַלט) ה. טורין (טענאָר) פילהאַרמאָנישען אָרקעסטער און אָרקעסטער ביים „שיר".

ביים קלאַוויר: אַרטור באַלזאַם און ד. בליטענטייל. מיט דעם אינטערעסאַנטען קאָנצערט וועט אָנפיהרען דער בעליבטער פּראָפ. י. פּיוווישים.

Dr.
Wołkowyski
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
ציגעל־גאַס 11, טעל. 238-02
נעמט אָן אין הויט־ און וועגערישע
קראַנקהייטען, מענער־שוועכע
פון 8—11 בייטאָג און פון 4—9 אָוונט

פון שקל־קאָמיטעט

ביים „מזרחי" און „תורה ועבודה"

ביי דער שקל־אַקציע, וועלכע דער מזרחי אין לאָדז האָט אונטערגענומען צווישען דער רעליגיעזער יודישער בעפעלקערונג, האָט דער „מזרחי" צו פערציי־כענען אַ גרויסען ערפאָלג.

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט האָט „מזרחי" בע־שלאָסען צו דערלענגערן זיינע פאַרשטעהער צו רעדען איבער דער שקל־אַקציע ביידע טעג שבועות אין פאָל־גענדע שוהלען: אין ערשטען טאָג: „סיני" גלובנאַ 62, „נחלת־יעקב" גלובנאַ 60, רייכערטס שוהל פּאָלודניאָוואַ 28, ליטווישע שוהל קילינסקיעגאָ 29, שוהל פּילסודסקיעגאָ 25, שפּנערס שוהל נאַרוטאָ־וויטשאַ 43, פּלאָצקער שוהל פּילסודסקיעגאָ 29, „גמילת חסדים" פּל. וואָלנאָשטשי 3, יונגסטערס שוהל טראַוגוטאַ 12, שוהל דרעוונאָווסקאַ 11, און צווייטען טאָג: אין ווילקער שוהל, וואָהלינער שוהל, „באר מרים", „תהלת ישראל" פּעטריקאָווער 19, „זובחי צדק" פּעטריקאָווער 24, שוהל וואָלטשאַנסקאַ 43 און שוהל פּעטריקאָווער 25.

די וואונדערבאַרע אַטראַקציעס פון צירק „אַרענאַ".

פאַנטאַזיען און וואַסער־שפּריצען זענען פאַרהאַן נאָר אין די גרויסע שטעט פון מערב־אייראָפּאַ, וואו מען ציהרט די עפענטליכע פּלעצער און מאַלערישע גאָרטענס.

אין פּוילען זענען נישטאָ קיין שעהנע פאַנטאַזיען. ערשט איצט האָט דער צירק „אַרענאַ" אין זיין וואונ־דערשעהנער וואַסער־פאַנטאַזיע אונז געגעבען די מעגליכקייט צו זעהן אַ פאַנטאַזיע, וואָס איז נישט נאָר דער גרעסטער, נאָר אויך דער שענסטער פאַנטאַן אין גאַנץ פּוילען.

אַ מעכטיגער שטראָם וואַסער, וואָס שורעוועט מיט הונדערטער קאָלירען שיסט הויך ביז אונטער'ן צירק־דאַך ארויף. דאָס וואַסער פון צירק־פאַנטאַן טאַנצט און שוימט זיך ווי אַ וואַסער־פאַל און שפּריט אויס ארום זיך רעגנבויגען־פאַרבען און רופט ארויס ביים צירק־פּובליקום אַנ'אונאָפּשאַצבאַ־רען עפעקט.

די טויזענדער פון לאָדזער פּובליקום, וועלכע זענען שוין געווען זעהן דאָס אינטערעסאַנטע פּראָ־גראַם פון צירק „אַרענאַ" וועלען זיכער נישט פערגעסען דעם געוואַלדיגען איינדרוק פון צירק און זיי־נע אינטערעסאַנטע אַטראַקציעס.

לאָדזער יודישער פוסבאָל־רעפּרעזענטאַנץ

געגען די אַרבייטער - רעפּרעזענטאַנץ אין וואַרשאַ

נאָך אַ לאַנגע רייה יאָהרען פון איבערדריס, וועלען זיך ווידער אַמאָל געפינען יודישע ספּאָרטלער פון די שטאַרקסטע יודישע פוסבאָל - קלובען אין לאָדז אין איין מאַנשאַפט. דער קאַמף, וועלכער איז געפיהרט געוואָרען די לעצטע יאָהרען צווישען די יודישע ספּאָרט־פעראיינען אין לאָדז, האָט געהאַט אריינגעבראַכט אַזאַ נישט אויסגערעכענטען און שעדליכען אַנטאַגאָניזם, אז די געגענזייטיגע פערשטענדיגונגען זענען געווען אויסגעשלאָסען. לעצ־טענס האָבען זיך די בעציהונגען פיל געענדערט צום גוטסטען און דעם זונטאָג וועלען זיך שוין טרעפען פוסבאָליסטען פון „הכח", „מכבי" און „בר־כוכבא" אין איין מאַנשאַפט, וואָס איז די לאָדזער יודישע פוסבאָל־רעפּרעזענטאַנץ. אַלס געגנער פון דער יודישער רעפּרעזענטאַנץ שפּילט די אַרבייטער רעפּרעזענטאַנץ פון וואַרשאַ, אין וועלכע ס'געפינען זיך שפּילער פון „גוויאַזדאַ", „סקראַ", „סאַרמאַטאַ" און „דרוקאַרזש".

אויך די לאָדזער מאַנשאַפט וועט ארויסטרעטען מיט אַ שטאַרקען צוזאַמענשטעל און ס'וועלען זיך בעטייליגען די צוויי „הכוח"'אַנער, וועלכע האָבען לעצטענס נישט געשפּילט, — בערנשטיין און גערטעל.

דער מעטש קומט פאָר זונטאָג נאָכמיטאָג אין דער זעלבער צייט, ווען עס קומט פאָר דער מעטש צווישען דעם היטלעריסטישען „וויקטאָריאַ" און ל. ט. ס. ג."

אינדיווידואַליזם אויפ'ן רויכער־געביט

אין פּוילען איז אויף יעדען געביט פאַרהאַן אַ בעזונדערער אינדיווידואַליזם, עפּעס אַ ספּעציעלע נייגונג און דאָס נישט בלויז ביי ענצעלנע נאָר ביי גרויסע מאַסען. ס'וואָלט זיך אויסגעדאַכט, אַז אויפ'ן געביט ווי צום ביישפּיל ביים רויכערן, ווען אויפ'ן מאַרק געפינען זיך צעהנדליגער סאָרטען פּאַפּיראָסען פון פערשידענע שטאַרקייטען טאַבאַק, וועט יעדער אויסגעפינען פאַר זיך אַנ'ענטשפּרעכענדען טיפּ פּאַפּיראָסען און וועט זיין צופרידען. אַ סך בעוואוסטזיניגע רויכערער וואָלטען בעסער געוואָלט האָבען פּאַפּיראָסען צוגעפּאַסט צום געשמאַק און אויסגעקליבען. אָבער וואָס רעדען וועגען פּאַפּיראָסען. ווען דער רויכערער פערלאַנגט, אַז די גילזען זאָלען זיין אויסגעצייכענטע. די היימישע פּאַפּיראָסען־פּראָדוקציע, די צוזי פּערשפּריטע צוליב שפּאַרזאַמקייטס־טעמים. זענען נאָר די 4־וואַטקאָווע גילזען אויף אונזער מאַרק, שענקענדיג דעם רויכערער אַ גוטען היימישען אינדיווידועלען פּאַפּיראָס.

די גילזן „OSMAN" פערדינט געוויסנליך צו בעניצען

„OSMAN"

שבת די גראַנדיעזע גאָרטען־פערוויילונג לטובת די באַראַכאָוו־שולען

די טראַדיציאָנעלע גאָרטען־פערוויילונג לטובת די באַראַכאָוו־שולען וועט היי־יאָהר פאָרקומען דעם קו־מענדיגען שבת־שבועות.

דער העלענאָוו־פּאַרק וועט אָהן ספק דעם טאָג מאַסענווייז בעזוכט ווערען פון דיטויזענטער פריינד און אָנהענגער פון יודיש־וועלטליכען שול־וועזען, בפרט, ווען דאָס פּראָגראַם איז אַ פערשידענאַרטיגעס מיט אַ פאַנטען־לאָטעריע.

דער ספּאָרט־קלוב „מיפּון" גרייט צו אַ רייה ספּאָרט־ארויסטרעטונגען ווי גימנאַסטישע איבונגען פון די מענער און פרויען גרופּען און לייכט־אַטלע־טישע פערמעסטונגען. ספּעציעל עפעקטפול וועלען אויספאַלען דיפיראַמידען, וועלכע וועלען פאָרקומען אויפ'ן וואַסער ביי אַ רייכער אילומינאַציע און ראַ־קעטען־בעלייכטונג.

דער סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער ליי־טונג פון סעוו. פּיעטרושקאַ גרייט צו אַ רייך פּראָ־גראַם פון פאָלקס־לידער, מזרח־מוזיק און טאַנץ־מוזיק.

געציילטע גאַסטשפּילען פון זינאַ גאָלדשטיין

אין „ראָזמאַיטאָשטשי" טעאַטער

די דירעקציע פון „ראָזמאַיטאָשטשי" טעאַטער איז געלונגען צו בעוועגען די בעריהמטע פּרימאַדאָ־נע און ליבלינג פון לאָדזער פּובליקום, זינאַ גאָלד־שטיין, אויפצוטרעטען צוזאַמען מיטן גאַנצען קינסט־לערישען אַנסאַמבל פון „ראָזמאַיטאָשטשי" אויף איניגע גאַסטשפּילען.

זינאַ גאָלדשטיין איז גוט בעקאַנט אין לאָדז אַלס איינציגע פּרימאַדאָנע אין איהר זשאַנר נאָך פון די צייטען פון גלאַנץ - פעריאָד אין לאָדזער יודישען טעאַטער. ווער פון לאָדזשער עולם געדענקט נישט „אַלמאַ וואו וואוינסטו", „טשאַרדאַש פירשטין", „שאַנסאָנעטקע" און נאָך אַנדערע קרעאַציעס, צו וועלכע זינאַ גאָלדשטיין האָט צו זיך קיין גלייכען נישט געהאַט. זינאַ גאָלדשטיין איז נאָך פול מיט טעמפּעראַמענט און שטימע־מיטלען און זי וועט באמת איבערראַשען דעם עולם אין איהר גלענצענ־דער ראָל אין „זי האָט ליב", וואָס ווערט מיט איהר אויפגעפיהרט שוין דעם היינטיגען פרייטאָג און שבת

היינטיגע פּרעמיערע אין „יאַר"

„ווען ס'זענען דאָ צופיל פרויען"

די היינטיגע פּרעמיערע אין רעווי־ און קינאָ־טעאַטער „יאַר" אונטערן טיטול „ווען ס'זענען דאָ צופיל פרויען" וועט אָהן צווייפעל צוציהען אַ ריזי־גען עולם בעזוכער. ביים איצטיגען פּראָגראַם האָט די דירעקציע פון „יאַר" נישט געקאַרגט קיין קאָס־טען, כדי געהעריג אויסצושטאַטען די פאָרשטעלונג, וועלכע איז רייך מיט הויך־קינסטלערישע נומערן ווי סקעטשען, דועטען און לידלעך. דער אָרקעסטער אין „יאַר" ווערט געלייטעט דורך דיר. סעווערין פּיעט־רושקאַ.

אַ פרייליכער יום־טוב אין פילהאַרמאָניע

אויף שבועות גרייט צו דער פילהאַרמאָניע־אַנ־סאַמבל דעם בעסטען און פרעהליכסטען רעפּערטואַר פרייטאָג דעם 1־טען טאָג יום־טוב 4.30 נאָכמיטאָג ווערט געגעבען די פרעהליכע אָפּערעטע מיט 15 נו־מערן געזאַנג „יודילעס בר־מצוה" אין אָוונד 9.30 די שטאַרק אויסגענומענע פּיעסע „די מאַמע פון דער וועלט". שבת דעם 2־טען טאָג יום־טוב 4.30 נאָכמיטאָג די סענסאַציאָנעלע פּיעסע „די ערעסטאַנט קע 49" אין אָוונד צום ערשטען מאָל אין לאָדז די מוזיקאַלישע קאָמעדיע „די צוויי שוויגערס". מיטן אָנטייל פון גאַנצען פילהאַרמאָניע אַנסאַמבל ווי אויך די 12־יעהריגע לאָלאַ אַמזעל.

דער בעזמאַן - אָוועגד

קומט פאָר דעם 11־טען ד. ח.

ווי מיר האָבען שוין מיטגעטיילט, ווערט דעם 11־טען ד. ח. פאָרקומען אַ גרויסע אַקאַדעמיע גע־ווידמעט דעם אָנדענק פון דעם פערשטאָרבענעם יו־דישען טעאַטער - דירעקטאָר איסר בעזמאַן.

ווי מ'טיילט מיט, גיט זיך דער אָרגאַניזיר־קאָ־מיטעט, וועלכער בעשטעהט פון אָנגעזעהענע ביר־גער און טעאַטער־טוער די גרעסטע מיה, אז דער אָוונד זאָל זיין אינטערעסאַנט. ביז איצט האָבען פערשפּראָכען זייער אָנטייל אַלע יודישע אַרטיסטען, וואָס שפּילען אין די היגע טעאַטערן.

ס'איז צו דערוואַרטען, אז דער יודישער טעאַ־טער־עולם וועט בעעהרען דעם אָנדענק פון דעם פערשטאָרבענעם לאַנגיעהריגען יודישען טעאַטער־דירעקטאָר און מאַסענווייז בעזוכען דעם אינטערע־סאַנטען בעזמאַן־אָוועגד.

פּלאַזשע און באַסיין אין „העלענאָוו"

אין דעם פּרעכטיגען גאָרטען „העלענאָוו" גע־פינט זיך דער בעוואוסטער מאָדערן איינגעאָרדענטער באַסיין און פּלאַזשע, וואו עס טרעפט זיך די עליטע פון דער שטאָט לאָדז. די מעלה פון באַסיין בע־שטעהט אין דעם, וואָס עס געפינט זיך אין דעם אָנגענעהמסטען אָרט, ווייל עס געפינט זיך בשכנות מיט דעם איינאָונאיינציגען ביי אונז אין שטאָט פּרעכ־טיגען פּאַרק „העלענאָוו". די דירעקציע בעמיהט זיך נאָכצוקומען די ברייטסטע מאַסען און דערפאַר האָט זי בעשטימט ספּעציעלע נידריגע פּרייזען, גאַנץ בע־זונדער פאַר גרופּען און שילער. דער אריינגאַנג פון באַסיין אין גאָרטען איז נאָר אַ מינימאַלער. אויך היי־יאָהר אַזוי ווי יעדעס יאָהר וועט דער פּרעכטי־גער באַסיין און פּלאַזשע אין „העלענאָוו" בעזוכט ווערען פון אַלע שיכטען פון דער לאָדזער בעפעלקע־רונג.

פון דער לאָדזער בערזע

באַנק פּאָלסקי		86.75
3 פּראָצענטיגע בודאָוולאַנע		42.50
4 " דאָלאַרובקאַ		52.60
7 " סטאַביליזאַציע (אמ.)		64.00
5 " וואַרשאָוער ש.־ב. 1934		57.50
5 " לאָדזער		51.50
ענגלישער פונט		26.28
דאָלאַר אַמעריק.	5.31 נישט אַפּיצ.	5.30
גאָלד־דאָלאַר		925
גאָלד־רובל		480
דייטשער מאַרק		1.82
דאַנציגער גולדען		98 גר

ראַדיאָ - פּראָגראַם

דאָנערשטאָג ד. 6־טען יוני

6.36 גימנאַסטיק, 6.50 פּליטען. 7.45 פּליטען, 8 אוידיציע פאַר שולען, 8.05 אוידיציע פאַר פּאַבאַ־ראָווצעס, 11.57 צייט־סיגנאַל. 12.03 ידיעות, 12.50 אוידיציע פאַר שולען, 12.30 מוזיק. שול־פריהמאָר־גען. 1.55 עקספּאָרט. 2 פּליטען, 3.35 בערזע, 4.30 שמועס אין דער פראַנצויזישער שפּראַך. 4.45 פּלי־טען. 5 רעפּאָרטאַזש. 5.15 הערשפּיל. 5.50 ראַטגע־בער פאַר ספּאָרטלער. 6 באַכ'ס שאַפונגען. 6.15 ליטעראַרישע סקיצע. 6.30 לאָדזער אַלג. קעסטעל. 6.45 פּליטען. 7.15 פּליטען, 7.25 ספּאָרט. 7.35 לי־דער. 7.50 פּעליעטאָן. 8 קאָנצערט. 8.45 ידיעות. 8.55 די טעטיגקייט פון „רויטען קרייץ". 9 בעט־האָוועגס שאַפונגען. 10 רעקלאַמע - קאָנצערט. 10.15 קאָנצערט (בעת די אוידיציעס — ידיעות און קאָ־מוניקאַטען).

פרייטאָג ד. 7־טען יוני

6.36 גימנאַסטיק. 6.50 פּליטען. 7.15 ידיעות. 7.25 פּליטען, 8 אוידיציע פאַר שולען. 8.05 אוידי־ציע פאַר פּאַבאַראָווצעס. 11.57 צייט־סיגנאַל. 12,03 ידיעות, 12.05 פּליטען. 12.55 ידיעות. 1.05 טריאָ. 1.55 עקספּאָרט. 2 פּליטען. 3.35 בערזע. 3.45 קאָנ־צערט. 4.30 שמועס פאַר קינדער. 4.45 אַריעס און לידער. 5 רעפּעראַט. 5.15 קאָנצערט. 5.40 אוידי־ציע פאַר קראַנקע. 6.10 הערשפּיל. 6.30 רעקלאַמע־קאָנצערט. 6.45 פּליטען. 7.15 פּליטען, 7.35 טראַנס־מיסיע פון טעניס־מעטש „פּוילען אַפריקע". 7.45 ספּאָרט. 7.50 פּעליעטאָן. 8 „ווי אַזוי פערברענגט מען יום־טוב?". 8.10 מוזיק. שמועסען. 8.20 סימפ. קאָנצערט. 10.30 פּאָעטישע אוידיציע. 10.45 מערי־צינישער רעפּעראַט. 11 ידיעות, קאָמוניקאַטען 11.05 פּליטען.

שבת ד. 8־טען יוני

6.36 גימנאַסטיק. 6.50 פּליטען. 725 פּליטען. 8 אוידיציע פאַר שולען. 8.05 אוידיציע פאַר פּאַבאָ־ראָווצעס. 11.57 צייט־סיגמאַל. 12.03 ידיעות. 12.05 פּליטען. 12.50 שמועס פאַר פרויען. 12.55 ידיעות. 1.50 „אונזער ים־האַנדעל". 1.55 עקספּאָרט. 2 פּלי־טען. 2.35 בערזע. 2.45 די נייעסטע פּליטען. 3.30 רעציטאַציע. 3.45 קאָנצערט. 4.30 טעכניש קעסטעל. 4.45 מענער־כאָר „עכאָ". 5 רעפעראַט. 5.10 קאָנ־צערט. 6 אוידיציע פאַר קינדער. 6.40 „דאָס אַרטיס־טישע און קולטורעלע לעבען". 6.45 פּליטען. 7.15 פּליטען. 7.29 ספּאָרט. 7.35 פּוילישע שאַפונגען. 7.50 פּעליעטאָן. 8 קאָנצערט. 8.45 ידיעות. 9 אוי־דיציע געווידמעט די פּוילישע בערג־איינוואוינער. 9.30 פּאַרטעפּיאַן - קאָנצערט. 10 רעקלאַמע־קאָנ־צערט. 10.15 ליטעראַרישע סקיצע. 10.30 הערשפּיל. 11 ידיעות, קאָמוניקאַטען. 11.05 טראַנסמיסיע פון טעניס־מעטש פּוילען־אַפריקאַ. 11.25 קאָנצערט.

מעלדונגען

הסתדרות „ברית ישורון"

דעם 1־טען טאָג יום־טוב קומט פאָר אין אונזער לאָקאַל (פראַנציסקאַנער 4) 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג אַ פאָרטראָג א. ד. ט. „חג הקציר וזמן מתן תורתנו". רעפערירען וועט ח' רעד. יעקב י. קראַקאָווסקי.

דעם צווייטען טאָג יו"ט, שבת, קומען פאָר די כינוסים פון אַלע קבוצות, ווי אויך אַ פּרעסע־אי־בערזיכט פאַר די אחים פון „ברית חשמונאים".

זונטאָג דעם 9. יוני 4 אַ זייגער נאָכם. אַ שיחת־חברים פאַר איינגעלאַדענע איבער „די פּערספּעקטי־ווען פון „ברית ישורון" און די אָפּהענגיגע ציוניס־טישע אָרג. (או. ד. אָ.). איינלייטער רעד. ברוך ניי־מאַן זונטאָג 8.30 אָוונד — אַ קעסטעל־אָוונד. מאָנטאָג 8 אָוונד אַ קאָלעקטיווער רעפעראַט: „דער מוסר השכל פון אונזער פּלעביסציט".

זש. ט. ק. (וואָלטשאַנסקאַ 35 טעל. 121־53

די נאָהענטסטע אויספלוגען

פרייטאָג ד. 7 ה. ח. קומט פאָר אַנ'אונטערשטע־טישער אויספלוג נאָך סמאַרזדזעוו. פרייטאָג, שבת, זונאָג און מאָנטאָג ד. 7, 8, 9 און 10 ה. ח. קומט פאָר אַ 4־טאָגיגער אויספלוג נאָך בענדין, סאָסנאָ־וויץ, קאַטאָוויץ און די מערב בעסקידען, זונטאָג און מאָנטאָג ד. 9 און 10 ה. ה. קומט פאָר אַ צוויי־טאָגי־גער אויספלוג נאָך טאָמאַשאָוו, אינאָוולודז, ספּאַלע און אומגעגענד. איינשרייבונגען אין סעקרעטאַריאַט ביז'ן 6 ה. ח. איינשליסליך.

טוריסטישע אָפּרוה־קאָלאָניע אין קאַרוויע ביים באַלטישען ים

פון 1. יוני ה. י. איז געעפענט געוואָרען די טו־ריסטישע אָפּרוה־קאָלאָניע פון דער לאָדזער אָפּטיי־לונג זש. ט. ק. אין קאַרוויע ביים באַלטישען ים. קאַר־וויע איז בלי ספק איינס פון די שענסטע ווינקעלעך אויפ'ן אָפענעם פּוילישען ים. בעזיצענדיג די גרעסטע פּלאַזשע און זייענדיג ארומגערינגעלט מיט טרוקענע סאָסנע וועלדער, פערמאָגט דאָס דאָזיגע אָפּרוה־אָרט אַ גרויסע אַטראַקציע קראַפט. קאַרוויע איז אויך אַ גוטער אויסגאַנגס־פּונקט פאַר אויספלוגען. די זש. ט. ק. קאָלאָניסטען וועלען, אַ דאַנק דעם סיסטעמאַטי־שען און צוגעגרייטען טוריסטישען פּראָגראַם אָבען די מעגליכקייט צו בעקענען דעם גאַנצען פּוילישען ים־ברעג, ווי גדיניע, העל, ראָזעוויע (ים־לאַטער), קאַרטוז (קאַשובישער שווייץ), יאַסטשעמביע־גורע, דאַנציג, אָליווע צאָפּאָט און אַנד.

די קאָלאָניע געפינט זיך אין דער ווילע „זניטש" און ארומיגע געבידעס. די צימערן זענען 2 און 3 פּערזאָניגע. אויפ'ן אָרט אַ לייען־זאַל, ביבליאָטעק, קלאַוויר, פּאַטעפאָן און ראַדיאָ. פאַר די איינגעשריי־בענע קאָלאָניסטען אין חודש יוני זענען פאָראויס־געזעהען בעדייטענדע הנחות. אינפאָרמאַציעס און איינשרייבונגען אין סעקרעטאַריאַט פון דער געז. (וואָלטשאַנסקאַ 35, טעל. 121־53) טעגליך אין די שעה'ן פון 10—2 מיטאָג און 6—10 אָוונד.

טראַנספּאָרטען קייז ארץ־ישראל ערלעדיגט אַמשנעלסטען דירעקט

Przedborski, Kolner i S-ka Łódź, Sienkiewicza 6 tel. 247-75

מיר ערטיילען אומזיסט אַלערליי אינפאָרמאַציעס.

BANK HANDLOWY w ŁODZI
Spółka Akcyjna
Al. Tadeusza Kościuszki 15
ma jeszcze do wynajęcia SAFES
na dogodnych warunkach, poczynając od 4 złotych miesięcznie.
WYJEZDŻAJĄC, nie zostawiaj w domu papierów wartościowych, złota, srebra i t. p., lecz zanieś je do SAFE'u!

מענשען, וועלכע ליידען אַ שטוהל־אָבסטרוקציע,
דאָס שלאָגען פון בלוט אין קאָפּ אריין, קאָפּ־וועהטאָג, האַרץ־קלאַפּעניש, העמאָרידען, פיסטלען, טרינקען צו אַ פרישטיג אַ גלאָז נאַטירליך בימערוואַסער
Franciszka Józefa
פריהמאָרגענס און אָוונד.

Dr. med. L. Berman
צעגעלניאַנאַ 15. טעל. 149-07
ספּעציאַל־אַרצט פאַר מענער־שוואַכע־בעהאַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג.
נעמט אָן פון 8—11 און פון 4—8 אָוונד.
זונטאָג פון 9—1 פאָרמיטאָג.
פאַר אונבעמיטעלטע—לעמשניצע־פּרייזע

Dr. med. H. LUBICZ
פאַר הויט, וועגערישע און געשלעכטס־קראַנקע.
צעגעלניאַנאַ 7 (פריהער 43), טעל. 141-32
עמפאַנגס־שעה'ן 8—10, 12—2 און 5—8 אָוונד
זונטאָג פון 9—11 ביימאָג און יום־טוב פון 9—1.
פאַר דאַמען — אַ ב וואַרטע־זאַל.

שבועות ביי ישראל משה וויטעבסקער

(ענדע פון דער 9־טער זייט)

אלא וואס דען? א חסיד מיט א "קליעפקע" אין פּת נעהמט צונויף די קשיות אין א פעקעל, פּערדוקט זיי פּערשטעהט איהר מיך, אין בוזעם, און אליין מאכט ער "ויברה" — און א ווארט חסידות ביז איבער די אויערען... דער תכלית דערפון? די קשיות אין בוזעם דרעהען זיך איבער קאפּויר פון זיי ווערען — תירוצים..."

"וואס א אלטער חסיד איז געווען? געוועזן א חסיד ביים אלטען רבין האט ער געהייסען ר' יקותיאל ליע־פליער. א סוחר, נישט קיין גרויסער למדן, אבער דערפאר א חסיד, וואס מיר האבען קיין השגה נישט.' אמאל איז ער געקומען אין לאזשנע, אין א מיטען מיטוואך, גאר, און האט דורכן פענסטער אריינגע־שטעקט דעם קאפּ מיט א האלבען גוף צום רבין אין חדר און מאכט: "רבי! האקט מיר אפּ די לינקע זייט, וואו ס'ליגט דער יצר הרע!"

"חאצקעלע יאנאווער האט געזאגט: "פאראן מדרגות אין שווימען. איינער שווימט אויף אלע "פיר", שפּיט און שלינגט... א צווייטער שווימט פלאך מיט די הענד... א קלוגער שווימט שוין מיט — קאפּ. פאראן גאר גרויסע שווימער: די וועלט א לאדקע אויפן טייך, פערגלוסט זיך איהם — מאכט קלינגט מיט זיי. אזא איינער שיפט זיך למשל, אין ער איינס, צוויי, דריי — ער איז שוין אינגאנצען אין וואסער, און שווימט זיך ווי נישט איהם מיינט דער פסוק. ווער פּחד, וואס אימה. א גלאט לונג און לע־בער".

איטשע דער מלמד האט גענומען און אנגעגאסען אלע גלעזלעך, האבען זיך אלע אויפגעהויבען פון די ערטער, די קעלישקעס אין די הענט און אויסגע־פויקט:

"לחיים! לחיים! — זאגט "קטרת".

מיט דריי יאהר שפּעטער

(ענדע פון דער 15־טער זייט)

בלענדיגע דינסטמיידעל האט זיך בעוויזען אויף דער שוועל.

— בערטא פאלער איז אין דער היים? — האט לואי געפרעגט.

— יא.

— איז זי אליין?

— אינגאנצען אליין. ווילט איהר אזוי גוט זיין און מיר געבען אייער נאמען.

לואי האט איהר דערלאנגט זיין וויזיט־קארטעל. די פיס האבען זיך איהם אונטערגעבראכען אין די עטליכע מינוט, וואס ער האט געווארט, דאס דינסט מיידעל איז געקומען צוריק:

— די באלעבאסטע פרעגט, — האט זי גע־זאגט — צי ווילט איהר רעדען מיט איהר אדער מיט דעם באלעבאס?

עס איז לואי'ן איצט קלאר געווען אז בערטא וויל איהם נישט אויפנעהמען.

— אזוי! — האט ער ארויסגעזאגט מיט ביטער קייט, — זאגט אייער באלעבאסטע אז איך האב אלץ פערשטאנען און וועל איהר מעהר נישט שטערען.

ער האט זיך געלאזט מיט א געזונקענעם קאפּ ־עהן ארונטער די טרעפּ. ערשט, ווען ער איז געווען אויפן ערשטען שטאק, איז איהם איינגעפאלען אז בערטא איז אוודאי נישט געווען זיכער מיט איהר דינסטמיידעל אדער זי האט מיט אזא פערשטעלטען ענטפער איהם געוואלט לאזען וויסען, אז דער מאן איהרער דארף באלד קומען אהיים.

ער איז אריין אין דעם ערשטען רעסטאראן וואס ער האט געטראפען, און האט אנגעשריבען א קורץ בריוועל צו איהר, אז זי זאל איהם טון די טובה און זיך טרעפען מיט איהם כאטש נאר איין מאל. ער וועט מארגען — האט ער איהר ווייטער געשריבען — דעם גאנצען טאג ווארטען אויף איהר אין זיין האטעל צימער.

ער האט זיך אומגעקעהרט צו בערטאס וואוינונג האט ווידער אנגעקלונגען און געבעטען דאס דינסט מיידעל אז זי זאל איבערגעבען דדם בריוועל אין די ריכטיגע הענט. צוזאמען מיטן בריוועל האט ער א־ריינגעלייגט אין דער דינסט מיידעלס האנט אנ'אסיג נאציע פאר וועלכער ער האט געקראגען א דאנק מיט א ברייטען שמייכעל.

אויף מארגען איז ער דעם גאנצען טאג געזעסען אין זיין צימער, ווארטענדיג פיבערדיג אויף בער־טא'ן.

"זי וועט נישט קומען! " — האט ער זיך געזאגט נאכאנאנד און געטראכט אז עס בלייבט איהם מעהר נישט צו טון ווי אוועקצושטעלען אויף דעם ראמאן פון זיין יוגענט דאס טרויעריגע ווארט: "סוף".

ארום פינף פארנאכט האט ער דערהערט א קלאפּ אין טיר. ער האט געעפענט און דערזעהען פאר זיך א יונגע, עלעגאנטע ברונעטע פרוי, וואס איז איהם געווע זאיננאנצען אומבעקאנט.

— זענט איהר לואי וועכטער? — האט זי גע־פרעגט — איך האב גארנישט פערשטאנען פון דעם בריף, וואס איהר האט מיר נעכטען צוגעשיקט. אזוי ווי איך בין אבער פון דער נאטור זעהר א נייגעריגע, בין איך געקומען צו אייך, אז איהר זאלט מיר אויפ קלערען דאס רעטעניש.

מיט וועמען האב איך דאס פערגעניגען צו רע־דען?

— ווער ווילט איהר דען אז איך זאל זיין, אויב נישט אלבערט פאלערס פרוי?

— איהר זענט אבער נישט בערטא פאלער?

— ניין, מיין נאמען איז העלען, די בערטא, וואס איהר האט, פערשטעה איך, ארויסגעקוקט אויף איהר האט שוין אריבער א יאהר פערלאזען איהר מאן און איז אוועק וואוינען מיט עפּעס א זינגער. פאלער האט געקראגען א גט און חתונה געהאט מיט מיר.

זי האט פונאנדערגעשפילעט איהר מאנטעל האט געוויזען איהרע ווייסע ציין, אין א פריינדליכען, האר־ציגען שמייכעל. ערשט דעמאלט האט לואי בעמערקט אז אלבערט פאלערס פרוי איז געווען אזוי שעהן, אזוי שעהן.

וועט זי איהם וועלען טרייסטען?

— זעצט זיך, מיין פריינד, — האט לואי גע־זאגט, אויפהויבענדיג זיך צו העלפען זיין ליבען גאסט אויסטון דעם מאנטעל...

סענסאציאנעלער פּראצעס

וועגען רויב־אנפאל אויף דער פירמע טראובע

(ענדע פון דער ערשטער זייט)

סקיעגא. דארט האבען זיי פערברענגט א לענגערע צייט און זענען זיי צוריק אהיימגעגאנגען. צומאר־גענס איז אנדערפריה איז ווידער סאביערייסקי ארויס צו אסטראווסקין, געקויפט פאפּיר, נאכאמאל אריין צום גראוויר און צוריקגעגאנגען צו הארוויטשען. צום אוונד פון דעמזעלבען טאג, זענען פון הארא־וויטשעס וואוינונג ארויסגעגאנגען: גראמבערג, סא־ביערייסקי און הארוויטש. אויף אלעי 1. מאי, הא־בען זיי געטראפען נאך א פערשוין, וועלכער האט מיט זיך געהאט דאס איינגעקויפטע

פאליציי־היטעל

און דורך א דורכגאנגס־הויף אויף דער זאכארניע. זענען זיי צוזאמען אוועק, אויף דער פּיעטריקאווער. אין דעם מאמענט האבען די ווארשעווער אויספאר־שונגס־בעאמטע פערלוירען זייער שפור.

די בעאמטע זענען צוריקגעפאהרען קיין ווארשע איצט, נאכן דערהאלטען דעם טעלעפאגראם, האלט די ווארשעווער פאליציי, אז דאס שטיקעל "ארבייט" אין לאדז, האבען אדורכגעפיהרט די דערמאהנטע פערזאנען. אין ווארשע זענען באלד ארעסטירט גע־ווארען גראמבערג, סאביערייסקי און יאסטזשעמבסקי און אין לאדז — הארוויטש. עס האט זיך ארויס־געשטעלט, אז ביי אסטראווסקי האט סאביערייסקי איינגעקויפט פאפּיר, ביי בירערמאנען, האט ער בע־שטעלט א סטעמפּעל פון 9־טען שטייער־אמט, אין די האלעס, האט ער געקויפט א גראנאטענע בלוזע, וואס זאל הינטערן פאלטען אויסזעהען, ווי א פאלי־ציי־מונדור, אויף 11. ליסטאפּאדא 54, האט ער געקויפט א היטעל פון א קאמיסאר. די ארבייט פון די פערברעכער איז געווען איינגעטיילט אויף דעם אופן: אז יאסטזשעמבסקי האט געשפּילט די ראל פון א פאליציי־קאמיסאר, גראמבערג — פון א נא־טשעלניק פון שטייער־אמט און סאביערייסקי — די ראל פון סעקרעטאר.

גראמבערג האט זיך, בעת דער אויספארשונג נישט מודה געווען; ער האט ערקלערט, אז ער איז געקומען קיין לאדז אין א פריוואטען ענין. אין אנ־הויב האט ער בכלל געלייקענט, אז ער זאל זיין גע־ווען ביי הארוויטשען אין שטוב, אבער שפּעטער, האט ער מודה געווען, אז איין נאכט האט ער יא דארט גענעכטיגט. ער האט אפילו געוואוסט, וואסערע "ארבייט" עס גרייט זיך. אבער האלטענדיג עס פאר

א "נארישע ארבייט"

האט ער אין איהר זיך נישט געוואלט בעטייליגען.

סאביערייסקי איז זיך מודה, אין אלעם, וואס ווערט איהם פארגעווארפען. אין אנהויב ערקלערט ער, אז אויך גראמבערג איז מיט געווען און גע־שפּילט די ראל פון נאטשעלניק, אבער שפּעטער, ציהט ער זיין ערקלערונג צוריק און זאגט: אז גראמ־בערג האט אין דער אקציע זיך נישט בעטייליגט. אויך דערקענט ער איצט נישט יאסטזשעמבסקין, צי ער איז דאס געווען דער קאמיסאר.

יאסטזשעמבסקי ערקלערט, אז, זייענדיג א פּראָ־פעסיאנעלער קאסע־ברעכער, פערנעהמט ער זיך נישט מיט אזעלכע ענינים און ווייסט וועגען דער גאנצער מעשה גארנישט, וואס צו זאגען. ער האט זיך מיט גראמבערג בכלל, פארן 15־טען סעפּטעמבער נישט געזעהען.

שלום הארוויטש ערקלערט, אז דעם 11־טען סעפּטעמבער איז ער געווען אויפ'ן וואקזאל, כדי אפּ צונעהמען א חוב פון א פוהרמאן. דארט האט ער זופעליג געטראפען סאביערייסקי'ן, וועלכען ער קען שוין פון לאנג, ווייל ער האט אנומעלט געקויפט ביי איהם א פאטעפאן. סאביערייסקי האט פון איהם פער לאנגט, צוצוצאהלען 25 גילדען צום פאטעפאן, דערביי האט ער איהם געבעטען, אז ער זאל איהם ערלויבען איבערצונעכטיגען, ער האט דאס איהם, צוזאמען מיט בראמבערג'ן ערלויבט. אויף זייער בקשה איז ער אויך מיטגעגאנגען צום דרוקער, ביי וועלכען זיי האבען בעשטעלט געוויסע דרוק־זאכען.

דער דרוקער־אינהאבער ערקלערט, אז דעם 12־טען סעפּטעמבער, איז געקומען צו איהם סאביערייס־סקי און פערשטעלענדיג זיך, אלס בעאמטער פון 9־טען שטייער־אמט, האט ער ביי איהם בעשטעלט פאלגענדע דרוק־זאכען: בלאנקעטען מיט דער אי־בערשריפט:

"פּראטאקאל", אויפפאדערונגס - צעט־לען צו קומען אין שטייער - אמט און רעוויזיע - בעפעהלען.

די דרוק־זאכען האט ער איבערגעגעבען זיין זוהן אויסצופערטיגען. אויף צו־מארגענס, איז געקומען דערזעלבער סאביערייסקי, האט אפּגענומען די קא־רעקטע פון די בעשטעלטע דרוק־זאכען און איז אוועק, ערקלערענדיג, אז ער וועט קומען מיט אנ'ענט פער, וויפיל די דאזיגע דרוק־זאכען צו מאכען. איהם האט עס נישט געוואונדערט, וואס דער שטייער־אמט האט ביי איהם בעשטעלט ארבייט, ווייל ער האט זיך שוין עטליכע מאל בעמיהט ביים נאטשעלניק, אז ער זאל איהם ערמעגליכען זיין שטייער־חוב אפּצוגעבען מיט דרוק־זאכען.

דער זוהן פון דרוקעריי־אינהאבער גיט אפּ די־זעלבע ערקלערונג, וואס זיין פאטער.

דאס געריכט טרעט דאן צו אויסצוהערען די עדות.

דער ערשטער גיט ערקלערונגען דער קאמיסאר פון דער ווארשעווער אויספארשונגס־פאליציי. ער ערקלערט, אז די אבסערוואציע איבער בראמבערג'ן, סאביערייסקי'ן און יאסטזשעמבסקי'ן איז פעראָרדענט געווארען צוליב דעם, וואס זיי האבען זיך פערנומען מיט פאבריצירען און קאלפארטירען פאלש געלד. צו־פעליג אבער, האבען די בעאמטע פון די אויספאר־שונגס־פאליציי צוגעזעהן די אלע פארבערייטונגען צו דער לאדזער אפערע. דער קאמיסאר האלט, אז עס איז זיכער, אז די אלע דריי זענען געווען אין דער וואוינונג פון טרויבע.

די בעאמטע פון דער אויספארשונגס־פאליציי, סשטשולקאווסקי און וטשיסלא, דערצעהלען גענוי, ווי אזוי זיי זענען נאכגעגאנגען טריט ביי טריט די פערברעכער אין לאדז און ווי אזוי זיי האבען זיי פערלוירען פון אויג, אויף דער פּעטריקאווער גאס. געווען איז דאס צווישען די גומערן 18 און 22. זיי ערקלערען קאטעגאריש, אז אויך גראמבערג מיט יאסטזשעמבסקי'ן זענען מיטגעגאנגען אום אדורכצו פיהרען די אפּערע אויף פּעטריקאווער 22.

א גאנצע ריי איבריגע עדות געבען ערקלערונגען אין הסכּם מיטן בעשולדיגונגס־אקט.

נאך דער רעדע פון פּראקוראר, וועלכער האט גע־פאָדערט שטרענגע שטראף פאר די אנגעקלאגטע, זע־נען איבערגעריסען געווארען די געריכטס־פערהאנד־לונגען ביז שבת דעם 8 ד. ח.

שבת וועלען האלטען זייערע פערטיידיגונגס־רע־דעס די אדוואקאטען און עס וועט ארויסגעטראגען ווערען דער אורטייל.

פּענסיאנאט
אין קראשעוו
נעבען וואלד. ווילע גוטמאן

עמט אן געסט צו ביליגע פרייזען. מפּהעלט שעהנע זוניגע צימערן ערשטקלאסיגע קיך, ראדיא און פלאזשע. סאלידע בעהאנדלונג, קומט און איבער־צייגט אייך. אינפארמאציעס אויפ'ן ארט.

זומער־קאלאניע
פון "נותן־לחם"

יונגלעך אין שול־עלטער, וואס ווילען גע ניסען פון דער זומער־קאלאניע אין ער־שטען סעזאן, דארפען זיך תיכף ומיד איינשרייבען אין קאנצעלאריע (סאלנא 14).

Dr. med.
ADOLF ROJTER

ספעציאליסט פאר הויט, האר און וועגערישע קראנקהייטען

Narutowicza 24, tel. 262-61.

נעמט אן פון 7.30—13 און פון 14—20.

Dr. med.
Haltrecht

ספעציאל־ארצט פאר הויט־און געשלעכטס־קראנקהייטען

פּיעטריקאווער 10, טעל. 245-21

נעמט אן פון 11 פריה ביז 2 מיטאג און 5—9 אוו.

זונטאג פון 10—1 בטאג.

אלע ארט אנאליזען.

פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע־פרייזן

פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע־זאל.

Dr. med.
W. EYCHNER

פרויען־קראנקהייטען

צעגעלניאנא 4. טעל. 134-72

נעמט אן פון 2 ביז 3.30 נאכמיטאג

און פון 6.30 ביז 8.30 אוונט

אין לעטשניצע זגערזשער 17

פון 10—12 בייטאג.

אויערען, נאז און האלז
קליניק

מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski

פּיעטריקאווער 67. טעל. 127-81

נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (צוריק־) אפעראציע א. ז. וו., ווי אויך אמבולא־טארישע פון 9—2 און פון 4—8 אוונט

ד"ר
ס. קאנטאר

ספעצ. פאר הויט און וועגערישע קראנקהייטען (מענער־שוועכע)

פּיעטריקאווער 90

טעל. 129-45.

נעמט אן פון 8—2 נ"מ און פון 6—9 אוו.

ד"ר העללער

ספעצ. פאר הויט און וועגערישע קראנקהייטען און מענער־שוועכע

8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89

נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונט

זונטאג פון 10—12 מיטאג.

פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע־זאל.

אונבעמיטעלטע — לעטשניצע־פרייזן.

LABORATORJUM
ANALITYCZNE dla celów DJAGNOSTYKI LEKARSKIEJ

J. ROZENBERGA

st. asystenta fizjologji Wolnej Wszechnicy Polskiej

Piotrkowska 101 m. 8, tel. 130-87

wykonywa wszelkie analizy (chemiczne, bakterjologiczne, serologiczne, mikroskopowe i.in.) krwi, kału, nalotów i t. p

---

Dr. med. Niewiażski

ספעציאליסט פאר טריפער, סיפיליס און הויט־קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער־שוועכע

אנדזשעיא 5, טעל. 159-40

פראנט, 1־טער שטאק.

נעהמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אוו.

זונטאג און יום־טוב פון 9—1 פארטאג.

בעזונדערער ווארטע־זאל פאר פרויען.

צאהן־ארצט
ס. וואטניצקא

65 נאפּיורקאווסקיעגא 65

טעל. 172-33.

נעמט אן פון 9—1 און פון 3—8 אוונד

סאנאטאריום
אין כעלמי

פאר דערוואקסענע און קינדער
איז ווידער געעפענט!

שטענדיגע ערצטליכע בעהאנדלונג. פאר־ציגליכע ריטועל־דיעטעטישע קיך און אלע בעקוועמליכקייטן. מעסיגע פרייזן!

צו ערפאהרען אויפ'ן ארט און אין לאדז טעלעפ. 122-60 און 127-81.

לונגען־ליידענדע ווערען נישט אנגענומען.

מודעה. ברוך־קראנקע!

ליידענדע אויף פערשידענע רופּטורעס, פערקרימונגען פון רוקען־ביין, פיס און הויכערס!

א הילף אוז א רפואה!

ביי ווינקעל, נופעל, בויך און קיסבּרוכען אויך אין געפעהרליכסטען צושטאנד ביי מענער, פרויען און קינדער ספּעציעלע הילף ביי פרויען, מוטערבּרוך, מאגען און נירען־ברוך!

ברוך־ליידענדע! איהר קענט געזונד ווערן אהן בלוטיגע אפעראציעס און געפאהר! פערנאכלעסיגט נישט און ראטעוועט אייער געזונד כל־זמן ס'איז נאך צייט, ווייל דער ברוך ווערט גרויס ווי א מענשען־קאפּ, די קישקעס ווערען פערדרעהט און מ'קען בראנדיג ווערען. דורך מיין מעטאדע ערפונדענע ספּעציעלע גומי־הייל־באנדאזשען, וועלכע האלטען צו די גרעס־טע פערנאכלעסיגטע געפעהרליכע ברוכען און בעזייטיגען ראדיקאל מיט גאראנטיע. מיין ספּעציאליטעט איז אויך: הייל־אפּא־ראטען און גארסעטען נאך דעם סיסטעם פון פּראפעסאר ד"ר האפפא, ד"ר העסינג און האללאס. געגען אלערליי פערקריפּלונגען, פערקרימטע פלייצעס, פיס, הויקערס ווי אויך שמערצענדע פּלאטט־פיס. פאר אמפּו־טירטע אינוואלידען א מעריקאנישע קונסט־פיס (סאלאן־ארבייט).

ביים אראפּלאזען זיך פון מאגען, קישקעס און געבירט־מוטער, עמפּפעהל איך ספּעציעלע הייל־באנדאזשען לויט דעם סיסטעם פון פּראפ. ד"ר גלענארד.

דער אמת'ער בעריהמטער איז גאנץ פּוילען פון אוניווער־זיטעטס־פּראפעסארען אנערקענט

ספּעציאליסט
Ortoped
NATAN RAPAPORT

מיט 30־יעהריגער פּראקטיק אין וויען, דייטשלאנד און לעמבערג, נעמט אן פון 9 פריה ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אוונט

אין לאדז, פּילסודסקיעגא № 23

פערזענליכעס ערשיינען פון קראנקע ביי מיר איז אונבעדינגט נויטיג.

דאנקזאגונג.

איך דריק אוים מיין הארציגען דאנק דעם ה' ספּעציאליסט פאר ברוך־ליידענדע, ארטאפּעד. דיר. נאטאן ראפּאפּארט. וואוינהאפט פּילסודסקיעגא 23 פאר די רעטונג פון א גרויסען ברוך, און דאנק דעם פערלעגען א ספּעציעלען הייל־גומי־באנדאזש לויט זיין מעטאדע פיהל איך מיך היינט גאנץ געזונד און צו דער ארבייט פעהיג.

מיט אכטונג דוד גאלדבערג.

מאדערנע פאבריקס=זאלען 21x29 בעטאן=אייזען מיט טראנסמיסיע-איינריכטונג און עלעקטרי
פון זאפארט צו פערמיטען. צו ערפאהרען: טעל. 188-91

הלאנו-קינא-טעאטער
CORSO
לעגיאנוב 2/4
היינט און פאלג. טעג!

אונזער גרויסער קאנקורענצלאזער פראגראם
„די וועלט לאכט"
שענסטע סענסאצ. מוזיקאלישע קאמעדיע פון דער סאוויעטישער פראדוקציע א. ג.
רעזשי: G. Aleksadrow
קאמפאז. I. Dunajewski
וואונדערשעהנע אטראקציעס / אונגעוו. סצענעס / קינסטלעריש שפילען
אין די הויפטראלען: Ken Maynard, Cecylja
אויסער'ן פראגראם: צום ערשטעז מאל אין לאדז „איך שוויג פון גערעכטיגקייט" פערד Parker און דאס פענאמענאלע Tarzan
פעדקלענערטע פרייזען פון די פלעצער: 1-טער סעאנס 50 און 54 גר. די איבריגע 54, 85 און 1.09 זל.

הלאנג-קינא-טעאטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראמסקיעגא 74/76
(ווינ קאפערניקא)

הייבט אויז פאלגענדע טעג

„ANTEK POLICMAJSTER"
קלאנג פילם סאטירע: דער דאזיגער פילם האט דעם ציל צו ווייזען דאס צארישע רוסלאנד מיט פרעהליכקייט און צו דערוועקען דאס פובליקום צו ספאנטאנישען געלעכטער
אין די הויפטראלען: Adolf Dymsza i Marja Bogda
נעכסטער פראגראם: „די אוידיענץ אין אישל" אין די הויפטראלען: Marta Eggerth i Szoeke Szakall
פרייזען פון די פלעצער: 1 פלאץ — 1,09 זל, 2 פלאץ — 90 גר, 3 פלאץ — 50 גר. הנחה קופאנען צו 70 גר.

איינציגער קלאנג - קינא אין גארטען
RAKIETA
שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22

לעצטע 2 טעג ד. ה. היינט דאנערשטאג און מארגען פרייטאג
די גרעסטע קינסטלערישע קרעאציע פון Elżbieta Bergner
„טרוימענדע ליפען"
פון שבת דעם 8 יוני בענייאונג פון גרויסען פוילישען מייסטערווערק
„די 10 פון פאוויאק"

קינא-טעאטער
Palace
פיעטריקאווער 108

היינט און פאלג. טעג!!
נייעסטער פילם פון ווינער פראדוקציע אין דער דייטשער שפראך
„אזעף"
דער גרעסטער פראוואקאטאר פון דער וועלט
אין די הויפט-ראלען: (העלדין פון פילם „מאסקאראדע") Hilda v. Stolz
Olga Czechowa, Fritz Rasp
עמאציאנירענדע אקציע, אזעף — פראוואקאטאר, אזעף — דער פערעטער, אזעף — דער מערדער.
אויסערן פראגראם: אקטואליטעטען פון דער גאנצער וועלט. אנהייב 4 נאכמיטאג. פרייזן פון אלע פלעצער אויף אלע סעאנסען פון 1.09 זל.

קינא-רעווי
JAR
סיענקעוויטשא .124
צוזאמען מיט טראמוואיען 4, 6, 10 און 17
אנהויב 5.30, שבת, זונטאג און יו"ט 2.30

היינט פרעמיערע! דורכ'ן זומער סעזאן נור דאנערשטאג, פרייטאג, שבת זונטאג און מאנטאג אויף דער ביהנע: רעווי נומ' 8 פול מיט הומאר א"ג
„ווען ס'איז צו פיל פרויען"
מיט'ן אנטייל פון I. Zgorzelska, J. Leonowicz, K. Borkowski, E. Jaśkowski, Zdz. Suwalski i Igo Skorasiński
ארקעסטער: S. Pietruszka אויפ'ן עקראן: „ציגיינער-ראמאנסען" אין די הויפטראלן: Brygida Helm, Józef Schildkraut בילעטן פון 54 גר.

וויכטיג פאר שטאדט און פראווינץ!
מצבות
פון 25 זל. און ביז די טייערסטע
גראניט - שטיינער, רעיזל און פינקטליך
פיהרט אויס די פירמע
„גראניט" אינהאבער יוסף סאט
לאדז, פאמארסקא 39, II הויף.
קאסטענאנשלעגע אומזיסט!

רעפארמאצקיע-פילען

מיט דער מארקע גייסטליכער בעקאנט פון יאהר 1602 רעגולירען דעם מאגען, שיצען פון רעומאטיזם, לעבער-ליידען, נעגען דיקקייט, אמרעטיזם דאס קומען בלוט אין קאפ. שטילען די יסורים פון הע-מאראידען ריינגען דאס בלוט און ביי נאכגעגען צו אבסטרוקציע—בענוטיגען דורכריינינגס-מיטעל.
צו נעברויכען 1 אדער 2 פילען א נאכט.
פרייז פון א שאכטעל 1.35
צו פערלאנגען אין די אפטייקען און סקלאדען מיט'ן גייסטליכען (Zakonnik)

דער זיכערסטער וועג צו א גליקליכער היראט פאר דעם יודישען פובליקום פיהרט אדורך
Die Jüdische Heiratszeitung
PRAG XIX, Soborska 8
CSR
א פראספעקט נור געגען ריקפארטא, אינטערנ. אנטוואָרטשיין.
נייעסטע פראבע-נומער, 2 אינטערנ. אנטוואָרט-שיינען.

Dr. med.
GUSTAW KOHN
געוועזענער אסיסטענט פון דעם גינעקאלאגישען קליניק אין פאריז.
(ספעצ. פאר פרויען-קראנקהייטען און שוואנגערשאפט).
דיאטערמיע, עלעקטראקאגולאציע.
נעהמט אן אין לאדז
פילסודסקיעגא 51, טעל. 170-03
נעהמט אן פון 8—10 און פון 4—6 נאכם.

Ogłoszenie.

Zarząd Miejski w Łodzi poszukuje pomieszczeń dla urzędów administracyjnych (biur), poczynając od kilkupokojowych aż do obejmujących kilkupiętrowe budynki. Peryferje i przedmieścia nie są brane w rachubę.

Oferty z dołączeniem szkicowego planu oraz rozmiarów pomieszczeń z podaniem żądanej ceny oraz terminu najmu uprasza się składać w Wydziale Gospodarczym Zarządu Miejskiego w Łodzi, ul. Zawadzka No. 11, pokój 57 za pokwitowaniem w terminie do dnia 15-go czerwca 1935 roku.

Łódź, dnia 4 czerwca 1935 roku.

ZARZĄD MIEJSKI w ŁODZI.

מעטאל-בעטען
מאטראצען אלע ארט
קינדער-וועגעלעך
אין א רייכען אויסוואהל
וויזשימאטשעס, אייז-קאסטענס, פעלד-בעטען פאטענט „Perfekt" א. ד. גל. קויפט מע אמביליגסטען אין דער עלטסטער און רעעלסטער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
עקזיסטירט פון יאהר 1896
פאבריקס=לאגער:
לאדז, נארוטאוויטשא 11
טעל. 137-70
געדענקט דעם אדרעס!
ספעצ. רעפעראטור-ווערקשטעל און לאקירער
ס'ווערן אויסגעבארגט בעטלעך אויף זומער-וואוינונגען

Dr. med. D. Frid
אינערליכע קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען אויף זאוואדזקא 16a
טעל. 224-78. פראנט 1 שט.
נעמט אן פון 9—10 און פון 5—7 אוו.

לעכער
ווערען אויפגעכאפט
ביי ג. נארדמאן
שרודמיעסקא 8

Dr. med.
A. Witoński
CHOROBY SERCA i PŁUC
godz. przyjęć 6—8
Cegielniana 20, tel. 102-77.

פאר גאלד, ביזשוטעריע און לאמבארד-קוויטעס
צאהלט די העכסטע פרייזען
י. קאפעלוש,
לאדז, פלאץ וואלנאשטשי 10
ער. טרעטער שטאק. טעל. 226-51

Dom Bankowy BRACIA TAUB w Łodzi.

BILANS NETTO na dzień 1-go Stycznia 1935 r.

STAN CZYNNY		STAN BIERNY	
Kasa i sumy do dyspozycji w Banku Polskim, P. K. O. i Banku Gosp. Kraj.	361,155.82	Kapitał zakładowy	600.000.—
Kupony	2.675.—	Wkłady i rachunki bież.	3.714,311.52
Waluty zagraniczne	36.898.49	Zobowiązania inkasowe	133.889.34
Papiery wartościowe własne	81.614.50	Redyskonto	17.776 09
Weksle zdyskontowane	1.844.494.32	Banki	259.480.64
Weksle protestowane	3 566.26	Sumy przechodnie	61.693.08
Banki	47.166 48	Zysk za 1934 rok	262.745.75
Rachunki bieżące	2.554.429.—		
Pożyczki terminowe	80.642.50		
Ruchomości	8.711.87		
Sumy przechodnie	28.542.18		
	5.049.896.42		5.049.896.42
Dokumenty do Inkasa	838.336.92	Różni za inkaso	838.336.92
Depozyty	113.800 —	„ „ depozyty	113.800.—
Udzielone gwarancje	89.790 72	Zobow. z tyt. udziel. gwar.	89.790.72
	6.091.824.06		6 091.824.06

STRATY I ZYSKI za rok 1934.

WINIEN		MA	
Proc. i prowizje zapłacone	155.702.66	Proc. i prowizje pobrane	522.063.31
Koszty handlowe i podatki	159 145.74	Różnice kursowe	64.825.24
Amortyzacja ruchomości	458.52	Koszty zwrotne	4.087.92
Straty na dłużnikach	12.923.80		
Zysk za r. 1934	262.745.75		
	590.976.47		590.976.47

Dom Bankowy BRACIA TAUB w ŁODZI
UL. PIOTRKOWSKA 17
przeprowadza wszelkie czynności bankowe, zwłaszcza skrupulatnie wykonuje zlecenia dewizowe, jak:
kupno i sprzedaż walut zagranicznych, czeków oraz przekazów telefonicznych i telegraficznych na wszystkie miejscowości w kraju i zagranicą.
Posiadamy specjalną służbę korespondencyjną **w Palestynie.**

Dr. med.
E. Gutman
קינדער-קראנקהייטען
נעמט ווידער אן
Gdańska 26, tel. 173-00.
טעגליך פון 9—11 און פון 4—7

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
spec. chorób wenerycznych, seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światłoleczniczy)
Piotrkowska 70, tel. 181-38
Przyjmuje: od 8[30] do 1[30] rano, od 1-ej do 2[30] pp. i od 6 do 8[30] wiecz
W niedzielę i święta od 1 r. do 1 p.p

שרייבער / אנגעקומען א גרויסער טראנספארט

צום זומער-סעזאן פון פערשידענע סארטן און קוואליטעטן. מיר האבן אויך בעקומען א גרויסן אויסוואהל
פון אויסלענדישע פלעטשאנקעס פון דער פירמע Herman Hirsch. פון די נייעסטע פאסאנען. מיר עמפעהלען זיך דער געעהרטער קונדשאפט

J. WINDMAN i SYN, Łódź, Piotrkowska 35, tel. 112-23.

די פירמע עקזיסטירט – זייט 1885 יאהר. –

ADRIA גלובנא 1 — קינא-טעאטער „Miraż“

METRO פושעיאזד 2 — „Kleopatra“

היינט און פאלגענדע טעג! SYLVIA SIDNEY אין פילם

דאס הארץ פון א אינדיאנערין

היינט און פאלגענדע טעג! פראכטיגער פילם

קלאנג-קינא CAPITOL זאוואדזקא 16

היינט פרעמיערע!

„בעשאפען צום קושען"

היינט פרעזענטירען מיר די פראכטיגע שעהנהייט JEAN HARLOW אין דעם פראכטישען זיטען-פילם א. ג.
אין די איבריגע ראלען Lionell Barrymore, Lewis Stone

אויסער'ן פראגראם: די נייעסטע אקטואליטעטען.
אנהייב פון די סעאנסען: אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת און זונטאג 1.30 בייטאג.

קלאנג-קינא-טעאטער Czary 2 ציגעל-גאס 2.

היינט און פאלגענדע טעג! דאס נייעסטע מייסטערווערק פון Gaumont Britisch רעזשי Lothar Mendes
אין דער טיטעלראל דער גרעסטער טראגיק פון אייראפא

„יוד זיס" CONRAD VEIDT

היינט אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג.

קינא-טעאטער SZTUKA לאדז, קאפערניקא 16a. טעל. 140-72

היינט און פאלגענדע טעג! פילם מייסטערווערק פון ווינער פראדוקציע די בעריהמטע אפערעטע פון Fr. Lehar

„FRASQUITA"

אנסאמבל פון פילם סטארס: Jarmila Novotna, H. Bollman, Hans Moser i H. Buehmann. רייצענדע מוזיק. פראכטיגע אויס-
שטאטונג, געזאנג, הומאר, געלעכטער! אנהייב אין געוועהנליכע טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום טוב 12 א זייגער בייטאג

רעוויו-קינא AMOR 89 פאמארסקא 89. טעל. 248-05.

דאס ביליגסטע טעאטער אין לאדז
אנהייב פרייטאג 6 א זייגער נאכמיטאג
שבת, זונטאג און יום טוב 2 א זייגער בייטאג
לעצטער סעאנס 9 א זייגער אווענד
בילעטען פון 54 גר. ביז 1,09 זל.

מארגען פרייטאג, דעם 7-טען, שבת, דעם 8-טען זונטאג, דעם 9-טען און מאנטאג, דעם 10-טען יוני
פערבאנד פון ארטיסטען פון די ווארשעווער און לאדזשער ביהנעם אונטער דער לייט. פון JANUSZ SZYNDLER פרעזענטירט די רעווי א. ג.

„מיט די פיס האפויער"

איבערזיכט פון הומאר, געזאנג און טאנץ אין 12 בילדער. עס נעהמען אנטייל: Janusz Szyndler, Rita Konarzewska, Wolińska, L. Orlińska, Bronisław Żarski, קאמיקער און רעזשיסער פון דער לאדזשער אפערעטקע S. Zięciakiewicz

אויפן עקראן! דער גרויסער מאנומענטאלער פילם, וואס האט איבערראשט די גאנצע וועלט!

„די קעניגין פון די שקלאפען"

דאס היסטארישע בילד שילדערט יציאת מצרים, ווי משה רבינו שפאלט דעם ים, די הערשונג פון פרעה מלך מצרים, אין דער הויפטראלע MARJA CORDA

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

פארשריפטליכע פייערלעש-אפאראטען (Gaśnice) נייע און בענוצטע ווי אויך פילונגען (Ładunki) ׳pianowe׳ צו אלע טיפען אפאראטען צו מעסיגע פרייזען. מ. באטשאן, פאמארסקא 25, רעכטע אפ. 1. איינגאנג, 1. שטאק, וו. 28. איך קויף גענוצטע פייערלעש-אפאראטען.

Zaginiony został kwit kaucyjny Elektrowni Łódzkiej № 7288278/25703 na zł. 15,– na imię Emanuel Grynberg, Łódź, Ogrodowa 3

איך נעם אן צו שפולען מיט פאראפין זוידע, בוים-וואל, צווערן, אויך צו זיימען אפאשקעס מיט אפערלאך ביליג שנעל נאוואמיעסקא 26 וו. 37. 8065

איבערצוגעבען א גוט-איינגעארדענט שאקאלאדע-געשעפט מיט איינריכטונג. צו ערפאהרען 11 ליסטאפאד 14 ביי שולים. 8063

געלעגענהייטליך צו פערקויפען א קאמפלעט שלאף-צימער טשעטשעטאווע ווי אויך א פאמעפאן-קאסטען, ווי אויך קאסע-שראנק, אויך דונקעל עס-צימער. צו ערפאהרען ציגעל גאס 15 וו. 5. צו בעזיכטיגען פון דינסטאג אן פון 9—12 און פון 2—5 נאכמיטאג.

לעהרערס מיט רעגירונגס-רעכט, 18 יאהר פראקטיק, ערטיילען פויליש, יודיש, פראנצויזיש, עספעראנטא, דייטש, בוכהאלטעריע און מאטעמאטיק. שוו. יאקובא 12, רעכטע אפיציגע, 1. שטאק, וו. 30, שיף.

עס ווערט געזוכט א קוואליפיצירטע אקרענקעטעניוערין צו זיידענע טריקא-וועש לעווין פאלודניאווא 7.

עס ווערט געזוכט א פראנז-אפאראט צו 18-ער ראשעל מאשין „פאלאניא" שרודמיעסקא 22. 8042

שרייבען, שערען, בוימוואל, וואל, זייד ביי ראזעט, לומאמירסקא 40 מיט גוטע גאראנטיע, קאנקורענץ-פרייזען

א דיפלאמירטער צאן-קירורגנער (קאוואליר) זוכט א שותף אדער אין געשעפט צום ארבייטען געוואונשען פון דער פראווינץ. אפערטען אונטער „פראווינץ" אין אדמ. זאל גאנץ לאדז וויסען! פודער „ג. פ. פ." געגען שווייס פון פיס קאסט 5 גראשען ביי די צייטונגס-פערקויפער פעטריקאווער 21, 51, 64, נאוואמיעסקא 1, וואל-בארסקא 1. 8052

איך זוך צו קויפען א 6-ער אדער 8-ער דאפעלטע קרייץ-מאשין. צו ערפאהרען היינט ביז 4 נאכמ. פילסודסקיעגא 20 וו. 1.

מודעה. דער וואלבאזשער רבי אדמור יוסף ברוך ריבאק שליט"א, וואס האט געוואוינט זגערזשער 38, האט זיך איבערגעצויגען אויף פראנציסקאנער 15. מען קען אנקומען אלע טאג. שבת ווערט געפיהרט טיש שלוש סעודות מיט תורה. אלע וואלבאזשער חסידים ווערען געבעטען צו קומען. שבועות וועט דער רבי זאגען אקדמות מיט וואלבאזשער נגונים. 8041

לעהרערין! גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטערריכט פאר ערוואקסענע אין פויליש, יודישע און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען, לאסמאן בזשעזשינער 15.

Stołowy i sypialny pokój okazyjnie tanio do sprzedania, Kilinskiego 127, m. 10 od 4 do 8.

Lisa srebrnego kupię okazyjnie. Oferty z ceną do adm sub „Ch. G"

Rabka. Mamy jeszcze kilka wolnych miejsc do kompletu dziecięcego. Wiadomość Zawadzka 21 m. 8 telefon 246-76 codziennie od 6–8. 8068

3 pokojowe mieszkanie frontowe, z kuchnią, wygodami i 2 wejściami do wynajęcia przy Alei 1 Maja Nr. 5, Wiadomość u dozorcy domu. 8031

פערשידענעס

איך זוך צו קויפען א בעהג-מאשין צו שאכטלען. צו ערפאהרען ביי י. מארקאוויטש, גלובנא 55. 8034

זילבער-מינצען יעדען בייטראג צו גוטע פרייזען קויפט באנקהויז שפערלינג, קראקא, רינעק 5 טעל. 125-93

פערזאנען, וועלכע ווייסען צו פראמעזשירען אנ'ענט-שפרעכענדען פאסטען אין דער שווערע גאלאנטעריע-בראנזשע פאר א ערפאהרענעם פערזאן, ביטע געגען סאלידע בע-לוינונג אנגעבען אנ'אפערטע אין דער אדמיניסטראציע אונטער „ארבייטסזאם".

ביליג צו פערקויפען א שאנק מיט בעטען און א טיש מיט ווינער שטיהל. צו ערפאהרען פאלודניאווא 12 באזשיקאווסקי. 8064

צו פערדינגען א שטוב מיט א קוך מיט זעהר ווענינג גענוצט מעבעל. צו ערפאהרען ביי פאמאראנץ, וואלבאר-סקא 16 8060

יעדעס קוואנטום ציגעל ביליג, גוט און זאפארט צו ליפערן. טעל. 235-57.

8-ער דיאמעט-שטריק-מאשין אין בעסטען צושטאנד צו פערקויפען פולנאצנא 21 וו. 57. 8039

פאבריק פון וואל און בייגוועל-אויסארבייטונגען מיט אנ'איינגעפיהרטער קונדשאפט זוכט א שותף מיט קאפיטאל פון 15—20 טויזענד זלאטעס. אפערטען אין רעדאקציע אונטער „ג. ג." 7974

ראקאלען

צו פערדינגען זאפארט 2 צימער מיט קיך 136 זל. דירה-געלד זשידאווסקא 16 איצקאוויטש. 8050

1 צימער מיט קוך צו פערמיטען פולנאצנא 5 ביי בלאנקאווסקי. 8051

צו פערדינגען א שטוב אויף א פראצאווניע זאכאד-ניא 39 וו. 17. 8074

אוועקצוגעבען א זוניג צימער פראנט 1-טען שטאק פאדזשעטשנא 20 וו. 6. 8057

צו פערקויפען א 4-מעטערדיגע בויד אויפ'ן גרינעם מארק. צו ערפאהרען יאנאווסקי נאוואמיעסקא 30.

א זוניג צימער מיט אלע בעקוועמליכקייטען איז פון זאפארט איבערצוגעבען בזשעזשינער 11 ביי בעקערמאן.

א צימער אויף א פראצאווניע און א צימער מיט א בעזונדערן איינגאנג ביי א בעסערער פאמיליע פאר 2 יונגע לייט אדער פאר א פאר-פאלק איבערצוגעבען. צו ערפאהרען בזשעזשינער 13 וו. 46. 8047

איבערצוגעבען אנ'איינגעפיהרטע קאלאניאל-געוועלב, וואס עקזיסטירט 11 יאהר. צו ערפאהרען טעל. 235.60

צו פערדינגען א צימער מיט 2 פענסטער מיט א בעזונדערן איינגאנג מיט א געשעפט, פראנט, 1-טער שטאק נאוואמיעסקא 4 וו. 3. 8067

א צימער איבערצוגעבען פאר א יונגערמאן. צו ערפאהרען פל. וואלנאשטשי 11 וו. 40 פארטער ביי מ. א. מעש. 8066

א גרויס מעבלירט צימער מיט אדער אהן מעבעל פון 2 פענסטער מיט בעקוועמליכקייטען פון שוין צו פערדינגען קילינסקיעגא 39, וו. 17. 8068

אנאנסען-פרייז פאר א מילימעטער-שורה: פארן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב-יו"ט—24 גר. אין דער זייט שפאלטען ... אין טעקסט—40 ... 60— ... זאמ'ן טעקסט—12 ... 16— ... [illegible]

[illegible] פאר'ן אינהאלט און טאן פון די אנאנסען איז די רעדאקציע נישט פעראנטווארטליך. די אדמיניסטראציע [illegible] ... [illegible]

[illegible] -פרייז! אין לאדז – ... מיט צושטעלן א היים. אויף דער פראווינץ – 5 זל. א חודש; אין אויסלאנד 7 זל. אמעריקא—1 דאל.

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.